



T.C.
BAŞBAKANLIK
GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ
BÖLGE KALKINMA İDARESİ BAŞKANLIĞI

**GAP ALANINDAKİ
TARIM İŞLETMELERİNİN
EKONOMİK ANALİZİ;
KISA, ORTA VE UZUN VADEDEKİ
KREDİ İHTİYACININ ARAŞTIRILMASI**

I. CİLT
GAP İLLERİNDE TARIMSAL GİRDİ VE KREDİ KULLANIMI



TÜRKİYE BİLİMSEL VE TEKNİK ARAŞTIRMA KURUMU

TÜBİTAK

**GAP ALANINDAKİ TARIM İŞLETMELERİNİN EKONOMİK
ANALİZİ; KISA, ORTA VE UZUN VADEDEKİ KREDİ
İHTİYACININ ARAŞTIRILMASI**

1. CİLT

GAP İLLERİNDE TARIMSAL GİRDİ VE KREDİ KULLANIMI

T.C. BAŞBAKANLIK GAP BÖLGE KALKINIM İDARESİ BAŞKANLIĞI DÖKÜMANTASYON MERKEZİ	
YER NO	16-A
DEMİRBAŞ NO	4910

**Bu Çalışma TÜBİTAK-Tarım ve Ormancılık Araştırma Grubu Tarafından
Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü Öğretim Üyesi
Prof.Dr. Oğuz Yurdakul'a yaptırılmıştır.**

PROJEDE GÖREV ALANLAR

Proje Sorumlusu

Prof.Dr. Oğuz YURDAKUL, Ç.Ü. Ziraat Fakültesi

Araştırmacılar

Doç.Dr. Şinasi AKDEMİR, Ç.Ü. Ziraat Fakültesi

Yrd.Doç.Dr. Faruk EMEKSİZ, Ç.Ü. Ziraat Fakültesi

Prof.Dr. Onur ERKAN, Ç.Ü. Ziraat Fakültesi

Yrd.Doç.Dr. M.Enver ORHAN, Ç.Ü. Ziraat Fakültesi

Yardımcı Araştırmacılar

Ar.Gör. Turan BİNİCİ, Ç.Ü. Ziraat Fakültesi

Ar.Gör. Aykut GÜL, Ç.Ü. Ziraat Fakültesi

Ar.Gör. S.Adem HATIRLI, Ç.Ü. Ziraat Fakültesi

Yrd.Doç.Dr. Bahri KARLI, H.Ü. Ziraat Fakültesi

Ar.Gör. Necat ÖREN, Ç.Ü. Ziraat Fakültesi

Ar.Gör. Haydar ŞENGÜL, Ç.Ü. Ziraat Fakültesi

Bu çalışmada Ali Rıza Keskin, Yrd.Doç.Dr. Mithat Direk, Ar. Gör. İbrahim Yılmaz, Ar.Gör. Cuma Akbay, Vecdi Demircan, Mustafa Gamgam, Ar.Gör. Belgin Hanta, Ar.Gör. Seda Ekinci ve Ar.Gör. Müge Kantar'ın bilimsel, Sabahat Tara, Ayşe Esen, Sultan Başer ve Yusuf Özkaynak'ın teknik hizmetlerinden de yararlanılmıştır.

Bu çalışma Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu'nun (TUBİTAK) bilimsel koordinatörlüğü altında T.C. Başbakanlık Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı tarafından hazırlanmıştır.

Bu çalışmada Güneydoğu Anadolu Projesi kapsamı içinde yer alan tarım işletmelerinin ekonomik analizi yapılmış, Bölgedeki tarım işletmelerinin geleceğe yönelik sermaye ihtiyaçları belirlenmiş, mevcut tarımsal kredilendirme yapısı incelenmiş ve bu yapının iyileştirilmesi için öneriler geliştirilmiştir.

GAP Bölgesinde su ve toprak kaynaklarının geliştirilmesi ile ortaya çıkacak tarımsal üretim artışı Bölge kalkınmasının temel kaynağı olacaktır. Sulamadan beklenen yararların en kısa sürede ve en yüksek düzeyde elde edilmesinde, uygulanacak çeşitli politikaların yanısıra, tarımsal kredilendirmenin çok önemli rolü olacaktır.

Bu çalışmadan elde edilen sonuçların ve geliştirilen önerilerin, Bölgede tarımsal üretimi geliştirmede yararlı olacağı ve Bölge kalkınmasına katkıda bulunacağı umulmaktadır.

Prof.Dr. Oğuz YURDAKUL

Proje Yürütücüsü

İÇİNDEKİLER

Cilt I

GAP İLLERİNDE TARIMSAL GİRDİ VE KREDİ KULLANIMI

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ	I
İÇİNDEKİLER	II
ÖZ	VIII
ABSTRACT	VIII
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Önemi	1
1.2. Araştırmanın Amacı	5
2. MATERYAL ve YÖNTEM	7
2.1. Materyal	7
2.2. Yöntem	7
2.2.1. Araştırma Alanı, Köy ve İşletme Seçiminde Uygulanan Yöntem	7
2.2.2. Verilerin Bilgisayarda Değerlendirilmesinde Uygulanan Yöntem	20
2.2.3. Verilerin Analizinde Uygulanan Yöntem	22
3. GAP İLLERİNDE VE ADANA'DA ARAZİ VE GİRDİ KULLANIMI	23
3.1. Adıyaman İlinde Arazi ve Girdi Kullanımı	23
3.2. Diyarbakır İlinde Arazi ve Girdi Kullanımı	29
3.3. Gaziantep İlinde Arazi ve Girdi Kullanımı	35
3.4. Mardin İlinde Arazi ve Girdi Kullanımı	41
3.5. Şanlıurfa İlinde Arazi ve Girdi Kullanımı	46
3.6. Adana İlinde Arazi ve Girdi Kullanımı	52
3.7. GAP İllerinde ve Adana'da Bazı Girdilerin Kullanımının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi	57
4. GAP İLLERİNDE KREDİ KURULUŞLARININ YAPISI VE KREDİ KULLANIMI	59
4.1. T.C. Ziraat Bankası	59
4.1.1. T.C. Ziraat Bankası Tarımsal Kredileri	59
4.1.1.1. Kısa Vadeli Tarımsal Krediler	59
4.1.1.2. Orta ve Uzun Vadeli Tarımsal Krediler	64
4.1.1.3. İdari ve Kanuni Takipteki Tarımsal Krediler	72
4.1.1.4. Genel Değerlendirme	77
4.2. Tarım Kredi Kooperatifleri	81
4.2.1. Tarım Kredi Kooperatifleri Tarımsal Kredileri	81
4.2.1.1. Kısa Vadeli Tarımsal Krediler	81
4.2.1.2. Orta Vadeli Tarımsal Krediler	83
4.2.1.3. İdari ve Kanuni Takipteki Krediler	84
4.2.2. Tarım Kredi Kooperatiflerinin Ortak Sayısı, Kooperatif Sayısı ve Özkaynak Durumu	84
4.2.3. Tarım Kredi Kooperatiflerine Tahsis Olunan Plasmanlar	86
4.2.4. Genel Değerlendirme	86
4.3. Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri	90
4.3.1. Tarım Satış Kooperatifleri Birliklerinin Yapısı, Amaçları ve Çalışma Konuları	90
4.3.2. Ülke Geneline Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri	90

4.3.3. GAP Bölgesinde Faaliyet Gösteren Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri	95
4.3.3.1. Teşkilat Yapısı	95
4.3.3.2. Tarımsal Girdi Dağıtımı	97
4.4. Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO)	100
4.5. Türkiye Süt Endüstrisi Kurumu (TSEK)	103

Cilt II

TARIM İŞLETMELERİNİN EKONOMİK ANALİZİ

5. GAP ALANINDAKİ İŞLETMELERİN EKONOMİK ANALİZİ	1
5.1. İşletmelerin Sosyo-Ekonomik Yapısı	1
5.1.1. İşletme Arazisi	1
5.1.1.1. İşletme Arazisi Büyüklükleri ve Arazi Çeşitleri	1
5.1.1.2. İşletme Arazisi Sulama Durumu	3
5.1.1.3. İşletme Arazisi Tasarruf Şekli	5
5.1.2. İşletmelerde Nüfus ve İşgücü	6
5.1.2.1. İşletmelerde Nüfus Yapısı	6
5.1.2.2. İşletmelerde Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	8
5.1.2.3. İşletme Nüfusunun Eğitim Durumu	8
5.1.2.4. İşletmelerde İşgücü Varlığı ve Kullanım Durumu	15
5.1.2.4.1. İşletmelerde Aile İşgücü Varlığı	15
5.1.2.4.2. İşletmelerde Aile İşgücü Kullanımı	15
5.1.2.4.3. İşletmelerde İşgücü Kullanımı	17
5.1.2.4.4. İşletmelerde Dekara İşgücü Kullanımı	19
5.1.3. Sermaye	20
5.1.3.1. Aktif Sermaye	21
5.1.3.1.1. Arazi Sermayesi	21
5.1.3.1.2. Arazi İslahı Sermayesi	21
5.1.3.1.3. Bina Sermayesi	24
5.1.3.1.4. Bitki Sermayesi	24
5.1.3.1.5. Alet-Makina Sermayesi	25
5.1.3.1.6. Hayvan Sermayesi	26
5.1.3.1.7. Döner Sermaye	26
5.1.3.2. Pasif Sermaye	27
5.1.3.2.1. Kira ve Ortak Arazi Sermayesi	27
5.1.3.2.2. Borçlar	28
5.1.3.2.3. Özsermaye	38
5.2. İşletmelerde Üretim Tekniği ve Üretim Ekonomisi	30
5.2.1. Bitkisel Üretim	30
5.2.1.1. İşletmelerde Yetiştirilen Ürünler	30
5.2.1.2. Üretim Tekniği	33
5.2.1.2.1. Sulu Pamuk Üretim Tekniği	35
5.2.1.2.2. Kuruda Buğday ve Arpa Üretim Tekniği	36
5.2.1.2.3. Kuruda Mercimek Üretim Tekniği	36
5.2.1.3. Ürünlerin Verim Düzeyleri	37
5.2.1.4. Ürünlerde Üretim Girdileri Kullanma Durumu	40
5.2.1.4.1. Pamukta Dekara Kullanılan Girdiler	40
5.2.1.4.2. Buğdayda Dekara Kullanılan Girdiler	41
5.2.1.4.3. Arpada Dekara Kullanılan Girdiler	41
5.2.1.4.4. Mercimekte Dekara Kullanılan Girdiler	42
5.2.1.4.5. Şeker Pancarında Dekara Kullanılan Girdiler	43

5.2.1.4.6. Sebze Dekara Kullanılan Girdiler.....	43
5.2.1.4.7. Tütünde Dekara Kullanılan Girdiler.....	44
5.2.1.4.8. Ayçiçeğinde Dekara Kullanılan Girdiler.....	44
5.2.1.4.9. Antepfıstığında ve Bağda Dekara Kullanılan Girdiler.....	44
5.2.1.5. Üretim Girdilerini Temin Yerleri ve Temin Şekilleri.....	45
5.2.1.5.1. Tohumluk Temin Yerleri ve Temin Şekilleri.....	45
5.2.1.5.2. Gübre Temin Yerleri ve Temin Şekilleri.....	47
5.2.1.5.3. Tarım İlaacı Temin Yerleri ve Temin Şekilleri.....	49
5.2.1.6. Üretim Maliyetleri.....	51
5.2.1.6.1. Pamuk Üretim Maliyeti.....	51
5.2.1.6.2. Buğday Üretim Maliyeti.....	52
5.2.1.6.3. Arpa Üretim Maliyeti.....	52
5.2.1.6.4. Mercimek Üretim Maliyeti.....	54
5.2.1.6.5. Tütün Üretim Maliyeti.....	56
5.2.1.6.6. Ayçiçeği Üretim Maliyeti.....	56
5.2.1.6.7. Şeker Pancarı Üretim Maliyeti.....	56
5.2.1.6.8. Sebzelerde Üretim Maliyeti.....	56
5.2.2. Hayvansal Üretim.....	59
5.2.2.1. İşletmelerde Hayvan Varlığı.....	59
5.2.2.2. Üretim Girdileri Temin Yerleri ve Şekilleri.....	60
5.2.2.3. Hayvancılık Değişen Masrafları.....	62
5.2.2.3.1. Süt İnekçiliği Değişen Masrafları.....	62
5.2.2.3.2. Koyunculuk Değişen Masrafları.....	63
5.2.2.3.3. Keçicilik Değişen Masrafları.....	64
5.2.2.3.4. Iş Hayvanları Değişen Masrafları.....	66
5.3. İşletmelerde Kredi Kullanımı.....	67
5.3.1. İncelenen İşletmelerde Kredi Kullanımı.....	67
5.3.2. Kredi Kaynakları.....	69
5.3.3. Kullanılan Kredilerde Vade ve Faiz Oranları.....	73
5.3.4. Alınan Kredilerin Ürünler Göre Kullanımı.....	74
5.3.5. İşletmelerde Ziraat Bankasından Kredi Kullanma Durumu.....	81
5.3.5.1. Ziraat Bankasından Kredi Kullanma Yayınlılığı.....	81
5.3.5.2. Ziraat Bankasından Kredi Kullanma Sıklığı.....	83
5.3.5.3. Ziraat Bankasından Kredi Kullanmamanın Nedenleri.....	84
5.3.5.4. İşletmelerde Yetersizliği Duyulan Kredi Çeşitleri.....	92
5.3.6. İncelenen İşletmelerde Kooperatifleşme.....	92
5.3.7. İşletmelerde Son Beş Yılda Yapılan Yatırımlar.....	97
5.3.8. İşletmelerde Son Beş Yılda Yapılan Sermaye Satışları.....	104
5.3.9. İşletmelerde Yatırım Eğilimleri.....	108
5.4. İşletmelerin Ekonomik Faaliyet Sonuçları.....	115
5.4.1. Gayrisafi Üretim Değeri.....	115
5.4.2. Değişen Masraflar.....	117
5.4.3. Brüt Kâr.....	119
5.4.4. Gayrisafi Hasıla.....	121
5.4.5. İşletme Masrafları.....	123
5.4.6. Saf Hasıla.....	126
5.4.7. Rantabilite.....	128
5.4.8. Tarımsal Gelir.....	130
5.4.9. Tarım Dışı Gelir ve Aile Geliri.....	132
5.5. Tarım Ürünlerinde Pazarlama Yapısı ve Sorunları.....	134
5.5.1. Ürünlerin Değerlendirilmesi ve Pazarlama Oranları.....	134
5.5.1.1. Bitkisel Ürünlerin Değerlendirilmesi.....	134
5.5.1.2. Hayvansal Ürünlerin Değerlendirilmesi.....	139

5.5.1.3. Pazarlama Oranları	144
5.5.2. Pazarlama Kanalları ve Aracılar	145
5.5.2.1. Bitkisel Ürünlerde Pazarlama Kanalları ve Aracılar	145
5.5.2.2. Hayvansal Ürünlerde Pazarlama Kanalları ve Aracılar	155
5.5.3. Teslim Yerleri	161
5.5.3.1. Bitkisel Ürünlerde Teslim Yerleri	161
5.5.3.2. Hayvansal Ürünlerde Teslim Yerleri	165
5.5.4. Ürün Bedelinin Ödenme Şekilleri	165
5.5.5. Pazarlama Hizmetleri	166
5.5.6. Pazarlama Masrafları	173
5.6. GAP Alanında Hayvancılık İşletmelerinin Ekonomik Analizi	175
5.6.1. İşletmelerin Sosyo-Ekonomik Yapısı	175
5.6.1.1. İşletme Arazisi ve Ürün Ekişleri	175
5.6.1.2. İşletmelerde Nüfus ve İşgücü	175
5.6.1.2.1. İşletmelerde Nüfus Yapısı	175
5.6.1.2.2. İşletmelerde Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	176
5.6.1.2.3. İşletmelerde Nüfusun Eğitim Durumu	176
5.6.1.2.4. İşletmelerde İşgücü Varlığı ve Kullanma Durumu	177
5.6.1.2.4.1. İşletmelerde Aile İşgücü Varlığı ve Kullanımı	177
5.6.1.2.4.2. İşletmelerde Yabancı İşgücü Varlığı ve Kullanımı	177
5.6.1.3. Sermaye	178
5.6.1.3.1. Aktif Sermaye	178
5.6.1.3.1.1. Hayvan Sermayesi	178
5.6.1.3.2. Pasif Sermaye	179
5.6.2. Hayvansal Üretim	179
5.6.2.1. İşletmelerde Hayvan Varlığı	179
5.6.2.2. Hayvansal Ürünlerde Verim Düzeyi	180
5.6.2.3. Hayvansal Üretimde Yem Girdisinin Temin Yerleri ve Temin Şekilleri	180
5.6.3. İşletmelerin Ekonomik Faaliyet Sonuçları	181
5.6.3.1. Gayrisafi Üretim Değeri	181
5.6.3.2. Değişen Masraflar	182
5.6.3.3. Brüt Kâr	184
5.6.3.4. Gayrisafi Hasıla	185
5.6.3.5. İşletme Masrafları	185
5.6.3.6. Saf Hasıla	186
5.6.3.7. Rantabilite	186
5.6.3.8. Tarımsal Gelir	187
5.6.3.9. Tarım Dışı Gelir ve Aile Geliri	187
5.6.4. Hayvansal Ürünlerin Değerlendirilmesi	187
6. ADANA İLİ SULANAN ALANLARDAKİ TARIM İŞLETMELERİNİN EKONOMİK ANALİZİ	189
6.1. İşletmelerin Sosyo-Ekonomik Yapısı	189
6.1.1. İşletme Arazisi	189
6.1.1.1. İşletme Arazisi Genişlikleri	189
6.1.1.2. Arazi Mülkiyet ve Kullanma Şekilleri	189
6.1.1.3. Arazi Sulama Durumu	190
6.1.1.4. İşletmelerde Arazi Parsel Sayısı ve Parsel Büyüklüğü	190
6.1.2. İşletmelerde Nüfus ve İşgücü	191
6.1.2.1. İşletmelerde Nüfus Yapısı	191
6.1.2.2. İşletmelerde Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	191
6.1.2.3. İşletmecilerin Eğitim Düzeyi	192
6.1.2.4. İşletmelerde İşgücü Varlığı ve Kullanım Durumu	192

6.1.2.4.1. İşletmelerde Aile İşgücü Varlığı ve Kullanımı	192
6.1.2.4.2. İşletmelerde İşgücü Kullanımı	193
6.1.2.4.3. İşletmelerde Dekara İşgücü Kullanımı	194
6.1.3. Sermaye	195
6.1.3.1. Aktif Sermaye	195
6.1.3.1.1. Arazi Sermayesi	195
6.1.3.1.2. Bina Sermayesi	195
6.1.3.1.3. Alet-Makina Sermayesi	197
6.1.3.1.4. Hayvan Sermayesi	197
6.1.3.1.5. Döner Sermaye	197
6.1.3.2. Pasif Sermaye	198
6.1.3.2.1. Kira ve Ortak Arazi Sermayesi	198
6.1.3.2.2. Borçlar	198
6.1.3.2.3. Özsermaye	198
6.2. İşletmelerde Üretim Tekniği ve Üretim Ekonomisi	199
6.2.1. Bitkisel Üretim	199
6.2.1.1. İşletme Arazisinde Yetiştirilen Ürünlerin Alanı ve Verimleri	199
6.2.1.2. Bitkisel Ürünlerde Üretim Girdileri Kullanım Durumu	202
6.2.1.2.1. Pamukta Dekara Kullanılan Girdiler	202
6.2.1.2.2. Buğdayda Dekara Kullanılan Girdiler	203
6.2.1.2.3. Mısırdaki Dekara Kullanılan Girdiler	203
6.2.1.2.4. Soyada Dekara Kullanılan Girdiler	204
6.2.1.2.5. Karpuzda Dekara Kullanılan Girdiler	204
6.2.1.2.6. İkinci Ürün Mısırdaki Dekara Kullanılan Girdiler	205
6.2.1.2.7. İkinci Ürün Soyada Dekara Kullanılan Girdiler	205
6.2.1.3. Üretim Girdileri Temin Yerleri ve Şekilleri	206
6.2.1.3.1. Tohumluk Temin Yerleri ve Temin Şekilleri	206
6.2.1.3.2. Gübre Temin Yerleri ve Temin Şekilleri	208
6.2.1.4. Üretim Maliyetleri	209
6.2.1.4.1. Buğday Üretim Maliyeti	209
6.2.1.4.2. Pamuk Üretim Maliyeti	209
6.2.1.4.3. Mısır Üretim Maliyeti	210
6.2.1.4.4. Soya Üretim Maliyeti	210
6.2.1.4.5. Karpuz üretim Maliyeti	210
6.2.1.4.6. İkinci Ürün Mısır Üretim Maliyeti	211
6.2.1.4.7. İkinci Ürün Soya Üretim Maliyeti	211
6.3. İşletmelerde Kredi Kullanımı	213
6.3.1. İşletmelerde Kullanılan Kredi Miktarları ve Kredi Kaynakları	213
6.3.2. İşletmelerde Ziraat Bankasından Kredi Kullanma Durumu	216
6.3.3. İşletmelerde Ziraat Bankasından Kredi Kullanmamanın Nedenleri	218
6.3.4. İşletmelerde Kooperatifleşme Durumu	219
6.3.5. İşletmelerde Son Beş Yılda Yapılan Yatırımlar	220
6.3.6. İşletmelerde Son Beş Yılda Yapılan Sabit Sermaye Satışları	222
6.4. İşletmelerin Ekonomik Faaliyet Sonuçları	224
6.4.1. Gayrisafi Üretim Değeri	224
6.4.2. Değişen Masraflar	225
6.4.3. Brüt Kâr	226
6.4.4. Gayrisafi Hasıla	226
6.4.5. İşletme Masrafları	227
6.4.6. Saf Hasıla	227
6.4.7. Rantabilite	228
6.4.8. Tarımsal Gelir	229
6.4.9. Tarım Dışı Gelir ve Aile Geliri	230

GAP ALANINDA KREDİ İHTİYACININ BELİRLENMESİ

	<u>Sayfa No</u>
7. GAP ALANINDA KREDİ İHTİYACININ BELİRLENMESİ.....	1
7.1. GAP Alanında Sulu Tarıma Geçiş Nedeniyle İhtiyaç Duyulacak İşletme ve Yatırım Sermayesi	1
7.1.1. İşletme(Çevirme) Sermayesi	2
7.1.2. Yatırım Sermayesi	4
7.1.2.1. Donatım Sermayesi	4
7.1.2.2. Yapı ve Tesis Sermayesi	5
7.1.2.3. Arazi Edindirme Sermayesi	7
7.2. İşletmelerin Geleceğe Yönelik Kredi İhtiyaçları	12
7.2.1. Model İşletmelerde Büyüklük	13
7.2.2. Model İşletmelerde Üretim Deseni	15
7.2.3. Gelecekte Sulu Tarıma Geçişle Birlikte Model İşletmelerde Ortaya Çıkacak Sermaye İhtiyaçları	17
7.2.3.1. İşletme Sermayesi İhtiyacı	17
7.2.3.2. Ek Donatım Sermayesi İhtiyacı	21
7.2.3.3. Uzun Vadeli Yatırım Sermayesi İhtiyacı	23
7.2.4. Model İşletmelerin, Sermaye İhtiyaçlarına Özkaynak Katkıları	25
7.2.4.1. İşletme Sermayesi İhtiyaçlarına Özkaynak Katkısı ve Çevirme Kredisi İhtiyacı	25
7.2.4.2. Model İşletmelerde Orta ve Uzun Vadeli Kredi İhtiyaçları	28
7.3. Proje Koşullarında Model İşletmelerde Sermaye Birikimi	30
8. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	40
8.1. GAP Alanı Tarım İşletmelerinin Yapısal ve Kredi Kullanımına İlişkin Başlıca Özellikleri	51
8.2. Tarımsal Kredilendirmede Sorunlar ve İyileştirme Önerileri	55

ÖZ

Bu çalışma, GAP Alanındaki tarım işletmelerinin sosyo-ekonomik yapısının ortaya konulması; işletmelerde üretim girdilerinin kullanım durumunun, ürünler itibarıyla verim düzeylerinin ve maliyetlerinin belirlenmesi; işletmelerde tarımsal kredi kullanım düzeyinin ve Bölgedeki tarım kredi kuruluşlarının incelenmesi; işletmelerinin yıllık ekonomik faaliyet sonuçlarının belirlenmesi; sulu tarıma geçiş nedeniyle ihtiyaç duyulacak işletme ve yatırım sermayesi miktarının hesaplanması ve işletmelerin kredi kullanımına ilişkin sorunlarının belirlenerek iyileştirmesi için gerekli önerilerin geliştirilmesi amacıyla yapılmıştır.

GAP Alanında kredi kullanım düzeyi, Türkiye ortalamasının çok altındadır. Sulu tarıma geçişle birlikte Bölgede yoğun kredi talebi ortaya çıkacaktır. Bu çalışmada, gelecekte ortaya çıkacak olan kredi talebinin, uygun koşullarda karşılanabilmesi için mevcut uygulamaların ortaya çıkardığı sorunlar tartışılmış, bu sorunları giderici ve kredi kullanımını yaygınlaştıracı öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Güneydoğu Anadolu Projesi; Tarımsal Kredi; Tarım İşletmelerinin Ekonomik Analizi; Tarım İşletmelerinde Sermaye.

ABSTRACT

This study was conducted to determine the socio-economic structure of farms in GAP (Southeastern Anatolia Project) region, the use of inputs on farms, the yield levels by different crops and their production costs; to examine the level of agricultural credit use of farms and the agricultural credit suppliers in the region; to determine the annual economic results of farms; to calculate the amount of working and investment capital which will be needed after irrigation; to determine the problems related to credit use of farms and to develop necessary proposals for improvement.

The level of credit use in GAP region is much below the average of Turkey. Very intensive credit demands will be realised after irrigation in the region. In this study, the problems encountered by the current implementations were discussed to meet the future credit demand in appropriate conditions; the proposals were developed to resolve these problems and to extend credit use.

Keywords: Southeastern Anatolia Project; Agricultural Credit; Economic Analysis of Farms; Capital of Farms.

1. GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Önemi

Tarımın gelişmesi modern tarım tekniklerinin kullanılması ile olanaklıdır. Modern tarım teknikleri ise büyük miktarda sermaye gerektirmektedir. Zira, tarımsal üretimde verimlilik artırıcı teknik yeniliklerden üreticilerin haberdar olmaları, bunları benimsemeleri ve kullanmaları ancak gerekli sermayeye sahip olmaları durumunda mümkün olmaktadır. Ayrıca, teknikteki hızlı gelişmelere bağlı olarak, işletmelerin sermaye gereksinimi de artmaktadır.

Tarımsal kredi kullanımı, işletmede üretim ve verimin artmasını sağlamaktadır. Kredi olanakları yetersiz olan işletmeciler sermaye yetersizliği nedeniyle üretim faktörlerini yeterli ve etkin bir şekilde kullanamamaktadır. Kredi olanaklarının yeterli olduğu durumlarda ise, üretim faktörleri daha etkin bir biçimde birleştirilerek, işletme geliri yükselmektedir. Bunun yanı sıra tarımsal krediler, tarım politikasının uygulanmasında bir araç olarak kullanılabildiğinden kamu yöneticileri bakımından büyük önem taşırlar.

Üreticiler için sermaye temininde iki olanak sözkonusudur. Bunların birincisi, işletmede elde edilen gelirlerin bir bölümünün tasarruf edilmesidir(Özsermaye). İkincisi ise işletme dışından yabancı sermaye sağlanmasıdır(Karacan, 1991).

Gelirlerin bir bölümünün tasarruf edilmesi yoluyla sermaye temini için işletmenin net gelirinin işletmeci ailesinin yıllık geçim harcamalarının üzerinde olması gerekmektedir. Özellikle küçük tarım işletmelerinde bu yolla sermaye birikimi oldukça güç ve çoğu zaman olanaksızdır. Çünkü bu işletmelerin gelirleri, genellikle üretici ve ailesinin tüketim harcamalarını bile yeterli ölçüde karşılamaya yetmemektedir. Dolayısıyla küçük tarım işletmelerinin yaygın olduğu ülkelerde (bölgelerde), sermaye gereksiniminin yabancı kaynaklardan sağlanması zorunluluğu ortaya çıkmaktadır.

İşletmelerin sermaye eksikliğini gidermek amacıyla yabancı kaynaklardan sağlanan sermayeye genel olarak kredi adı verilmektedir. Kredi, bir kişi veya kurumun parasını önceden belirlenen zamanda geri ödemek üzere almaktır(Aksöz, 1972). Kredi sözcüğü "güven" anlamına gelir ve başarılı bir kredi sistemi güvene dayanır. Kredi ile gelecekte oluşacağı umulan sermayenin peşin olarak kullanılması sağlanır.

Tarım işletmeleri sermaye yapıları ve kredi gereksinimleri bakımından üç grupta incelenmektedir(Aksöz, 1972). Birinci grupta tamamen kendi öz sermayeleri ile çalışan ve normal koşullarda hiç bir şekilde yabancı sermayeye gereksinim duymayan işletmeler yer almaktadır. İkinci grupta, kendi öz sermayelerinin yetersiz kaldığı durumlarda, geçici bir süre için yabancı sermaye kullanmak zorunda kalan işletmeler yer almaktadır. Üçüncü grupta ise, yabancı sermaye sağlayamadığı için basit ve ilkel yöntemlerle üretim yapan işletmeler bulunmaktadır.

Bu işletmeler içerisinde sermaye yapısı bakımından en ideal durumda olanlar, birinci grupta yer alan işletmelerdir. Yabancı sermaye kullanmadan işletmenin tüm gereksinimlerini kendi kaynaklarından sağlayabilen bu tür işletmeler, finansman bakımından güçlü bir yapıya sahiptirler. Sermaye birikimini sağlayabildikleri ölçüde, doğabilecek üretim ve pazar risklerinden az etkilenirler. Bu bakımdan faaliyet alanlarında daha serbest hareket edebilirler. İkinci ve üçüncü grupta bulunan işletmelerin verimli olarak çalışabilmeleri ise, yabancı sermaye sağlamalarına bağlıdır. Bu tür tarım işletmelerin oranı, özellikle gelişmekte olan ülkelerde, çok yüksektir. Bunun sonucu olarak, bu tür ülkelerde(bölgelerde) tarımsal üretimde gerekli sermayenin sağlanmasında kredi çok büyük bir önem kazanmaktadır.

Tarım işletmelerinde kredi gereksinimini doğuran başlıca nedenler şunlardır(Karacan, 1991):

a) Üretim ünitelerinin küçüklüğü: Ülkemizde tarım işletmelerinin önemli bir bölümü işletme büyüklüğü ve sermaye bakımından yetersizdir. Tarımsal gelirleri ve öz sermayeleri yetersiz olan bu işletmeler yabancı sermaye yani kredi gereksinimi olan işletmelerdir.

b) Sermaye devir hızının düşüklüğü: Tarımda üretim periyodunun genellikle sanayiye göre uzun olması sermayenin devir hızını azaltıp, nakit gereksinimini artırmaktadır.

c) Risk ve belirsizliğin fazla olması: Tarımsal üretimin doğa koşullarına bağımlı olması, hastalık ve zararlılardan etkilenmesi, buna karşılık sigortacılığın gelişmemiş olması risk ve belirsizlikleri artırmaktadır. Bunun sonucunda, sektörün krediye gereksinimi artmaktadır.

d) Teknolojik gelişme ve pazar isteklerinin değişmesi: Hızlı makinalaşma ve tüketici tercihlerindeki değişmelere uyum için, üreticilerin ek harcama yapmaları gerekmektedir.

e) Tarım ürünleri fiyatlarının dalgalanması: Tarım ürünlerinin arz ve talep esnekliklerine bağlı olarak ortaya çıkan fiyat dalgalanmaları, tarım işletmelerinin gelirlerine şiddetle yansımaktadır. Beklenen geliri elde edemeyen üreticiler, faaliyetlerini sürdürebilmek için yabancı sermayeye ihtiyaç duymaktadır.

Tarımsal krediler üreticiler tarafından üretim ve pazarlamaya yönelik olarak başlıca şu alanlarda kullanılırlar(Aksöz, 1972).

a) Çiftçiyi bir işletme sahibi yapmak veya mevcut işletmeyi genişletmek. Üretici aldığı krediyle daha geniş arazide çalışarak, mevcut üretim dallarını genişleterek veya yeni üretim dallarına yer vererek gelirini artırabilir.

b) İşletmede iyileştirme yapmak. İşletmede arazi ıslahı, drenaj ve sulama kanallarının açılması, verimin ve işletmenin gelirinin artırılmasına yardım eder.

c) İşletmede işletme sermayesi yetersizliğini gidermek. Üretici aldığı kredilerle alet-makina, kaliteli tohum ve damızlık satın almak, gübrelemeye önem vermek ve entansiteyi artıran diğer unsurlara yer vermek suretiyle gelirini artırabilir.

d) Tarım ürünlerinin pazarlamasını etkinleştirmek. Üretici işletme masrafları ve ailesinin tüketim harcamaları için gerekli nakit ihtiyacını aldığı kredi ile karşılarsa, ürününü bekleterek daha uygun fiyatlarla satabilir ve böylece gelirini artırır.

Bunların dışında tarımsal krediler üreticiler tarafından işletmenin teknik donatımının geliştirilmesi ile yapı ve tesisler için de kullanılmaktadır.

Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) Adıyaman, Batman, Diyarbakır, Gaziantep, Mardin, Siirt, Şanlıurfa ve Şırnak illerini kapsamaktadır.

Bölge polikültür sulu tarıma uygun toprak ve iklim özelliklerine sahiptir. Tarımsal üretimde en önemli kısıt su'dur.

Bölgede toprak, işgücü ve üretim potansiyeli yeterli oranda sermaye ile birleştirilebilir ve verimli yatırımlara yönlendirilebilirse önemli bir üretim artışı sağlanabilir. Burada çözüm bekleyen sorun bölgenin mevcut potansiyeli ile GAP'ın sağlayacağı olanakları en akılcı bir şekilde bir araya getirecek planlamaları bugünden yapmaktır.

Bilindiği gibi bölgenin ekonomisi büyük ölçüde tarıma dayalı bulunmaktadır. Kuru tarım tekniğinin tarımsal üretime hakim olduğu bölgenin, Türkiye ekonomisindeki yükünü zamanla hafifletebilmek, tarımsal üretimi hızla artırmakla mümkün olabilecektir.

Bu da ancak bölgenin su ve toprak kaynaklarını büyük ölçüde geliştirmekle mümkündür. Ancak su ve toprak kaynaklarının geliştirildiği alanlarda tarımsal üretimin etkin bir şekilde artırılması, verimi ve kaliteyi yükseltici üretim girdilerinin zamanında ve yeteri kadar kullanılmasına ve çiftçinin iyi bir şekilde eğitilmesine bağlıdır.

Birim üretim ünitesi başına daha fazla üretim girdisi ve işgücü kullanmayı gerektiren entansif tarımın etkin ve sürekli bir şekilde uygulanabilmesi, tarımsal işletmelerin sermaye varlığı ile çok yakından ilgilidir.

Oysa ülkemizin kalkınma hamlesi içinde bulunan bu yöresindeki tarım işletmeleri, sulu tarım teknolojisinin gerektirdiği sermaye ihtiyacını kendi kaynaklarından karşılamaktan uzaktır. Bu nedenle sulama ile birlikte bölgede büyük bir tarımsal kredi talebi doğacaktır.

GAP Bölgesinde tarımsal kredi ihtiyacının önceden araştırılması ve teşkilatlanmış tarımsal kredi kuruluşlarının organize edilmesi, geliştirilmesi su, toprak ve insan işgücü kaynaklarının zaman kaybetmeden ülkemiz ekonomisine katkıda bulunması açısından büyük önem taşımaktadır.

Bölgede mevcut arazinin %42'si ekilidir. Diğer bölümü çayır, mera, fundalık ve yerleşim alanıdır. Ekili arazinin %85,3'ünde kuru tarım yapılmaktadır.

Tarımsal üretimin yapısına göre çiftçilerin %9'u yalnızca bitkisel üretim yapmakta, geri kalan kısmı ise faaliyetlerini bitkisel üretim ve hayvan yetiştiriciliği ile sürdürmektedir.

Bölgede kuru tarım sistemi altında buğday, arpa, mercimek, nohut, susam, fındık, üzüm gibi ürünler yetiştirilmektedir.

Bölgenin halihazır durumundaki en önemli görünümü, bu bölgemizin gelir düzeyinin diğer bölgelere oranla yetersiz oluşudur. Gelir dağılımındaki farklılıklara neden olan faktörleri üç ana grup altında toplamak mümkündür.

Bunlar;

- Doğal faktörler ve altyapı,
- Ekonomik faktörler,
- Bölgenin sosyal yapısı'dır.

Üretimin başlıca girdilerinden biri olan yağış bu bölgede gereksinimin oldukça altındadır. Toplam yağış bakımından yeterli görülen kısımlarda ise yağış, bitkilerin yetişme ve gelişme dönemlerinde düşmemesi nedeniyle, yeterince yararlı değildir. Toprak ise yüzyıllardır tek taraflı kullanılmış olduğundan, bugünkü tarım tekniği altında beklenen verimi sağlayamamaktadır. Doğal faktörlerin diğer bölgelere nazaran olumsuzluğu tarımsal üretim ünitesi(birimi) başına verimin düşük olmasına sebep olurken, altyapının yetersizliği bölgenin tarım dışı sektörlerdeki

genel ekonomik gelişmesini de etkilemektedir. Gelir düşüklüğü tasarruf oluşumuna dolayısıyla yeterli sermaye birikimine imkan vermemektedir.

Bölgedeki tarım işletmelerini etkileyen ekonomik faktörleri;

- İşletmelerin sermaye yapısı ve sermayenin işletmelerdeki dağılımı bakımından yetersizliği,

- Tarım ürünleri pazarlamasının yaygın ve etkin bir şekilde yapılmaması,

- Tarımsal yayım hizmetlerinin eksikliği,

- Üretim girdilerinin kullanım düzeyindeki düşüklük,

- Çiftçilerin kooperatifler kurarak organize olmalarındaki yetersizlik,

- Kredi kullanma ekonomisinin, bilgisinin ve düşüncesinin gelişmemiş olmasından dolayı çiftçilerin krediye taleplerinin düşüklüğü,

olarak sıralamak mümkündür.

Bölgenin sosyal yapısının tarımsal gelişme açısından en etkili bölümleri ise;

- Tarımsal işletmelerde arazi mülkiyeti dağılımındaki dengesizlik ve bu sorunun halen çözülmemiş olması nedeniyle az topraklı ve topraksız çiftçilerin önemli ölçüde bulunması,

- Eğitim yetersizliği,

- Kırsal kesimde tarımsal verim ve tarımsal gelirin düşüklüğüne ek olarak çiftçi ailelerindeki birey sayısının diğer bölgelerden çok fazla oluşu, olarak sıralanabilir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın başlıca amaçları şunlardır:

- GAP Alanındaki tarım işletmelerinde arazi, nüfus, işgücü ve sermaye varlıkları incelenerek işletmelerin mevcut sosyo-ekonomik yapılarının belirlenmesi,

- İşletmelerde kullanılan tarım tekniklerinin ve ürünler itibariyle verim düzeylerinin belirlenmesi,

- İşletmelerde üretim girdilerinin kullanım durumu, girdilerin temin yerleri ve temin şekillerinin araştırılması,

- Bölgede üretimi yapılan başlıca tarım ürünlerinin üretim maliyetlerinin belirlenmesi,

- İşletmelerde tarımsal kredi kullanım durumunun ortaya konması ve araştırma bölgesindeki çeşitli kredi kuruluşlarının uygulamaları incelenerek, sorunların saptanması,

- Tarımsal üreticilerin kooperatifleşme ve yatırım eğilimlerinin incelenmesi,

- İşletmelerin ekonomik faaliyet sonuçlarının hesaplanması,

- Araştırma alanında tarım ürünleri pazarlama yapısı incelenerek, sorunların belirlenmesi ve geleceğe yönelik çözüm önerileri geliştirilmesi,
- GAP kapsamında sulama alanı dışında kalan tarım işletmelerinin sosyo-ekonomik açıdan geliştirilmesi olanaklarının ortaya konması,
- Sulu tarıma geçiş nedeniyle GAP Alanında ihtiyaç duyulacak toplam işletme ve yatırım sermayesi miktarlarının belirlenmesi,
- Sulu tarıma geçiş nedeniyle tarım işletmelerinde ortaya çıkacak sermaye ihtiyaçlarının temininde, işletmelerin özkaynak katkılarının araştırılması ve sulamaya açılacak alanlardaki tarım işletmelerinin kısa, orta ve uzun vadedeki kredi ihtiyaç projeksiyonlarının yapılması,
- GAP Alanındaki tarım işletmeleri için fonksiyonel ve etkin alternatif tarımsal kredi modellerinin araştırılması ve geliştirilmesidir.

2. MATERYAL ve YÖNTEM

2.1. Materyal

Araştırma materyalinin esas bölümünü GAP alanındaki tarım işletmelerinden anket yoluyla derlenen bilgiler oluşturmaktadır. Ayrıca, araştırma konusuyla ilgili deneyimleri ve sorunları belirlemek amacıyla, sulu koşullarda kredi kullanımında deneyimlere sahip bulunan Çukurova bölgesindeki tarım işletmelerinden de anket yoluyla bilgi toplanmıştır. Bunlara ek olarak araştırma materyali, konuyla ilgili kuruluşlardan (T.C. Ziraat Bankası, Tarım Kredi Kooperatifleri, Tarım İl Müdürlükleri vb.) ve çeşitli yazılı kaynaklardan elde edilen bilgilerle genişletilmiştir.

2.2. Yöntem

2.2.1. Araştırma Alanı, Köy ve İşletme Seçiminde Uygulanan Yöntem

A- ÇUKUROVA BÖLGESİ

Çukurova bölgesinde işletme anketi uygulanacak alan seçilirken, ürün deseni bakımından GAP alanına örnek oluşturacak özellikte yörelerin seçilmesi hedeflenmiş ve Aşağı Seyhan Ovası sulama alanı ile Ceyhan sulama alanı araştırma alanı olarak belirlenmiştir. Bu iki yöredeki ürün deseninde, tahıl, pamuk, soya ve mısır ağırlıklı olarak yer almaktadır.

Köy ve işletmelerin seçimi gayeli örnekleme ile yapılmıştır. Anket aşamasından önce, araştırma grubunca yapılan çalışmalarda, araştırma alanının homojen oluşu da dikkate alınarak, yaklaşık 70 dolayında işletme ile anket çalışması yapılması yeterli bulunmuştur. Anket yapılan ilçe ve köy isimleri ile işletme sayıları araştırma alanını oluşturan yöreler itibarıyla Çizelge 1.1'de verilmiştir.

Çizelge 1.1. Çukurova Bölgesinde Anket Uygulanan İşletmelerin İlçe ve Köylere Dağılımı

Yöre	İlçe	Köy	İşletme Sayısı
ASO Sulaması	Yüreğir	Gümüşyazı	5
	Yüreğir	Irmakbaşı	4
	Yüreğir	Suluca	9
	Yüreğir	Zağarlı	2
	Yüreğir	Yunusoğlu	3
	Seyhan	Gülbaşı	10
	Seyhan	Çiçekli	3
Ceyhan Sulaması	Ceyhan	Sarıbahçe	8
	Ceyhan	Yeşilbahçe	4
	Ceyhan	Mercimek	9
	Ceyhan	Akdam	8
	Ceyhan	Küçükmandı	4
Toplam	3	12	69

Anket uygulanması Şubat 1993 tarihinde yapılmış ve işletmelerin 1992 yılı üretim faaliyetleriyle ilgili bilgiler toplanmıştır. Anket uygulanan işletmelerin arazi genişliklerine göre dağılımı Çizelge 1.2'de verilmiştir.

Çizelge 1.2. Çukurova Bölgesinde Anket Uygulanan İşletmelerin Arazi Genişlik Gruplarına Dağılımı

İşletme Grupları(da)	Adet	%
1-50	23	33,33
51-100	25	36,23
101-200	13	18,84
201-500	8	11,60
Toplam	69	100,00

B- GAP ALANI

Güneydoğu Anadolu Projesi kapsamına giren Adıyaman, Batman, Diyarbakır, Gaziantep, Mardin, Siirt, Şanlıurfa ve Şırnak illeri araştırma bölgesini oluşturmaktadır.

Araştırma bölgesinin ve inceleme alanının tarımsal yapısına ait materyal, bölgedeki çeşitli tarım kuruluşlarından temin edilmiştir. Özellikle DSİ Bölge ve İl Müdürlükleri, TC. Ziraat Bankası şubeleri, Tarım ve Köy işleri Bakanlığı İl ve İlçe Müdürlükleri, Köy Hizmetleri İl Müdürlükleri, Araştırma Enstitüleri, GAP Bölge Kalkınma İdaresi Şanlıurfa Bölge Müdürlüğü, TİGEM, Tarım Reformu Şanlıurfa Bölge Müdürlüğü, Sanayi ve Ticaret Odaları gibi kuruluşların yayınlarından ve dosyalarından geniş ölçüde bilgi toplanmıştır. Ayrıca GAP alanına yönelik çeşitli araştırma ve inceleme bulguları ile istatistik verilerden de yararlanılmıştır.

Araştırma alanında bulunan 8 ilin toplam tarım arazisi 3.326.159 hektardır. Bu miktara çayır-mer'a, orman ve fundalık arazi dahil değildir.

Araştırma alanındaki 8 il içinde;

- Nüfus
- Köy adedi
- Tarım arazisi varlığı
- Bitkisel üretim değeri

gibi araştırma konusu ile doğrudan ilgili önemli ölçütler bakımından 5 il (Şanlıurfa, Diyarbakır, Gaziantep, Mardin ve Adıyaman) büyük önem taşımaktadır.

a) Araştırma alanındaki illerin toplam nüfusu 5.157.983'dür. Bu nüfusun %83,52'si belirtilen beş ilde yaşamaktadır (Şanlıurfa %19,42; Diyarbakır %21,23; Gaziantep %22,11; Mardin %10,81; Adıyaman %9,95)

b) GAP illerinde toplam 3.482 adet köy bulunmaktadır. Bu köylerin %80,71'i belirtilen beş ilde yer almaktadır (Şanlıurfa %20,94; Diyarbakır %20,48; Gaziantep %16,14; Mardin %13,56; Adıyaman %9,59).

c) GAP illerinde toplam tarım arazisi (çayır-mera, orman ve fundalık hariç) 3.326.159,8 hektardır. Bu arazinin %88,33'ü belirtilen beş ilde bulunmaktadır (Şanlıurfa %30,91; Diyarbakır %21,02; Gaziantep %13,89; Mardin %13,13; Adıyaman %9,38).

d) Tüm GAP alanı içinde yetiştirilen bitkisel üretimin %89,71'i belirtilen beş ilden elde edilmektedir(Şanlıurfa %26,81; Diyarbakır %22,81; Gaziantep %14,97; Mardin %12,39; Adıyaman %12,73).

Yukarıda belirtilen ölçütlere ek olarak, Şanlıurfa, Diyarbakır, Gaziantep, Mardin ve Adıyaman illeri sulamadan öncelikle yararlanacak olan illerdir.

Belirtilen nedenlerle GAP illerini temsilen Şanlıurfa, Diyarbakır, Gaziantep, Mardin ve Adıyaman'da çalışma yapılması yeterli görülmüştür. Bu illerin GAP illerini temsil edici nitelikte olduğu kabul edilmiştir. Böylece elde edilecek bilgilerde önemli bir kayıp olmaksızın hem zaman, hem de maliyetten tasarruf sağlanması amaçlanmıştır.

Bu illerden toplam tarım arazisi, bitkisel üretim değerleri, nüfus miktarı ve köy sayılarına göre her bir ili temsil edebilecek özellikte en az iki, en çok dört ilçe örneğe seçilmiştir. Bu ilçeler, bizzat araştırmacılar tarafından araştırma bölgesine gidilerek gerekli kuruluşlardan alınan bilgiler ışığında çeşitli kriterler göz önünde bulundurularak örneğe seçilmiştir(Çizelge 1.3.).

Böylece, Adıyaman ilinin bütün özelliklerini temsil edebilecek özellikte olan Merkez ve Besni ilçeleri örneğe girmiştir. Bu iki ilçenin, tarım arazisi miktarı, Adıyaman ili tarım arazisinin %50,42'sini; bitkisel üretim değeri, il toplam bitkisel üretim değerinin %53,36'sını; nüfusu, il toplam nüfusunun %51,4'ünü ve köy sayısı da toplam köy sayısının %42,4'ünü teşkil etmektedir.

Diyarbakır ilini temsil edebilecek özellikte Merkez, Ergani ve Silvan ilçeleri örneğe alınmıştır. Bu üç ilçenin toplam tarım arazisi, ilin toplam tarım arazisinin %45,6'sını; bitkisel üretim değeri, il toplam üretim değerinin %42,57'sini; nüfusu, il nüfusunun %60,04'ünü ve köy sayıları da toplam köy sayısının %35,90'ını teşkil etmektedir.

Gaziantep ilini temsil edebilecek özellikte Merkez, İslahiye ve Oğuzeli ilçeleri örneğe alınmıştır. Bu üç ilçenin toplam tarım arazisi, Gaziantep ili tarım arazisinin %56,98'ini; bitkisel üretim değeri, ilin toplam üretim değerinin %45,64'ünü; nüfusu, toplam nüfusun %70,55 ini, köy sayısı da toplam köy sayısının %45,73'ünü meydana getirmektedir.

Çizelge 1.3. Araştırma Alanında İlçelerin Seçiminde Kullanılan Kriterler

İLLER VE İLÇELER	Toplam Tarım Arazisi (Hektar)	Seçilen İlçelerin Arazi Miktarı (Hektar)	Seçilen İlçelerin Arazisinin İl İçindeki Oranı (%)	Seçilen İlçelerin Arazisinin GAP İçindeki Oranı (%)	Seçilen İlçelerin Bitkisel Üretim Değeri (000 TL)	Seçilen İlçelerin B.Ü.D.nin İl İçindeki Oranı (%)	Seçilen İlçelerin B.Ü.D.nin GAP İçindeki Oranı (%)	Seçilen İlçelerin Toplam Nüfusu	Seçilen İlçelerin Nüfusunun İl İçindeki Oranı (%)	Seçilen İlçelerin Nüfusunun GAP İçindeki Oranı (%)	Seçilen İlçelerin Köy Sayısı	Seçilen İlçelerin Köy Sayısının Oranı (%)	Seçilen İlçelerin Köy Sayısının GAP İçindeki Oranı (%)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
ADİYAMAN	311859,6			9,38	682844995	100,00	12,73	513131	100,00	9,95	334	100,00	9,59
Merkez Besni	91099,6 66149,3	157248,9	50,42	4,27	213630730 150714480	53,36	6,79	264178	51,40	5,12	142	42,40	3,96
DIYARBAKIR	699240,4		100,00	21,02	1224142960	100,00	22,81	1094966	100,00	21,23	713	100,00	20,48
Merkez Ergani Silvan	184428,0 53812,8 80621,9	318862,7	45,60	8,65	286970230 105020680 129179350	42,57	9,71	657386	60,04	12,75	256	35,90	7,35
GAZİANTEP	461914,3		100,00	13,89	803300800	100,00	14,97	1140594	100,00	22,11	562	100,00	16,14
Merkez İslahiye Oğuzeli	125286,3 63614,6 74319,6	263220,5	56,98	7,14	156909750 128297850 81388200	45,64	6,83	804744	70,55	15,60	257	45,73	7,38
MARDİN	436634,1		100,00	13,13	665103968	100,00	12,39	557727	100,00	10,81	472	100,00	13,56
Merkez Kızıltepe Mazıdağı Nusaybin	57275,5 86410,6 20013,0 57354,2	221053,3	50,63	6,00	74118700 168087000 46600950 88575400	56,74	7,03	330226	59,21	6,40	255	54,03	7,32
ŞANLIURFA	1028125,4		100,00	30,91	1438497078	100,00	26,81	1001455	100,00	19,42	729	100,00	20,94
Merkez Akçakale Bozova Harran	276409,2 160164,5 78878,3 mer.ilçede	515452,0	50,14	13,98	367758075 298234150 102134987	53,40	14,32	506794	50,62	9,82	385	52,81	11,06
Seçilen İlçelerin Toplamı		1475837,4			2397620532			2563508			1295		37,19
GAP TOPLAM	3326159,8			100,00	5366034984,5		100,00	5157983		100,00	3482		100,00

Mardin ilini temsil edebilecek özellikte Merkez, Kızıltepe, Mazıdağı ve Nusaybin ilçeleri örneğe alınmıştır. Bu dört ilçenin toplam tarım arazisi, Mardin ili tarım arazisinin %50,63'ünü; bitkisel üretim değeri, toplam bitkisel üretim değerinin %56,74'ünü; nüfusu, il nüfusunun %59,21'ini, köy sayıları da ilin toplam köylerinin %54,03 ünü oluşturmaktadır.

Şanlıurfa ilini temsil edebilecek özellikte Merkez, Akçakale, Bozova ve Harran ilçeleri örneğe alınmıştır. Bu dört ilçenin toplam tarım arazisi, Şanlıurfa ili tarım arazisinin %50,14'ünü; bitkisel üretim değeri, ilin toplam bitkisel üretim değerinin %53,40'ını; nüfusu, il nüfusunun %50,62'sini ve köy sayısı da toplam köy sayısının %52,81 ini oluşturmaktadır.

İlçelerin belirlenmesinden sonra, bu ilçeleri yine doğal, sosyal, ekonomik ve tarımsal yapı itibariyle temsil edilebilecek örnek köylerin tespiti yapılmıştır. Bu tespitte, GAP alanında mutlak olarak sulanabilecek köylerden % 5 örnekleme ile 41; sulanacak alanlar dışında kalacak köylerden ise %3 örnekleme ile 72 köy olmak üzere toplam 113 köy belirlenmiştir. Bu köylerin ilçelere dağılımı yapılırken, arazinin proje sonrası sulanıp sulanamama durumu gözönünde tutularak, seçilen tüm ilçelerin toplam tarım arazisi varlığı içinde, herbir ilçenin tarım arazisi varlığının aldığı oran esas alınmıştır.

Araştırma kapsamına alınacak köy sayılarının belirlenmesinden sonra iki-aşamalı-tabakalı örnekleme yöntemi kullanılarak(two-stage stratified sampling), öncelikle sulanan ve sulanmayan alanlardaki köy sayıları, daha sonra da anket uygulanacak işletme sayıları, değişik arazi genişlik grupları itibariyle hesaplanmıştır.

Gaziantep, Adıyaman, Mardin, Diyarbakır ve Şanlıurfa illerinin sulanacak ve sulanmayacak alanlarındaki köylerden kaç tanesinde çalışma yapılması gerektiğini hesaplamak için tabakalı örneklemenin oransal yöntemi kullanılmıştır.

Hesaplama da kullanılan eşitlik aşağıda verilmiştir(Yamane, 1967).

$$n = \frac{N \Sigma N_h S_h^2}{N^2 D^2 + \Sigma N_h S_h^2}$$

bu eşitlikteki harflerin ne ifade ettiği aşağıda açıklanmıştır:

N = köy sayısı

N_h = tabaka içindeki köy sayısı

S_h^2 = tabaka içi varyans

$$D^2 = \frac{d^2}{Z^2}$$

Z = normal dağılım çizelgesindeki istenen z değeri

d = anakitlenin ortalama değerinden izin verilen hata sınırı

$$N_h = \frac{N_h}{\Sigma N_h} \text{ her tabakadaki köy sayısı}$$

Yapılan hesaplamada %99 güvenlik sınırları içinde ve anakitle ortalamasından azami %10 sapma hatası ile üzerinde çalışılması gerekli köy sayısı sulanacak alanlar için 18, sulanmayacak alanlar için 11 olarak hesaplanmıştır. Bu köylerin arazi genişlik gruplarına göre dağılımı Çizelge 1.4'de verilmiştir.

Çizelge 1.4. Arazi Genişlik Gruplarına Göre Köy ve Örnek Köy Sayıları

Tarım Arazisi Genişliği(dekar)	Köy Sayısı	Örnek Köy Sayısı
<i>Sulanacak Alanlar</i>		
- 4 000	18	8
4 001- 8 000	12	5
8 001-13 000	9	4
13 001+	2	1
Toplam	41	18
<i>Sulanmayacak Alanlar</i>		
- 500	9	1
501-1 000	15	2
1 001-2 000	13	2
2 001-3 000	12	2
3 001-5 000	11	2
5 001-8 000	7	1
8 001+	5	1
Toplam	72	11
GENEL TOPLAM	113	29

Köylerin tabakalara dağıtımında tesadüfi sayılar çizelgesinden yararlanılmıştır. Ancak herhangi bir aksaklık çıkması olasılığına karşılık yeterli sayıda yedek köy ismi de tespit edilmiştir. Tespit edilen köylerin il ve ilçelere göre dağılımı Çizelge 1.5 ve 1.6'da verilmiştir.

Çizelge 1.5. Anket Uygulanmak Üzere Seçilen Köylerin Adları, İl ve İlçelere Dağılımı

İli	İlçesi	Köyü	İlçesi	Köyü
<i>Sulanacak Alanlar</i>		<i>Sulanmayacak Alanlar</i>		
Mardin	Kızıltepe	Sandıklı	Merkez	Eryeri
	Kızıltepe	Yoldere		
	Nusaybin	Odabaşı		
Gaziantep	Oğuzeli	Belören	Şehit Kamil	Zülfikar
	Oğuzeli	Gündoğan	Oğuzeli	Karaçağıl
	Nurdağı	Çakmak		
Adıyaman	Merkez	Karahüyük	Besni	Karagüveç
	Besni	Kargalık	Merkez	Örenli
Diyarbakır	Merkez	Mermer	Ergani	Ziyaret
	Merkez	Gülgüzel	Ergani	Sökündüzü
	Merkez	Güzelköy		
	Merkez	Köprübaşı		
	Silvan	Akyol		
Şanlıurfa	Merkez	Sultantepe	Merkez	Yamaçaltı
	Bozova	Yaslıca	Merkez	Bildim
	Akçakale	Onortak	Merkez	Olukyanı
	Akçakale	Bolatlar	Bozova	Küçüktülmen
	Akçakale	Akbilek		

Çizelge 1.6. Seçilen Yedek Köylerin Adları, İl ve İlçelere Dağılımı

İli	İlçesi	Köyü	İlçesi	Köyü
<i>Sulanacak Alanlar</i>		<i>Sulanmayacak Alanlar</i>		
Mardin	Nusaybin	Söğütlü	Merkez	Alımlı
	Kızıltepe	Hacıyusuf	Merkez	Zeytinli
	Kızıltepe	Akalın		
Gaziantep	Oğuzeli	Kaşyolu	Nurdağı	İçerisu
	Oğuzeli	Yakacık	Merkez	Gerçiğin
	İslahiye	Ağalarobası		
Adıyaman	Merkez	Uludam	Besni	Akpınar
			Besni	Çakallı
Diyarbakır	Merkez	Dökmetaş	Ergani	Salıca
	Merkez	Büyükkadı	Ergani	Salman
	Silvan	Yolaç		
Şanlıurfa	Merkez	Zeynep	Merkez	Ağılıcık
	Merkez	Kısas	Merkez	Akıncık
	Merkez	Konuklu	Bozova	Büyükhan
	Akçakale	Gündeş		
	Akçakale	Uğraklı		

Örnek köylerdeki tarım işletmelerinin toplamı, seçilecek tarım işletmelerinin çerçevesini oluşturmuştur. Örneklem çerçevesinde sulanacak alanlarda 448, sulanmayacak alanlarda 445 işletme vardır. İşletmeler işledikleri tarım arazisi (mülk ± kira ± ortak) genişliklerine göre tabakalandırılmış ve oransal tabakalı örneklem yöntemi kullanılarak, anket uygulaması yapılacak işletme sayısı hesaplanmıştır. Söz konusu yöntem daha önce açıklandığı için burada ikinci kez tekrarlanmamıştır. Hesaplama %90 güvenlik sınırları ve ortalamadan %10 sapma esas alınmıştır. Hesaplama sonucu sulanacak alanlarda 111, sulanmayacak alanlarda 71 işletmede çalışılması gerektiği ortaya çıkmıştır. Ancak, sulanacak alanlarda 4001 dekarından büyük işletme genişlik grubunda hesaplama göre herhangi bir işletme

çıkamamıştır. Anakitlenin daha iyi temsil edilebilmesini sağlamak amacıyla bu tabakadan bir işletme ile anket yapılması gerektiği görüşüne varılmıştır. Buna göre sulanacak alanlarda üzerinde çalışılması gereken işletme sayısı 112'ye yükselmiştir. Ancak bu sayılara ek olarak %10 oranında fazla anket yapılması yararlı görülmüş ve böylece sulanacak alanlarda uygulanacak toplam anket sayısı 123, sulanmayacak alanlarda 78 olarak belirlenmiştir. Anket uygulanacak işletmelerin arazi genişlik grupları itibariyle dağılımı Çizelge 1.7'de verilmiştir.

Anket çalışması yapılan işletmelerin illere ve arazi genişlik gruplarına göre dağılımı Çizelge 1.8 ve 1.9'da verilmiştir. Örnek işletmeler arazi genişlik grupları ve iller itibariyle dengeli bir şekilde dağıtılmıştır. Buna rağmen bazı illerin, bazı arazi genişlik gruplarında örnek işletme bulunmamasının nedeni çerçeve listesindeki asil ve yedek köylerde sözkonusu arazi genişlik grubuna rastlanmamış olmasındandır.

Çizelge 1.7. Arazi Genişlik Gruplarına Göre İşletmelere Uygulanan Anket Sayıları

İşletme Grupları(dekar)	Tabakalardaki İşletme Sayıları	Anket Uygulanan İşletme Sayıları
<i>Sulanacak Alanlar</i>		
- 50	202	55
51- 100	101	28
101- 250	68	19
251- 500	35	9
501- 1000	25	7
1001- 4000	15	4
4001+	2	1
Toplam	448	123
<i>Sulanmayacak Alanlar</i>		
- 50	153	27
51- 100	94	16
101-250	151	26
251-500	38	7
501-800	7	1
801+	2	1
Toplam	445	78
GENEL TOPLAM	893	201

Çizelge 1.8. Sulanacak Alanlarda Anket Çalışması Yapılan İşletmelerin İllere ve İşletme Genişlik Gruplarına Dağılımı

İller	İşletme Grupları (dekar)							TOPLAM
	-50	51-100	101-250	251-500	501-1000	1001-4000	4001+	
Mardin	2	2	1	2	-	-	1	8
G.Antep	12	5	5	-	-	-	-	22
Adıyaman	14	11	4	1	-	-	-	30
Diyarbakır	4	5	3	3	4	2	-	21
Ş.Urfa	23	5	6	3	3	2	-	42
TOPLAM	55	28	19	9	7	4	1	123

Çizelge 1.9. Sulanmayacak Alanlarda Anket Çalışması Yapılan İşletmelerin İllere ve İşletme Genişlik Gruplarına Dağılımı

İller	İşletme Grupları (dekar)						TOPLAM
	-50	51-100	101-250	251-500	501-800	801+	
Mardin	4	-	-	-	-	-	4
G.Antep	1	3	2	-	-	-	6
Adıyaman	5	-	-	-	-	-	5
Diyarbakır	8	5	2	-	-	-	15
Ş.Urfa	9	8	22	7	1	1	48
TOPLAM	27	16	26	7	1	1	78

2.2.2. Verilerin Bilgisayarda Değerlendirilmesinde Uygulanan Yöntem

Çukurova Bölgesi'nde ve GAP Bölgesi'nde yapılan anketlerin tarımsal işletme analizine yönelik çalışmalar olmalarından dolayı anket formlarındaki sorular, pazarlamaya yönelik anketlerdeki gibi tek boyutlu olmayıp iki boyutlu çizelgeler halindedir. Bu tür çizelgelerin ise mevcut anket değerlendirmelerinde kullanılan bilgisayar programlarına doğrudan girilmesi ve değerlendirilmesi bellek kullanımı ve veri yönetimi açısından bir çok sakıncalar doğurmaktadır.

Bu nedenlerden dolayı bilgisayara veri girişlerinin çabuklaştırılması ve giriş hatalarının en aza indirilebilmesi amacıyla bir veri giriş ve ön değerlendirme modülü hazırlanmıştır. Sözkonusu bu program *Turbo C++* programlama diliyle hazırlanmıştır. Bu programlama dilinin tercih edilmesinin en önemli nedeni bu dilin güçlü ve esnek olması ve günümüzde bir çok yazılım evinin artık C programlama dilini tercih etmesidir. Ayrıca C programlarının disk üzerinde daha az yer kaplaması, daha hızlı olması ve yeni bilgisayar modellerine kolaylıkla uyarlanabilir olması bu dilin kullanılmasında etkili olmuştur(Waite ve ark., 1987).

Veri giriş ve değerlendirme modüllerinin tamamı bir pull-down menü sistemi altında toplanmıştır. Bu menü yardımıyla diğer modüllere geçilebilmektedir. Pull-down menü tipinin seçilmesinde en önemli neden kullanımının ve eğitiminin çok daha kolay olması ve son yıllarda hemen hemen tüm yazılım evlerinin bu tür menüleri tercih etmesidir.

Anket verilerinin bilgisayara girilmesinde elektronik tablo mantığı kullanılmıştır. Buna göre maksimum 20 sütun ve maksimum 40 satırdan meydana gelen bir tablo yapısı hazırlanmıştır. Maksimum satır ve sütun adetlerinin belirlenmesinde anket formlarındaki değerler esas alınmıştır.

Hangi çizelgeye ait veriler girilecek ise ilgili çizelge menüden çağırılmakta ve hücre-hücre veriler girilmektedir. Veri giriş esnasında sağa-sola ve aşağı-yukarı doğru kaydırma yapılabilir. <Page Up>, <Page Down>, <Home> ve <End> tuşları ile anketler arasında geçişler kolaylıkla yapılabilir. Herbir çizelgeye ait bilgiler ayrı bir kütükte saklanmaktadır.

Hücrelere veri girişi esnasında sık sık basit hesaplamalar yapma ihtiyacı doğduğundan bu amaçla tek bir tuş hareketi ile bir hesap makinası ekrana getirilebilmekte ve hesaplama sonucu o hücreye aktarılmaktadır.

Çizelge başlıkları, sütun başlıkları ve eğer sütun çoktan seçmeli ise seçenekler kullanıcı tarafından değiştirilebilmektedir. Veri giriş modülünde iken

"cursor" hangi sütunda ise o sütun başlığı birinci satırda belirmekte ve hemen ikinci satırda da eğer varsa seçenekler görülmektedir. Tüm bu işlemler kullanıcıya veri girişi esnasında ve çizelgelerin değerlendirilmesinde büyük kolaylık sağlamaktadır.

Anket verilerinin tamamının bilgisayara girilmesinden sonra bu verileri değerlendirecek ve anlamlı çizelgeler haline getirecek olan değerlendirme modülü hazırlanmıştır. Hazırlanan bu değerlendirme modülü, ham verileri işleyerek üzerinde her türlü analizin yapılabilirdiği işlenmiş veriler formuna dönüştürmektedir. Bu veriler istenildiğinde *ASCII* kütük formatına ve *Lotus-123*, *Lotus Symphony* veya *MS-Excel for Windows* gibi çok yaygın olarak kullanılan elektronik tablolaama programlarının okuyabileceği formata çevrilebilmektedir.

Çizelge oluşturmada ve istatistik analizlerdeki üstünlüğü dikkate alınarak *SPSS/PC+* işlenmiş verilerin değerlendirilmesinde önemli ölçüde kullanılmıştır. *SPSS/PC+*, *ASCII* formattaki verileri okuyabilirdiği gibi *dBase*, *Lotus 123* ve *Symphony* gibi yaygın olarak kullanılan paket programlardaki verileri transfer edebilmektedir (Anonymous, 1988).

ADA programı ise anket değerlendirme ve analizine yönelik olarak hazırlanmış bir programdır. Özellikle çoktan seçmeli soruların değerlendirilmesinde ve çapraz tablolamalarda bu programdan yararlanılmıştır.

MS-Excel for Windows paket programı ise *MS-Windows İşletim Sistemi*'nin sağladığı avantajlar sayesinde bir çok işlemi oldukça kolay hale getirmektedir. *MS-Excel for Windows*'un elektronik tablolaama ortamında veri organizasyonu ve hesaplamalar çok rahat bir şekilde yapılabilir. Bunun yanı sıra form şeklinde veri girmeye uygun olan oldukça güçlü bir veritabanı özelliği bulunmaktadır. Verilerin istenildiği şekilde sıralanabilmesi, çapraz tablolaama ve metin halinde yazı girme gibi özellikler de bulunmaktadır. Yapılacak çalışmada gereksinim duyulacak olan çeşitli türlerdeki grafiklerin hazırlanması *MS-Excel for Windows* ile kısa zamanda ve en iyi şekilde yapılabilir. Ayrıca *MS-Excel for Windows*'un sunu özelliklerinden de gerektiğinde yararlanmak mümkündür.

Tüm bu üstün özelliklerin yanı sıra raporların yazımında MS-Word for Windows kullanıldığından, Windows İşletim Sistemi'nin sağlayacağı bir avantaj olarak bu iki program arasında veri, çizelge ve grafik aktarımı son derece kolay bir şekilde gerçekleştirilmiştir.

2.2.3. Verilerin Analizinde Uygulanan Yöntem

Gerek GAP alanı, gerekse Çukurova bölgesi tarım işletmelerinin ekonomik analizinde kullanılan yöntem ile GAP alanındaki tarım işletmelerinin kredi ihtiyacının belirlenmesinde kullanılan yöntem ilgili bölümlerde açıklanmıştır.

3.GAP İLLERİNDE VE ADANA'DA ARAZİ VE GİRDİ KULLANIMI

3.1.Adıyaman ilinde Arazi ve Girdi Kullanımı

Arazi Kullanımı

Çizelge 3.1'de Adıyaman ilinin arazi varlığı ile kullanım durumu incelenmiştir. Adıyaman ilinin arazi varlığı 1992 yılı itibariyle 761.400 hektardır. Son dört yıl içerisinde arazi varlığında hiç bir değişme olmamasına rağmen kültür arazisi miktarında azalış, kültür dışı arazi varlığında ise bir artış gözlenmiştir. 1992 yılı itibariyle toplam arazi varlığının %89,5'i kültüre elverişli arazi, %10,5'i ise kültür dışı arazidir.

Çizelge 3.1. Adıyaman İlinde Arazi Kullanımı (Ha)

	1988	1989	1990	1991	1992
İşlenen Arazi	315.502	315.502	315.502	305.200	299.796
Orman ve Fundalık	181.623	181.623	181.092	181.092	181.092
Çayır-Mera	204.256	204.256	202.557	200.557	200.557
Toplam Kültür Arazisi	701.381	701.381	699.151	686.849	681.445
Kültür Dışı Arazi	60.019	60.019	62.249	74.551	79.955
Toplam Arazi	761.400	761.400	761.400	761.400	761.400

Kaynak: Adıyaman ili Tarım İl Müdürlüğü kayıtlarından düzenlenmiştir.

Kültür arazisi içinde en büyük payı %44,0 ile işlenen alanlar almaktadır. İşlenen alanları %29,4 ile çayır-mera arazisi, ve %26,6 ile orman ve fundalık arazi izlemektedir. 1988-1992 döneminde işlenen alanların toplam kültüre elverişli arazi içerisindeki payı azalırken çayır-mera ile orman-fundalık arazinin payları artmıştır(Çizelge 3.2).

Çizelge 3.2. Adıyaman İlinde Kültüre Elverişli Arazi Kullanım Durumu (%)

	1988	1989	1990	1991	1992
İşlenen Arazi	45,0	45,0	45,1	44,4	44,0
Orman ve Fundalık	25,9	25,9	25,9	26,4	26,6
Çayır-Mera	29,1	29,1	29,0	29,2	29,4
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: Adıyaman ili Tarım İl Müdürlüğü kayıtlarından düzenlenmiştir.

İşlenen alanlar içerisinde ise tarla arazisi % 86,0 ile ilk sırada yer almaktadır. Bunu antepfıstığı, bağ, sebze ve diğer meyve alanları izlemektedir. İşlenen alanların ürün/ürün grupları itibarıyla yıllara göre dağılımı hemen hemen sabittir. Ancak nadas alanlarında hem mutlak hem de oransal olarak bir azalma söz konusudur(Çizelge 3.3).

Çizelge 3.3. Adıyaman ilinde İşlenen Alanların Kullanım Durumu

	1988		1989		1990		1991		1992	
	Ha	%	Ha	%	Ha	%	Ha	%	Ha	%
Tarla	270.565	85,8	271.572	86,1	270.616	85,8	259.583	85,1	257.770	86,0
Ekilen	262.462	83,2	263.708	83,6	261.434	82,9	254.652	83,4	252.572	84,3
Nadas	8.103	2,6	7.864	2,5	9.182	2,9	4.931	1,7	5.198	1,7
Sebze	5.935	1,9	5.031	1,6	6.097	1,9	6.879	2,3	5.450	1,8
Meyve	713	0,2	783	0,3	788	0,3	781	0,3	748	0,3
Antepfıstığı	26.609	8,4	26.631	8,4	26.655	8,4	26.661	8,7	25.003	8,3
Bağ	11.650	3,7	11.455	3,6	11.314	3,6	11.265	3,6	10.797	3,6
Zeytin	30	-	30	-	32	-	31	-	28	-
Toplam	315.502	100,0	315.502	100,0	315.502	100,0	305.200	100,0	299.796	100,0

Kaynak: Adıyaman ili Tarım İl Müdürlüğü kayıtlarından düzenlenmiştir.

Alet Makina Kullanımı

Adıyaman ilinin tarımsal alet makina varlığı Çizelge3.4'de verilmiştir.

Yıllar itibariyle ilde karasaban, döven sayılarında azalma, buna karşılık modern girdilerden olan; traktör, pulluk, römork, kültivatör, kimyevi gübre dağıtıcısı, mibzer ve pülverizatör sayılarında artış görülmüştür. Aynı dönemde hayvan pulluğu varlığı ise hemen hemen sabit kalmıştır.

1981-1983 yılları ortalama verilerine göre 1988-1990 yılında, yedi yılda, karasaban %29,2; döven %62,4; oranında azalırken, traktör %98,6; pulluk %75,5; römork %71,7; kimyevi gübre dağıtıcısı %12,4; mibzer %31,1 ve pülverizatör %38,4 oranında artış göstermiştir.

İlde 1988-1990 döneminde traktör başına düşen işlenen arazi varlığı 65,4 ha.; iken bu rakam karasabanda 43,3; pullukta 70,0 ha.; römorkta 72,3 ha.; kültivatörde 82,7 ha.; dövende 119,6 ha.; mibzerde 1502,4 ha.; pülverizatörde ise 842,1 ha.; şeklindedir.

Çizelge 3.4. Adıyaman İlinde Alet Makina Varlığının Gelişimi(Adet)

	1981	1982	1983	1988	1989	1990	Değişim Oranı(%) $\frac{1988-1990}{1981-1983} \times 100-100$	1988-1990 Döneminde Bir Alet Makinaya Düşen Arazi Miktarı(ha)
Karasaban	10.698	10.036	10.167	8.204	7.189	6.470	-29,2	43,3
Traktör	2.313	2.432	2.543	4.412	4.723	5.340	98,6	65,4
Kulaklı Pulluk	2.451	2.555	2.696	3.934	4.539	5.046	75,5	70,0
Römork	2.423	2.539	2.661	3.911	4.109	5.065	71,7	72,3
Kültivatör	2.252	2.289	2.442	3.334	3.737	4.381	64,0	82,7
Döven	7.040	7.086	6.916	2.962	2.591	2.357	62,4	119,6
Kimyevi Gübre Dağıtıcısı	797	856	707	740	884	1.029	12,4	356,9
Hayvan Pulluğu	515	535	547	553	553	503	0,8	588,6
Mibzer 1	146	162	169	206	210	214	31,1	1502,4
Pülverizatör2	238	283	293	383	371	370	38,4	842,1

1: Kombine Tahıl Mibzeri

2: Kuyruk Milinde Hareketli Pülverizatör

Kaynak: Adıyaman ili Tarım İl Müdürlüğü kayıtlarından düzenlenmiştir.

Gübre Kullanımı

Adıyaman ilinde kimyasal gübre kullanımının çeşitler ve yıllar itibariyle gelişimi Çizelge 3.5'de verilmiştir.

Çizelge 3.5. Adıyaman İlinde Gübre Kullanımının Gelişimi

Yıllar	Azotlu		Fosforlu		Potaslı		Toplam	
	Ton	%	Ton	%	Ton	%	Ton	%
1987	31.591	74,8	10.668	25,2	-	-	42.259	100,0
1988	41.109	89,5	4.807	10,5	-	-	45.916	100,0
1989	47.013	80,1	11.654	19,9	-	-	58.667	100,0
1990	50.720	82,7	10.599	17,2	35	0,1	61.354	100,0
1991	52.108	81,7	7.721	12,1	3.949	6,2	63.778	100,0

Kaynak: Adıyaman ili Tarım İl Müdürlüğü kayıtlarından düzenlenmiştir.

Adıyaman ilinde kimyasal gübre kullanımı 1987-1991 döneminde 1,5 kat artış göstermiştir. İlde ağırlıklı olarak azotlu gübre kullanılmaktadır.

Birim işlenen alana düşen gübre tüketimi ise Çizelge 3.6'da verilmiştir.

Çizelge 3.6. Adıyaman İlinde Birim İşlenen Alana Gübre Kullanımının Gelişimi(kg/da)

Yıllar	Azotlu	Fosforlu	Potaslı	Toplam
1988	13,0	1,5	-	14,5
1989	14,9	3,7	-	18,6
1990	16,1	3,4	0,0	19,5
1991	17,1	2,5	1,3	20,9

Kaynak: Adıyaman ili Tarım İl Müdürlüğü kayıtlarından düzenlenmiştir.

Adıyaman ilinde gübre kullanımının artması aynı zamanda birim işlenen alana düşen gübre kullanımını da artırmıştır. 1988-1991 döneminde dekara gübre kullanımı 1,44 kat artış göstermiştir.

Tohumluk Kullanımı

Adıyaman ilinde Tarım ve Köy İşleri Bakanlığına bağlı kuruluşlar tarafından dağıtılan sertifikalı ve kontrollü tohumluk miktarlarının gelişimi ilin tarım tekniği hakkında bilgi verici niteliktedir(Çizelge 3.7).

Çizelge 3.7. Adıyaman İlinde Kullanılan Sertifikalı ve Kontrollü
Buğday ve Arpa Tohumluk Miktarlarının Gelişimi

Yıllar	Buğday		Arpa	
	Ton	kg/da	Ton	kg/da
1988	2.196	3,3	155	0,4
1989	6.300	5,5	307	0,8
1990	995	0,9	260	0,6
Ortalama	3.164	2,8	241	0,6

Kaynak: Adıyaman ili Tarım İl Müdürlüğü kayıtlarından düzenlenmiştir.

Sertifikalı ve kontrollü tohumluk kullanımı 1988-1990 döneminde dekara ortalama buğdayda 2,8 kg, arpada ise 0,6 kg. dır.

Tarımsal İlaç Kullanımı

Adıyaman ilinde yıllar itibariyle tarımsal ilaç kullanımı ilaç grupları itibariyle incelenmiştir(Çizelge 3.8).

Çizelge 3.8. Adıyaman İlinde Tarımsal İlaç Kullanımının Gelişimi (Ton)

	Insektisit		Akarisit		Yağ		Fungisit		Herbisit		Toplam	
Yıllar	Ton	%	Ton	%	Ton	%	Ton	%	Ton	%	Ton	%
1985	1.218	89,9	0,5	-	0,1	-	104	7,7	33	2,4	1355,6	100,0
1986	152	40,4	0,5	0,1	0,2	-	180	47,8	44	11,7	376,7	100,0
1987	160	41,6	0,6	0,1	0,1	-	175	45,5	49	12,8	384,7	100,0
1988	384	62,8	0,3	-	0,3	-	177	29,0	50	8,2	611,6	100,0
1989	146	37,6	0,5	0,1	0,2	-	192	49,4	50	12,9	388,7	100,0
1990	162	41,5	0,5	0,1	0,2	0,1	181	46,3	47	12,0	390,7	100,0

Kaynak: Adıyaman ili Tarım İl Müdürlüğü kayıtlarından düzenlenmiştir.

İlde tarımsal ilaç kullanımı yıllar itibariyle dalgalanma göstermektedir. En çok kullanılan ilaç grupları insektisit ve fungusitlerdir. Yıllara göre bu iki ilaç grubu, kendi içlerindeki oranları değişmekle birlikte, toplam ilaç tüketiminin ortalama %87,8 ini oluşturmaktadır. Herbisitler ise ortalama % 10'luk bir pay almaktadır. Akarisit ve yağ tüketimi yıllara göre büyük bir değişim göstermemiştir.

İlaç tüketimin birim işlenen alana kullanımı ise Çizelge 3.9'da verilmiştir.

Çizelge 3.9. Adıyaman İlinde Dekara İlaç Kullanımı(kg/da)

Yıllar	Insektisit	Fungisit	Herbisit	Toplam
1988	0,12	0,06	0,02	0,20
1989	0,05	0,06	0,02	0,13
1990	0,05	0,06	0,02	0,13
1988-1990	0,07	0,06	0,02	0,15

Kaynak: Adıyaman ili Tarım İl Müdürlüğü kayıtlarından düzenlenmiştir.

1988-1990 yılları ortalamasına göre Adıyaman ilinde dekara ortalama toplam ilaç kullanım 0,15 kg dır. Dekara kullanılan fungusit, herbisit miktarları sabitken, insektisit miktarında bir düşüş gözlenmiştir.

3.2. Diyarbakır İlinde Arazi ve Girdi Kullanımı

Arazi Kullanımı

Diyarbakır ilinin arazi varlığı ile kullanım durumu Çizelge 3.10'da incelenmiştir. Diyarbakır ilinin arazi varlığı 1992 yılı itibarıyla 1535500 hektardır.

Son dört yılda Diyarbakır ilinin arazi varlığı ve bunun kullanım şeklinde bir değişiklik olmamıştır. 1992 yılı itibarıyla toplam arazinin %80,8'i kültüre elverişli arazi, %19,2'si kültür dışı arazidir.

Çizelge 3.10. Diyarbakır İlinde Arazi Kullanımı (Ha)

	1988	1989	1990	1991	1992
İşlenen Arazi	791.470	791.470	791.470	791.470	791.470
Orman ve Fundalık	294.400	294.400	296.221	294.000	294.000
Çayır-Mera	154.240	154.240	159.440	154.640	154.700
Toplam Kültür Arazisi	1.240.110	1.240.110	1.247.131	1.240.110	1.240.170
Kültür Dışı Arazi	295.390	295.390	288.369	295.390	295.330
Toplam Arazi	1.535.500	1.535.500	1.535.500	1.535.500	1.535.500

Kaynak: Diyarbakır ili Tarım İl Müdürlüğü kayıtlarından düzenlenmiştir.

Kültür arazisi içerisinde işlenen alanlar %63,8 ile ilk sırayı almaktadır. Bunu %23,7 ile orman-fundalık ve %12,5 ile çayır-mera alanları izlemektedir (Çizelge 3.11).

Çizelge 3.11. Diyarbakır İlinde Kültüre Elverişli Arazi Kullanım Durumu (%)

	1988	1989	1990	1991	1992
İşlenen Arazi	63,8	63,8	63,4	63,8	63,8
Orman ve Fundalık	23,7	23,7	23,8	23,7	23,7
Çayır-Mera	12,5	12,5	12,8	12,5	12,5
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: Diyarbakır ili Tarım İl Müdürlüğü kayıtlarından düzenlenmiştir.

İşlenen alanlar içerisinde ise en büyük payı %84,8 ile tarla arazisi almaktadır. Ancak tarla ürünleri alanları yıllar itibariyle hem mutlak hem de oransal olarak azalma göstermektedir.

Buna karşılık antepfıstığı dışındaki meyve alanlarında hem mutlak hem de oransal bir artış söz konusudur. Sebze ekim alanları 1992 yılında bir önceki yıla göre yarı yarıya azalma göstermiştir (Çizelge 3.12).

Çizelge 12. Diyarbakır İlinde İşlenen Alanların Kullanım Durumu

	1988		1989		1990		1991		1992	
	Ha	%	Ha	%	Ha	%	Ha	%	Ha	%
Tarla	755.288	95,4	749.919	94,8	752.701	95,1	692.981	87,6	670.888	84,8
Ekilen	708.786	89,6	710.853	89,9	710.719	89,8	624.122	78,9	605.361	76,5
Nadas	46.502	5,8	39.066	4,9	41.982	5,3	68.859	8,7	65.527	8,3
Sebze	7.322	0,9	8.701	1,1	6.911	0,9	7.332	0,9	3.932	0,5
Meyve	6.418	0,8	6.363	0,8	6.844	0,8	66.043	8,3	91.142	11,5
Antepfıstığı	2.036	0,3	2.735	0,3	2.310	0,3	2.410	0,3	2.410	0,3
Bağ	20.406	2,6	23.752	3,0	22.704	2,9	22.704	2,9	23.098	2,9
Toplam	791.470	100,0	791.470	100,0	791.470	100,0	791.470	100,0	791.470	100,0

Kaynak: Diyarbakır ili Tarım İl Müdürlüğü kayıtlarından düzenlenmiştir.

Alet Makina Kullanımı

Diyarbakır ilinin tarımsal alet makina varlığındaki gelişmeler Çizelge 3.13'de verilmiştir.

Yıllar itibariyle Diyarbakır ilinde karasaban, döven, hayvan pulluğu ve mibzer miktarlarında bir azalış, buna karşılık diğer üretim girdilerinde önemli artışlar gözlenmiştir. Mibzer sayısındaki azalma 1988-1989 yıllarındaki rakamların düşüklüğünden kaynaklanmaktadır.

1981-1983 yılları ortalama verilerine göre 1988-1990 yılında, yedi yılda, karasaban %56,5; döven %68,7; hayvan pulluğu %60,5 oranında azalma

gösterirken; traktör %41,4; pulluk %37,9; römork %92,7; kültivatör %28,2; kimyevi gübre dağıtıcısı %1,1 ve pülverizatör %523,1 oranında artış göstermiştir.

İlde 1988-1990 döneminde traktör başına düşen işlenen arazi varlığı 131,3 ha iken bu rakam karasabanda 137,6 ha, pullukta 136,3 ha, römorkta 134,2 ha, kültivatörde 154,4 ha, dövende 209,9 ha, mibzerde 747,8 ha, pülverizatörde ise 785,7 ha. dır.

Çizelge 3.13. Diyarbakır İlinde Alet Makina Varlığının Gelişimi(Adet)

	1981	1982	1983	1988	1989	1990	Değişim Oranı(%) $\frac{1988-1990}{1981-1983} \times 100 - 100$	1988-1990 Döneminde Bir Alet Makinaya Düşen Arazi Miktarı(ha)
Karasaban	12.838	14.233	12.590	7.959	6.642	2.656	-56.5	137.6
Traktör	3.409	4.585	4.795	6.006	6.040	6.044	41.4	131.3
Kulaklı Pulluk	3.346	4.635	4.651	5.705	5.674	6.045	37.9	136.3
Römork	2.937	2.928	3.319	5.843	5.959	5.891	92.7	134.2
Kültivatör	2.961	4.584	4.450	4.968	5.199	5.209	28.2	154.4
Döven	12.421	10.595	13.105	4.099	3.974	3.237	-68.7	209.9
Kimyevi Gübre Dağıtıcısı	790	1.152	1.276	1.001	1.016	1.238	1.1	729.8
Hayvan Pulluğu	2.258	24.018	2.526	1.608	2.016	7.745	-60.5	208.8
Mibzer 1	1.078	1.428	1.646	779	911	1.485	-23.5	747.8
Pülverizatör2	82	194	209	1.068	1.063	891	523.1	785.7

1: Kombine Tahıl Mibzeri

2: Kuyruk Milinde Hareketli Pülverizatör

Kaynak: Diyarbakır ili Tarım İl Müdürlüğü kayıtlarından düzenlenmiştir.

Gübre Kullanımı

Diyarbakır ilinde gübre kullanımının gelişimi çeşitler itibariyle Çizelge 3.14'de incelenmiştir.

Çizelge 3.14. Diyarbakır İlinde Gübre Kullanımının Gelişimi

Yıllar	Azotlu		Fosforlu		Toplam
	Ton	%	Ton	%	Ton
1987	99.470	67,1	48.870	32,9	148.340
1988	84.118	67,1	41.309	32,9	125.427
1989	90.015	59,9	60.218	40,1	150.233
1990	103.070	57,4	76.472	42,6	179.542
1991	107.946	59,2	74.314	40,8	182.260

Kaynak: Diyarbakır ili Tarım İl Müdürlüğü kayıtlarından düzenlenmiştir.

Diyarbakır ilinde gübre tüketimi 1987-1991 döneminde 1,23 kat artış göstermiştir. İlde hem azotlu hem de fosforlu gübre tüketimi artmıştır. Ancak azotlu gübrenin toplam gübre tüketimindeki payı azalırken fosforlu gübrenin payında artış gözlenmiştir.

Diyarbakır ilinde birim işlenen alana gübre kullanımı Çizelge 3.15'de verilmiştir.

Çizelge 3.15. Diyarbakır İlinde Birim İşlenen
Alana Gübre Kullanımının
Gelişimi(kg/da)

Yıllar	Azotlu	Fosforlu	Toplam
1988	10,6	5,2	15,8
1989	11,4	7,6	19,0
1990	13,0	9,7	22,7
1991	13,6	9,4	23,0

Kaynak: Diyarbakır ili Tarım İl Müdürlüğü kayıtlarından düzenlenmiştir.

İlde gübre kullanımının artması birim işlenen alana kullanılan gübre miktarını da arttırmıştır. 1991 yılında dekara gübre kullanımı 23,0 kg olup 1988 yılına göre 1,46 kat artış göstermiştir.

Tohumluk Kullanımı

Diyarbakır ilinde Tarım ve Köy İşleri Bakanlığına bağlı kuruluşlar tarafından dağıtılan sertifikalı ve kontrollü buğday ile arpa tohumluğu miktarlarının gelişimi Çizelge 3.16'da verilmiştir.

Çizelge 3.16. Diyarbakır İlinde Kullanılan Sertifikalı ve Kontrollü
Buğday ve Arpa Tohumluk Miktarlarının Gelişimi

Yıllar	Buğday		Arpa	
	Ton	kg/da	Ton	kg/da
1988	35.900	13,5	31.350	23,5
1989	15.825	6,5	2.626	1,9
1990	4.843	1,8	11	0,01
Ortalama	18.856	7,2	11.329	7,9

Kaynak: Diyarbakır ili Tarım İl Müdürlüğü kayıtlarından düzenlenmiştir.

Sertifikalı ve kontrollü tohumluk kullanımı 1988-1990 döneminde buğdayda 7,2 kg/da, arpada 7,9 kg/da dır. Son yıllarda sertifikalı buğday ve arpa tohumluk kullanımında bir azalma söz konusudur.

Tarımsal İlaç Kullanımı

Diyarbakır ilinde tarımsal ilaç kullanımının gelişimi Çizelge 3.17'de verilmiştir.

Çizelge 3.17. Diyarbakır İlinde Tarımsal İlaç Kullanımının Gelişimi (Ton)

	İnsektisit		Akarisit		Fungisit		Herbisit		Toplam	
Yıllar	Ton	%	Ton	%	Ton	%	Ton	%	Ton	%
1985	160	36,3	1,3	0,3	200	45,4	79	18,0	440,3	100,0
1986	180	40,0	1,8	0,4	205	45,6	63	14,0	449,8	100,0
1987	187	37,9	3,0	0,6	216	43,8	87	17,7	493,0	100,0
1988	231	39,6	2,0	0,3	290	49,7	61	10,4	584,0	100,0
1989	240	45,3	3,0	0,6	211	39,8	76	14,3	530,0	100,0
1990	245	45,2	5,5	1,0	185	34,2	106	19,6	541,5	100,0

Kaynak: Diyarbakır ili Tarım İl Müdürlüğü kayıtlarından düzenlenmiştir.

İlin tarımsal ilaç kullanımı genelde artma eğilimindedir. İlde en çok kullanılan ilaç grupları insektisit, fungusit ve herbisitlerdir. İnsektisitlerin toplam tarımsal ilaç kullanımındaki payları yıllar itibariyle hemen hemen aynı kalırken, fungusitlerin paylarında azalma, buna karşılık akarisit ve herbisitlerin payında artış görülmektedir.

İnsektisitler ve fungusitler 1990 yılı itibariyle ilin toplam tarımsal ilaç kullanımının %79,4'ünü oluşturmaktadır.

İlde birim işlenen alana kullanılan tarımsal ilaç miktarları Çizelge 3.18'de verilmiştir.

Çizelge 3.18. Diyarbakır İlinde Dekara İlaç Kullanımı(kg/da)

Yıllar	Insektisit	Akarisit	Fungisit	Herbisit	Toplam
1988	0,0292	0,0003	0,0366	0,0077	0,0738
1989	0,0303	0,0004	0,0267	0,0096	0,0670
1990	0,0310	0,0007	0,0234	0,0134	0,0684

Kaynak: Diyarbakır ili Tarım İl Müdürlüğü kayıtlarından düzenlenmiştir.

İlde 1988-1990 döneminde dekara ortalama toplam tarımsal ilaç kullanımı 0,069 kg'dır.

3.3. Gaziantep İlinde Arazi ve Girdi Kullanımı

Arazi Kullanımı

Gaziantep ilinin arazi varlığı ile kullanım durumundaki gelişme Çizelge 3.19'da verilmiştir. İlin toplam arazi varlığı 1992 yılı itibariyle 727166 hektardır. 1988-1992 döneminde arazi varlığı ve kullanım durumunda hiçbir değişiklik olmamıştır.

Çizelge 3.19. Gaziantep İlinde Arazi Kullanımı (Ha)

	1988	1989	1990	1991	1992
İşlenen Arazi	482.533	482.315	482.359	483.208	482.659
Orman ve Fundalık	108.613	108.613	108.613	108.613	108.613
Çayır-Mera	58.457	58.457	58.457	58.457	58.457
Toplam Kültür Arazisi	649.603	649.385	649.429	650.278	649.729
İtilaflı Arazi	77.437	77.437	77.437	77.437	77.437
Toplam Arazi	727.040	726.822	726.866	727.715	727.166

Kaynak: Gaziantep ili Tarım İl Müdürlüğü kayıtlarından düzenlenmiştir.

Kültür arazisi içerisinde işlenen alanlar %74,3 oranında pay almaktadır. İşlenen alanları %16,7 ile orman fundalık arazisi, %9,0 ile çayır-mera arazisi izlemektedir (Çizelge 3.20).

Çizelge 3.20. Gaziantep İlinde Kültüre Elverişli Arazi Kullanım Durumu (%)

	1988	1989	1990	1991	1992
İşlenen Arazi	74,3	74,3	74,3	74,3	74,3
Orman ve Fundalık	16,7	16,7	16,7	16,7	16,7
Çayır-Mera	9,0	9,0	9,0	9,0	9,0
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: Gaziantep ili Tarım İl Müdürlüğü kayıtlarından düzenlenmiştir.

İşlenen alanlar içerisinde ise en büyük payı %60,2 ile tarla arazisi almaktadır.

İlin zeytin alanlarında hem mutlak hem de oransal bir azalma gözlenmektedir.

Sebze ekim alanları dalgalanma göstermekle birlikte azalma eğilimindedir. Buna karşılık nadas alanlarında 1990 yılına kadar oransal ve mutlak artış söz konusudur. Bağ alanları ise hemen hemen aynı düzeyde kalmıştır. Antepfıstığı alanlarında son yıllarda az da olsa artış gözlenmiştir (Çizelge 3.21).

Çizelge 3.21. Gaziantep İlinde İşlenen Alanların Kullanım Durumu

	1988		1989		1990		1991		1992	
	Ha	%	Ha	%	Ha	%	Ha	%	Ha	%
Tarla	283.763	58,8	291.475	60,4	293.284	60,8	294.054	60,9	290.462	60,2
Ekilen	276.398	57,3	276.475	57,3	267.284	55,4	272.554	56,4	268.962	55,7
Nadas	7.365	1,5	15.000	3,1	26.000	5,4	21.500	4,5	21.500	4,5
Sebze	19.820	4,1	13.127	2,7	12.956	2,7	13.915	2,9	14.513	3,0
Meyve	5.052	1,1	4.675	1,0	4.630	1,0	5.154	1,1	4.634	1,0
Antepfıstığı	82.721	17,1	83.078	17,2	83.080	17,2	83.215	17,2	83.960	17,4
Bağ	50.227	10,4	49.170	10,2	48.940	10,1	48.550	10,0	51.250	10,6
Zeytin	40.950	8,5	40.790	8,5	39.469	8,2	38.320	7,9	37.840	7,8
Toplam	482.533	100,0	482.315	100,0	482.359	100,0	483.208	100,0	482.659	100,0

Kaynak: Gaziantep ili Tarım İl Müdürlüğü kayıtlarından düzenlenmiştir.

Alet Makina Kullanımı

Gaziantep ilinin tarımsal alet-makina varlığının gelişimi Çizelge 3.22'de verilmiştir.

Çizelge 3.22. Gaziantep İlinde Alet Makina Varlığının Gelişimi(Adet)

	1981	1982	1983	1988	1989	1990	Değişim Oranı(%) 1988-1990 1981-1983 x100 -100	1988-1990 Döneminde Bir Alet Makinaya Düşen Arazi Miktarı(ha)
Karasaban	11.195	10.487	10.217	7.110	7.010	6.695	-34,7	69,5
Traktör	6.633	6.818	7.131	8.289	8.322	8.659	22,8	57,3
Kulaklı Pulluk	2.873	3.223	3.425	6.892	7.252	7.486	127,2	66,9
Römork	5.970	5.777	6.080	7.620	7.707	7.815	29,8	62,5
Kültivatör	2.716	3.277	3.437	4.452	4.717	4.982	50,1	102,3
Döven	6.492	6.155	6.060	3.840	3.800	3.800	-38,8	126,5
Kimyevi Gübre Dağıtıcısı	427	456	502	835	873	833	83,5	569,6
Hayvan Pulluğu	603	615	590	630	590	570	-1,0	808,5
Mibzer 1	782	806	890	1.022	1.180	2.181	76,9	330,2
Pülverizatör2	78	154	190	319	357	385	151,4	1.364,0

1: Kombine Tahıl Mibzeri

2: Kuyruk Milinde Hareketli Pülverizatör

Kaynak: Gaziantep ili Tarım İl Müdürlüğü kayıtlarından düzenlenmiştir.

Çizelge 3.22 ye göre ilin karasaban döven ve hayvan pulluğu sayılarında azalma buna karşılık diğer tarımsal alet ve makina varlığında artış gözlenmiştir.

1981-1983 yılları ortalama verilerine göre 1988-1990 döneminde, yedi yılda, karasaban %34,7; döven %38,8 ve hayvan pulluğu %1,0 oranında azalırken, traktör %22,8; pulluk %127,2; römork %29,8; kültivatör %50,1; gübre dağıtıcısı %83,5; mibzer %76,9; pülverizatör ise %151,4 oranında artış göstermiştir.

İlde 1988-1990 döneminde traktör başına düşen işlenen arazi varlığı 57,3 ha dır. Bu rakam karasabanda 69,5 ha, pullukta 66,9 ha, mibzerde 330,2 ha, pülverizatörde ise 1364 ,0 ha dır.

Gübre Kullanımı

Gaziantep ilinde gübre kullanımının gelişimi çeşitler itibariyle Çizelge 3.23'de incelenmiştir.

Çizelge 3.23. Gaziantep İlinde Gübre Kullanımının Gelişimi

Yıllar	Azotlu		Fosforlu		Toplam	
	Ton	%	Ton	%	Ton	%
1987	80.316	64,7	43.890	35,3	124.206	100,0
1988	54.492	65,4	28.881	34,6	83.373	100,0
1989	65.900	66,5	33.149	33,5	99.049	100,0
1990	65.795	66,4	33.282	33,6	99.077	100,0
1991	53.901	68,0	25.409	32,0	79.310	100,0

Kaynak: Gaziantep ili Tarım İl Müdürlüğü kayıtlarından düzenlenmiştir.

Gaziantep ilinin tarımsal gübre tüketimi 1987-1991 döneminde azalma eğilimi göstermiştir. İlde hem azotlu hem de fosforlu gübre tüketimi azalmıştır. Diğer yandan azotlu gübrenin toplam gübre tüketimindeki payı artarken fosforlu gübrenin payında azalış gözlenmiştir.

Gaziantep ilinde birim işlenen alana gübre kullanımı Çizelge 3.24'de verilmiştir.

Çizelge 3.24. Gaziantep İlinde Birim İşlenen
Alana Gübre Kullanımının
Gelişimi(kg/da)

Yıllar	Azotlu	Fosforlu	Toplam
1988	11,3	6,0	17,3
1989	13,7	6,9	20,6
1990	13,6	6,9	20,5
1991	11,2	5,3	16,5

Kaynak: Gaziantep ili Tarım İl Müdürlüğü kayıtlarından düzenlenmiştir.

İlde gübre kullanımının yıllar itibariyle azalması birim alana kullanılan gübre miktarını da azaltmıştır. 1991 yılında dekara gübre kullanımı 16,5 kg dır.

Tohumluk Kullanımı

Gaziantep ilinde Tarım ve Köy İşleri Bakanlığına bağlı kuruluşlar tarafından dağıtılan sertifikalı ve kontrollü buğday ile arpa tohumluğu miktarlarının gelişimi Çizelge 3.25'de verilmiştir.

Çizelge 3.25 Gaziantep İlinde Kullanılan Sertifikalı ve Kontrollü
Buğday ve Arpa Tohumluk Miktarlarının Gelişimi

Yıllar	Buğday		Arpa	
	Ton	kg/da	Ton	kg/da
1988	224	0,2	0	0,0
1989	4.863	4,4	667	1,0
1990	3.659	3,4	250	0,4
Ortalama	2.915	2,7	306	0,5

Kaynak: Gaziantep ili Tarım İl Müdürlüğü kayıtlarından düzenlenmiştir.

Sertifikalı ve kontrollü tohumluk kullanımı 1988-1990 döneminde buğdayda 2,7 kg/da, arpada 0,5 kg/da'dır. Sertifikalı buğday ve arpa tohumluğu kullanımında yıllar itibariyle dalgalanma söz konusudur.

Tarımsal İlaç Kullanımı

Gaziantep ilinde tarımsal ilaç kullanımının gelişimi Çizelge 3.26'da verilmiştir.

Çizelge 3. 26. Gaziantep İlinde Tarımsal İlaç Kullanımının Gelişimi (Ton)

Yıllar	Insektisit		Akarisit		Yağ		Fungisit		Herbisit		Toplam	
	Ton	%	Ton	%	Ton	%	Ton	%	Ton	%	Ton	%
1985	83,2	63,9	0,18	0,1	16,3	12,5	25,7	19,8	4,8	3,7	130,2	100,0
1986	96,8	63,8	0,12	0,1	20,3	13,3	28,9	19,0	5,7	3,8	151,8	100,0
1987	76,4	69,0	0,09	0,1	13,1	11,8	16,3	14,7	4,9	4,4	110,8	100,0
1988	135,7	62,0	0,91	0,4	15,1	6,9	56,8	25,9	10,4	4,8	218,9	100,0
1989	334,9	59,8	4,9	0,9	22,3	4,0	170,5	30,4	27,6	4,9	560,2	100,0
1990	182,7	42,5	0,7	0,2	4,1	1,0	190,4	44,3	51,6	12,0	429,5	100,0

Kaynak: Gaziantep ili Tarım İl Müdürlüğü kayıtlarından düzenlenmiştir.

İlin tarımsal ilaç kullanımı genelde artma eğilimindedir. İlde en çok kullanılan ilaç grupları insektisit, fungusit ve herbisitlerdir. İnsektisitler ve yağların toplam tarımsal ilaç kullanımındaki payları yıllar itibariyle azalma gösterirken fungusitler ve herbisitlerin paylarında artış görülmektedir.

İnsektisitler ve fungusitler 1990 yılı itibariyle ilin toplam tarımsal ilaç kullanımının %86,8'ini oluşturmaktadır.

İlde birim işlenen alana kullanılan tarımsal ilaç miktarları Çizelge 3.27'de verilmiştir.

Çizelge 3.27. Gaziantep İlinde Dekara İlaç Kullanımı(kg/da)

Yıllar	Insektisit	Akarisit	Yağ	Fungisit	Herbisit	Toplam
1988	0,0281	0,0002	0,0031	0,0118	0,0022	0,0454
1989	0,0694	0,0010	0,0046	0,0354	0,0057	0,1161
1990	0,0379	0,0001	0,0008	0,0395	0,0107	0,0890

Kaynak: Gaziantep ili Tarım İl Müdürlüğü kayıtlarından düzenlenmiştir.

İlde 1988-1990 döneminde dekara ortalama toplam tarımsal ilaç kullanımı 0,089 kg'dır.

3.4. Mardin İlinde Arazi ve Girdi Kullanımı

Arazi Kullanımı

Mardin ilinin arazi varlığı ve kullanım durumundaki gelişme Çizelge 3.28'de verilmiştir.

Mardin ilinin arazi varlığı Gercüş ilçesinin Batman'a, Cizre, İdil ve Silopi ilçelerinin ise Şırnak'a bağlanması nedeniyle azalma göstermiştir. 1992 yılı itibarıyla ilin toplam arazi varlığının %69,1'i kültüre elverişli arazi, %30,9'u ise kültür dışı arazidir.

Çizelge 3.28. Mardin İlinde Arazi Kullanımı (Ha)

	1988	1989	1990	1991	1992
İşlenen Arazi	499.451	499.451	381.850	385.479	385.479
Orman ve Fundalık	181.635	181.635	150.141	150.141	150.141
Çayır-Mera	49.029	49.029	82.276	78.647	78.647
Toplam Kültür Arazisi	730.115	730.115	614.267	614.267	614.267
Kültür Dışı Arazi	545.885	545.885	286.733	286.733	274.833
Toplam Arazi	1.276.000	1.276.000	901.000	901.000	889.100

Kaynak: Mardin ili Tarım İl Müdürlüğü kayıtlarından düzenlenmiştir.

Kültür arazisi içerisinde en büyük payı %62,8 ile işlenen alanlar almaktadır. Orman ve fundalık arazi toplam kültür alanlarından %24,4 oranında pay alırken, çayır ve mera alanlarının payı %12,8 olarak gerçekleşmiştir (Çizelge 3.29). İlin sınırlarının değişmesi nedeniyle arazi kullanımının yapısal değişiminin nedeni tam olarak açıklanamamıştır.

Çizelge 3.29. Mardin İlinde Kültüre Elverişli Arazi Kullanım Durumu (%)

	1988	1989	1990	1991	1992
İşlenen Arazi	68.4	68.4	62.2	62.8	62.8
Orman ve Fundalık	24.9	24.9	24.4	24.4	24.4
Çayır-Mera	6.7	6.7	13.4	12.8	12.8
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: Mardin ili Tarım İl Müdürlüğü kayıtlarından düzenlenmiştir.

İşlenen alanlar içerisinde tarla arazisi 1992 yılı itibriyle %88,1 oranında pay alırken sebze %4,6, bağ alanları %5,4 oranında pay almıştır. Bağ alanlarını %1,2 ile kavak alanları izlemiştir. Meyve, antepfıstığı ve zeytin alanlarının payı çok küçük düzeydedir (Çizelge 3.30).

Çizelge 3.30. Mardin İlinde İşlenen Alanların Kullanım Durumu

	1988		1989		1990		1991		1992	
	Ha	%	Ha	%	Ha	%	Ha	%	Ha	%
Tarla	444.169	88,9	444.169	88,9	341.460	89,4	341.042	88,5	339.519	88,1
Ekilen	416.756	83,4	416.756	83,4	326.655	85,5	328.452	85,2	328.740	85,3
Nadas	27.413	5,5	27.413	5,5	14.805	3,9	12.590	3,3	10.779	2,8
Sebze	15.783	3,2	15.783	3,2	14.584	3,8	16.975	4,4	17.626	4,6
Meyve	7.517	1,5	7.517	1,5	314	0,1	297	0,1	427	0,1
Antepfıstığı	1.365	0,3	1.365	0,3	570	0,2	1.366	0,3	1.401	0,4
Bağ	25.113	5,0	25.113	5,0	19.412	5,1	20.289	5,3	20.996	5,4
Zeytin	760	0,2	760	0,2	760	0,2	760	0,2	760	0,2
Kavak	4.744	0,9	4.744	0,9	4.750	1,2	4.750	1,2	4.750	1,2
Toplam	499.451	100,0	499.451	100,0	381.850	100,0	385.479	100,0	385.479	100,0

Kaynak: Mardin ili Tarım il Müdürlüğü kayıtlarından düzenlenmiştir.

Alet Makina Kullanımı

Mardin ilinin tarımsal alet makina varlığı, Çizelge 3.31'de verilmiştir.

1980 li yılların başlarına göre ilin karasaban, döven ve hayvan pulluğu da dahil tüm tarımsal alet ve makina varlığında bir artış görülmektedir. Modern girdilerden olmayan karasaban, döven ve hayvan pulluğu 1980 li yılların sonlarına doğru azalmaya başlamıştır.

İlde 1988-1990 döneminde traktör başına düşen işlenen arazi varlığı 104,3 ha dır. Bu rakam karasabanda 11,9 ha, pullukta 177,9 ha, römorkda 113,0 ha, kültivatörde 282,6 ha, dövende 133,6 ha, kimyevi gübre dağıtıcısında 305,8 ha, mibzerde 268,4 ha, pülverizatörde ise 2882,6 ha dır.

Çizelge 31. Mardin İlinde Alet Makina Varlığının Gelişimi(Adet)

	1981	1982	1983	1988	1989	1990	Değişim Oranı(%) $\frac{1988-1990}{1981-1983} \times 100-100$	1988-1990 Döneminde Bir Alet Makinaya Düşen Arazi Miktarı(ha)
Karasaban	31.015	29.005	23.785	44.737	37.214	34.258	38,7	11,9
Traktör	1.681	2.150	2.249	4.540	4.633	4.067	117,8	104,3
Kulaklı Pulluk	1.080	1.165	1.089	2.544	2.733	2.485	132,8	177,9
Römork	1.262	1.704	2.115	4.170	4.294	3.751	140,4	113,0
Kültivatör	635	901	1.337	1.636	1.672	1.578	70,1	282,6
Döven	1.658	2.033	2.000	3.991	3.913	2.433	81,6	133,6
Kimyevi Gübre Dağıtıcısı	208	267	277	1.533	1.513	1.469	500,4	305,8
Hayvan Pulluğu	2.392	3.062	2.880	3.096	3.090	2.737	7,1	154,7
Mibzer 1	502	564	599	1.956	1.987	1.201	208,9	268,4
Pülverizatör 2	18	76	29	116	141	222	289,4	2.882,6

1: Kombine Tahıl Mibzeri

2: Kuyruk Milinde Hareketli Pülverizatör

Kaynak: Mardin ili Tarım il Müdürlüğü kayıtlarından düzenlenmiştir.

Gübre Kullanımı

Mardin ilinde gübre kullanımının gelişimi Çizelge 3.32'de incelenmiştir.

Çizelge 3.32. Mardin İlinde Gübre Kullanımının Gelişimi

Yıllar	Azotlu		Fosforlu		Toplam	
	Ton	%	Ton	%	Ton	%
1987	46.696	49,1	48.449	50,9	95.145	100,0
1988	32.516	65,7	16.980	34,3	49.496	100,0
1989	20.568	55,3	16.626	44,7	37.194	100,0
1990	18.215	63,3	10.564	36,7	28.779	100,0
1991	20.430	56,5	15.742	43,5	36.172	100,0

Kaynak: Mardin ili Tarım il Müdürlüğü kayıtlarından düzenlenmiştir.

Mardin ilinde gübre kullanımında bir düşüş gözlenmiştir.

Benzer gelişim birim alana kullanılan gübre miktarında da ortaya çıkmıştır (Çizelge 3.33).

Çizelge 3.33. Mardin İlinde Birim İşlenen
Alana Gübre Kullanımının
Gelişimi(kg/da)

Yıllar	Azotlu	Fosforlu	Toplam
1988	6,5	3,4	9,9
1989	4,1	3,3	7,4
1990	4,8	2,8	7,6
1991	5,3	4,1	9,4

Kaynak: Mardin ili Tarım il Müdürlüğü kayıtlarından düzenlenmiştir.

Tohumluk Kullanımı

Mardin ilinde Tarım ve Köyişleri Bakanlığına bağlı kuruluşlarca dağıtılan sertifikalı ve kontrollü tohumluk miktarlarının gelişimi Çizelge 3.34'de verilmiştir.

Çizelge 3.34. Mardin İlinde Kullanılan Sertifikalı ve Kontrollü
Buğday ve Arpa Tohumluk Miktarlarının Gelişimi

Yıllar	Buğday		Arpa	
	Ton	kg/da	Ton	kg/da
1988	808	0,6	467	0,6
1989	8.396	6,0	827	1,1
1990	372	0,3	0	0,0
Ortalama	3.192	2,4	431	0,6

Kaynak: Mardin ili Tarım il Müdürlüğü kayıtlarından düzenlenmiştir.

1988-1990 döneminde ilde sertifikalı ve kontrollü tohumluk kullanımı buğdayda 2,4 kg/da, arpada 0,6 kg/da dır.

Tarımsal İlaç Kullanımı

İlde tarımsal ilaç kullanımında yıllar itibarıyla dalgalanma görülmüştür (Çizelge 3.35). En çok kullanılan ilaç grubu insektisit ve fungisitlerdir. Bu iki ilaç grubu, kendi içlerindeki oranları değişmekle birlikte toplam ilaç kullanımının ortalama %86'sını oluşturmaktadır.

Çizelge 3. 35. Mardin İlinde Tarımsal İlaç Kullanımının Gelişimi (Ton)

Yıllar	Insektisit		Akarisit		Fungisit		Herbisit		Toplam	
	Ton	%	Ton	%	Ton	%	Ton	%	Ton	%
1985	116	47,5	2	0,8	80	32,8	46	18,9	244	100,0
1986	670	67,7	2	0,2	256	25,9	62	6,2	990	100,0
1987	462	86,8	3	0,6	12	2,3	55	10,3	532	100,0
1988	175	42,2	-	0,0	176	42,4	64	15,4	415	100,0
1989	341	61,1	4	0,7	161	28,9	52	9,3	558	100,0
1990	112	42,7	14	5,3	100	38,2	36	13,7	262	100,0

Kaynak: Mardin ili Tarım il Müdürlüğü kayıtlarından düzenlenmiştir.

Birim alana ilaç kullanımının gelişimi Çizelge 3.36'da verilmiştir.

Çizelge 3.36. Mardin İlinde Dekara İlaç Kullanımı(kg/da)

Yıllar	Insektisit	Akarisit	Fungisit	Herbisit	Toplam
1988	0,0350	0,0000	0,0352	0,0128	0,0830
1989	0,0683	0,0008	0,0322	0,0104	0,1117
1990	0,0293	0,0037	0,0262	0,0094	0,0686

Kaynak: Mardin ili Tarım il Müdürlüğü kayıtlarından düzenlenmiştir.

1988-1990 yılları ortalamasına göre Mardin ilinde dekara ortalama toplam tarımsal ilaç kullanımı 0,0878 kg dır.

3.5. Şanlıurfa İlinde Arazi ve Girdi Kullanımı

Arazi Kullanımı

Şanlıurfa ilinin arazi varlığı ile kullanım durumu Çizelge 3.37'de incelenmiştir. İlin arazi varlığı 1992 yılı itibariyle 1.902.057 hektardır.

Son dört yılda Şanlıurfa ilinin arazi varlığı ve bunun kullanım şeklinde bir değişiklik olmamıştır. 1992 yılı itibariyle toplam arazinin %70,6'sı kültüre elverişli arazi, %29,4'ü kültür dışı arazidir.

Çizelge 3.37. Şanlıurfa İlinde Arazi Kullanımı (Ha)

	1988	1989	1990	1991	1992
İşlenen Arazi	1.114.407	1.102.971	1.102.971	1.102.971	1.102.971
Orman ve Fundalık	12.013	11.563	11.563	11.563	11.563
Çayır-Mera	219.106	228.480	228.480	228.480	228.480
Toplam Kültür Arazisi	1.345.526	1.343.014	1.343.014	1.343.014	1.343.014
Kültür Dışı Arazi	556.531	559.043	559.043	559.043	559.043
Toplam Arazi	1.902.057	1.902.057	1.902.057	1.902.057	1.902.057

Kaynak: Şanlıurfa ili Tarım İl Müdürlüğü kayıtlarından düzenlenmiştir.

Kültür arazisi içerisinde işlenen alanlar %82,1 ile ilk sırayı almaktadır. Bunu %17,0 ile çayır-mera ve %0,9 ile orman-fundalık alanları izlemektedir (Çizelge 3.38).

Çizelge 3.38. Şanlıurfa İlinde Kültüre Elverişli Arazi Kullanım Durumu (%)

	1988	1989	1990	1991	1992
İşlenen Arazi	82,8	82,1	82,1	82,1	82,1
Orman ve Fundalık	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9
Çayır-Mera	16,3	17,0	17,0	17,0	17,0
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: Şanlıurfa ili Tarım İl Müdürlüğü kayıtlarından düzenlenmiştir.

İşlenen alanlar içerisinde ise en büyük payı %89,7 ile tarla arazisi almaktadır. Ancak tarla ürünleri alanları yıllar itibariyle hem mutlak hem de oransal olarak azalma göstermektedir.

İlde kapladığı alanları azalan diğer bir ürün zeytindir. Sebze, meyve, antepfıstığı ve bağ alanları hem mutlak, hem de oransal olarak artış eğilimindedir (Çizelge 3.39).

Çizelge 3.39. Şanlıurfa İlinde İşlenen Alanların Kullanım Durumu

	1988		1989		1990		1991		1992	
	Ha	%	Ha	%	Ha	%	Ha	%	Ha	%
Tarla	1.027.246	92,2	1.007.779	91,4	1.004.333	91,1	995.389	90,2	989.376	89,7
Ekilen	907.180	81,4	901.567	81,7	893.483	81,0	922.479	83,6	901.228	81,7
Nadas	120.066	10,8	106.212	9,7	110.850	10,1	72.910	6,6	88.148	8,0
Sebze	11.897	1,1	12.046	1,1	13.911	1,3	14.428	1,3	14.329	1,3
Meyve	1.950	0,2	1.955	0,2	1.958	0,2	1.960	0,2	1.962	0,2
Antepfıstığı	52.677	4,7	60.474	5,5	62.308	5,6	67.724	6,2	69.454	6,3
Bağ	19.851	1,8	20.200	1,8	20.137	1,8	23.180	2,1	27.570	2,5
Zeytin	786	0,0	517	0,0	324	0,0	290	0,0	280	0,0
Toplam	1.114.407	100,0	1.102.971	100,0	1.102.971	100,0	1.102.971	100,0	1.102.971	100,0

Kaynak: Şanlıurfa ili Tarım İl Müdürlüğü kayıtlarından düzenlenmiştir.

Alet Makina Kullanımı

Şanlıurfa ilinin tarımsal alet makina varlığındaki gelişmeler Çizelge 3.40'da verilmiştir.

Yıllar itibariyle Şanlıurfa ilinde karasaban, döven, hayvan pulluğu ve mibzer miktarlarında bir azalış, buna karşılık diğer üretim girdilerinde önemli artışlar gözlenmiştir.

1981-1983 yılları ortalama verilerine göre 1988-1990 yılında, yedi yılda, karasaban %28,4; döven %70,4; hayvan pulluğu %17,4 oranında azalma gösterirken; traktör %54,1; pulluk %71,3; römork %34,1; kültivatör %59,7; kimyevi gübre dağıtıcısı %17,0 ve pülverizatör %81,6 oranında artış göstermiştir.

İlde 1988-1990 döneminde traktör başına düşen işlenen arazi varlığı 190,2 ha iken bu rakam karasabanda 112,2 ha, pullukta 247,8 ha, römorkta 227,6 ha, kültivatörde 248,5 ha, dövende 225,1 ha, mibzerde 472,2 ha, pülverizatörde ise 2128,4 ha'dır.

Çizelge 3.40. Şanlıurfa İlinde Alet Makina Varlığının Gelişimi(Adet)

	1981	1982	1983	1988	1989	1990	Değişim Oranı(%) $\frac{1988-1990}{1981-1983} \times 100 - 100$	1988-1990 Döneminde Bir Alet Makinaya Düşen Arazi Miktarı(ha)
Karasaban	14.990	13.073	13.260	10.221	9.788	9.585	-28,4	112,2
Traktör	2.974	4.085	4.272	5.812	5.820	5.827	54,1	190,2
Kulaklı Pulluk	2.798	2.401	2.622	4.996	4.045	4.356	71,3	247,8
Römork	3.538	3.528	3.815	4.837	4.866	4.887	34,1	227,6
Kültivatör	2.519	2.735	3.110	4.419	4.452	4.490	59,7	248,5
Döven	11.767	18.230	19.769	5.013	4.865	4.872	-70,4	225,1
Kimyevi Gübre Dağıtıcısı	1.189	1.554	1.320	1.577	1.579	1.598	17,0	698,4
Hayvan Pulluğu	2.167	1.162	1.687	1.454	1.375	1.315	-17,4	801,2
Mibzer 1	2.826	2.373	2.477	1.948	2.535	2.548	-8,4	472,2
Pülverizatör2	306	339	214	508	520	532	81,6	2.128,4

1: Kombine Tahıl Mibzeri

2: Kuyruk Milinde Hareketli Pülverizatör

Kaynak: Şanlıurfa ili Tarım İl Müdürlüğü kayıtlarından düzenlenmiştir.

Gübre Kullanımı

Şanlıurfa ilinde gübre kullanımının gelişimi çeşitler itibariyle Çizelge 3.41'de incelenmiştir.

Çizelge 3.41. Şanlıurfa İlinde Gübre Kullanımının Gelişimi

Yıllar	Azotlu		Fosforlu		Toplam	
	Ton	%	Ton	%	Ton	%
1987	161.555	53,6	139.573	46,4	301.128	100,0
1988	181.964	55,7	144.550	44,3	326.514	100,0
1989	196.112	52,7	175.740	47,3	371.852	100,0
1990	146.750	61,9	90.393	38,1	237.143	100,0
1991	121.394	45,1	147.610	54,9	269.004	100,0

Kaynak: Şanlıurfa ili Tarım İl Müdürlüğü kayıtlarından düzenlenmiştir.

Şanlıurfa ilinde gübre tüketimi 1987-1991 döneminde dalgalanma göstermiş olup genelde azalma eğilimindedir.

Şanlıurfa ilinde birim işlenen alana gübre kullanımı Çizelge 3.42'de verilmiştir.

Çizelge 3.42. Şanlıurfa İlinde Birim İşlenen
Alana Gübre Kullanımının
Gelişimi(kg/da)

Yıllar	Azotlu	Fosforlu	Toplam
1988	16,3	13,0	29,3
1989	17,8	15,9	33,7
1990	13,3	8,2	21,5
1991	11,0	13,4	24,4

Kaynak: Şanlıurfa ili Tarım İl Müdürlüğü kayıtlarından düzenlenmiştir.

İlde gübre kullanımının dalgalanma göstermesi ve genelde azalma eğiliminde olması birim işlenen alana kullanılan gübre miktarını da etkilemiştir. 1991 yılında dekara gübre kullanımı 24,4 kg dır.

Tohumluk Kullanımı

Şanlıurfa ilinde Tarım ve Köy İşleri Bakanlığına bağlı kuruluşlar tarafından dağıtılan sertifikalı ve kontrollü tohumluk miktarı sadece buğday için alınabilmektedir (Çizelge 3.43).

Çizelge 3.43. Şanlıurfa İlinde Kullanılan
Sertifikalı ve Kontrollü
Buğday Miktarının Gelişimi

Yıllar	Buğday	
	Ton	kg/da
1989	15.986	4,6
1990	7.533	1,9
Ortalama	11.760	3,2

Kaynak: Şanlıurfa ili Tarım İl Müdürlüğü kayıtlarından düzenlenmiştir.

İlde sertifikalı ve kontrollü kullanılan buğday tohumu miktarı 1989-90 döneminde ortalama 3,2 kg/da dır.

Tarımsal İlaç Kullanımı

Şanlıurfa ilinde tarımsal ilaç kullanımının gelişimi Çizelge 3.44'de verilmiştir.

Çizelge 3.44. Şanlıurfa İlinde Tarımsal İlaç Kullanımının Gelişimi (Ton)

Yıllar	Insektisit		Akarisit		Yağ		Fungisit		Herbisit		Toplam	
	Ton	%	Ton	%	Ton	%	Ton	%	Ton	%	Ton	%
1985	262	48,0	1,4	0,3	26,7	4,9	149	27,3	107	19,6	546,1	100,0
1986	2.855	89,1	1,5	0,0	26,7	0,8	198	6,2	122	3,8	3.203,2	100,0
1987	1.212	80,9	4,5	0,3	7,3	0,5	178	11,9	97	6,5	1.498,8	100,0
1988	206	40,6	4,0	0,8	6,9	1,4	197	38,8	94	18,5	507,9	100,0
1989	230	42,2	3,4	0,6	0,9	0,2	223	40,9	88	16,1	545,3	100,0
1990	152	33,7	5,4	1,2	1,2	0,3	148	32,8	144	32,0	450,6	100,0

Kaynak: Şanlıurfa ili Tarım İl Müdürlüğü kayıtlarından düzenlenmiştir.

İlin tarımsal ilaç kullanımı 1986 yılında en yüksek düzeydedir. İlde en çok kullanılan ilaç grupları insektisit, fungusit ve herbisitlerdir. Bütün bu ilaç gruplarının toplam tarımsal ilaç kullanımındaki payları yıllar itibariyle dalgalanma göstermiştir. Genelde insektisit ve yağların paylarında azalma, buna karşılık akarisit, fungusit ve herbisitlerin paylarında artış görülmektedir.

Insektisitler, fungusitler ve herbisitler 1990 yılı itibariyle ilin toplam tarımsal ilaç kullanımının %98,5'ini oluşturmaktadır.

İlde birim işlenen alana kullanılan tarımsal ilaç miktarları Çizelge 3.45'de verilmiştir.

Çizelge 3.45. Şanlıurfa İlinde Dekara İlaç Kullanımı(kg/da)

Yıllar	Insektisit	Akarisit	Yağ	Fungisit	Herbisit	Toplam
1988	0,0185	0,0004	0,0006	0,0177	0,0084	0,0456
1989	0,0209	0,0003	0,0001	0,0202	0,0080	0,0494
1990	0,0138	0,0005	0,0001	0,0134	0,0131	0,0409

Kaynak: Şanlıurfa ili Tarım İl Müdürlüğü kayıtlarından düzenlenmiştir.

İlde 1988-1990 döneminde dekara ortalama toplam tarımsal ilaç kullanımı 0,0409 kg dır.

3.6. Adana İlinde Arazi ve Girdi Kullanımı

Arazi Kullanımı

Adana ilinin arazi varlığı ile kullanım durumu Çizelge 3.46'da incelenmiştir. Adana ilinin arazi varlığı 1992 yılı itibariyle 1 725 300 hektardır.

1992 yılı itibariyle toplam arazinin %82,2'si kültüre elverişli arazi, %17,8'i kültür dışı arazidir.

Çizelge 3.46. Adana İlinde Arazi Kullanımı (Ha)

	1992
İşlenen Arazi	675.000
Orman ve Fundalık	657.300
Çayır-Mera	85.000
Toplam Kültür Arazisi	1.417.300
Kültür Dışı Arazi	308.000
Toplam Arazi	1.725.300

Kaynak: Adana ili Tarım İl Müdürlüğü
kayıtlarından düzenlenmiştir.

Kültür arazisi içerisinde işlenen alanlar %47,6 ile ilk sırayı almaktadır. Bunu %46,4 ile orman-fundalık ve %6,0 ile çayır-mera alanları izlemektedir (Çizelge 3.47).

Çizelge 3.47. Adana İlinde Kültüre Elverişli
Arazi Kullanım Durumu (%)

	1992
İşlenen Arazi	47,6
Orman ve Fundalık	46,4
Çayır-Mera	6,0
Toplam	100,0

Kaynak: Adana ili Tarım İl Müdürlüğü
kayıtlarından düzenlenmiştir.

İşlenen alanlar içerisinde ise en büyük payı %87,4 ile tarla arazisi almaktadır. Tarla ürünleri, zeytin ve bağ alanlarının toplam işlenen alan içerisindeki payları sabit kalırken sebze ve meyve alanlarında yıllar itibariyle hem mutlak hem de oransal bir artış söz konusudur (Çizelge 3.48).

Çizelge 3.48. Adana İlinde İşlenen Alanların Kullanım Durumu

	1988		1989		1990		1991		1992	
	Ha	%	Ha	%	Ha	%	Ha	%	Ha	%
Tarla	598.986	88,7	589.491	87,3	586.874	86,9	585.376	86,7	590.286	87,4
Ekilen	580.286	85,9	570.791	84,5	574.929	85,1	575.820	85,3	578.190	85,6
Nadas	18.700	2,8	18.700	2,8	11.945	1,8	9.556	1,4	12.096	1,8
Sebze	41.014	6,1	49.584	7,3	51.392	7,6	52.300	7,7	45.966	6,8
Meyve	23.274	3,4	24.514	3,6	25.389	3,8	25.826	3,8	27.576	4,1
Bağ	8.392	1,2	8.397	1,2	8.343	1,2	8.389	1,2	8.120	1,2
Zeytin	3.334	0,5	3.014	0,4	3.052	0,5	3.109	0,5	3.052	0,5
Toplam	675.000	100,0	675.000	100,0	675.050	100,0	675.000	100,0	675.000	100,0

Kaynak: Adana ili Tarım İl Müdürlüğü kayıtlarından düzenlenmiştir.

Alet Makina Kullanımı

Adana ilinin tarımsal alet makina varlığındaki gelişmeler Çizelge 3.49'da verilmiştir.

Yıllar itibariyle Adana ilinde karasaban, döven ve kombine tahıl mibzer miktarlarında bir azalış, buna karşılık diğer alet-makina varlığında artışlar gözlenmiştir. Hayvan pulluğu sayısındaki azalma 1989 yılından sonra gerçekleşmiştir.

1981-1983 yılları ortalama verilerine göre 1988-1990 yılında, yedi yılda, karasaban %46,1; döven %53,5 oranında azalma gösterirken; traktör %23,5; pulluk %1,7; römork %0,7; kültivatör %6,3; kimyevi gübre dağıtıcısı %87,5 ve pülverizatör %71,7 oranında artış göstermiştir.

Diğer üretim girdilerine göre alet-makina girdisi kullanımındaki artış gelişmenin belirli bir aşamasından sonra azalma eğilimine girmektedir. Bu girdilerin bir kez alındıktan sonra yeniden alınması daha çok eskime ve yıpranmayı karşılama şeklinde olmaktadır. Bu nedenle Adana ilinde, GAP illerine göre, tarımsal alet makina sayısı

artış hızı doyum noktasına ulaşılması nedeniyle, yavaşlamıştır. Bu durumu alet-makina başına düşen arazi varlığının düşüklüğünden görmek olasıdır.

İlde 1988-1990 döneminde traktör başına düşen işlenen arazi varlığı 30,5 ha iken bu rakam karasabanda 75,0 ha, pullukta 31,2 ha, römorkta 33,9 ha, kültivatörde 35,4 ha, dövende 169,5 ha, mibzerde 191,2 ha, pülverizatörde ise 114,6 ha dır.

Çizelge 3.49. Adana İlinde Alet Makina Varlığının Gelişimi(Adet)

	1981	1982	1983	1988	1989	1990	Değişim Oranı(%) 1988-1990 1981-1983 x100-100	1988-1990 Döneminde Bir Alet Makinaya Düşen Arazi Miktarı(ha)
Karasaban	16.896	16.720	16.520	10.455	8.385	8.172	-46,1	75,0
Traktör	17.259	17.829	18.648	21.952	22.075	22.355	23,5	30,5
Kulaklı Pulluk	23.093	23.315	17.434	19.506	19.623	25.796	1,7	31,2
Römork	19.326	19.616	20.408	19.852	19.938	19.990	0,7	33,9
Kültivatör	17.487	17.822	18.439	18.723	19.160	19.271	6,3	35,4
Döven	8.678	8.555	8.465	4.160	3.955	3.835	-53,5	169,5
Kimyevi Gübre Dağıtıcısı	4.796	5.330	6.381	10.235	10.320	10.396	87,5	65,4
Hayvan Pulluğu	2.623	2.759	2.745	2.893	3.010	2.785	6,9	233,1
Mibzer 1	6.007	6.043	6.678	3.529	3.519	3.541	-43,5	191,2
Pülverizatör2	3.211	3.240	3.842	5.837	5.913	5.926	71,7	114,6

1: Kombine Tahıl Mibzeri

2: Kuyruk Milinde Hareketli Pülverizatör

Kaynak: Adana ili Tarım İl Müdürlüğü kayıtlarından düzenlenmiştir.

Gübre Kullanımı

Adana ilinde gübre kullanımının gelişimi çeşitler itibariyle Çizelge 3.50'de incelenmiştir.

Çizelge 3.50. Adana İlinde Gübre Kullanımının Gelişimi

Yıllar	Azotlu		Fosforlu		Potaslı		Toplam	
	Ton	%	Ton	%	Ton	%	Ton	%
1987	335.105	72,1	125.136	26,9	4.687	1,0	464.928	100,0
1988	264.188	70,7	107.430	28,7	2.384	0,6	374.002	100,0
1989	251.995	72,6	91.183	26,3	3.976	1,1	347.154	100,0
1990	244.166	73,0	87.601	26,2	2.712	0,8	334.479	100,0
1991	240.229	69,9	99.468	29,0	3.871	1,1	343.568	100,0

Kaynak: Adana ili Tarım İl Müdürlüğü kayıtlarından düzenlenmiştir.

Adana ilinde tarımsal gübre kullanımında yıllar itibariyle bir azalma gözlenmiştir. Bu azalmada pamuk ekim alanlarındaki düşmenin etkili olduğu söylenebilir. İlde azotlu gübrenin toplam gübre tüketimindeki payı azalırken fosforlu gübrenin payında artış gözlenmiştir. Ancak, toplam gübre tüketiminin 1/3'ü azotlu gübredir.

Adana ilinde birim alana gübre kullanımı Çizelge 3.51'de verilmiştir.

Çizelge 3.51. Adana İlinde Birim İşlenen
Alana Gübre Kullanımının
Gelişimi(kg/da)

Yıllar	Azotlu	Fosforlu	Potaslı	Toplam
1988	39,1	15,9	0,4	55,4
1989	37,3	13,5	0,6	51,4
1990	36,2	13,0	0,4	49,6
1991	35,6	14,7	0,6	50,9

Kaynak: Adana ili Tarım İl Müdürlüğü kayıtlarından düzenlenmiştir.

İlde gübre kullanımının az da olsa azalması birim alana kullanılan gübre miktarını da azaltmıştır. 1991 yılında dekara gübre kullanımı 50,9 kg olup GAP illeri ortalamasına göre oldukça yüksek düzeydedir.

Tohumluk Kullanımı

Adana ilinde Tarım ve Köy İşleri Bakanlığına bağlı kuruluşlar tarafından dağıtılan sertifikalı ve kontrollü buğday, arpa ile pamuk tohumluğu miktarlarının gelişimi Çizelge 3.52'de verilmiştir.

**Çizelge 3.52. Adana İlinde Kullanılan Sertifikalı ve Kontrollü Buğday
Arpa ile Pamuk Tohumluk Miktarlarının Gelişimi**

Yıllar	Buğday		Arpa		Pamuk	
	Ton	kg/da	Ton	kg/da	Ton	kg/da
1989	5.850	1,9	20	0,1	750	0,5
1990	2.655	0,7	15	0,1	840	0,8
Ortalama	4.253	1,3	18	0,1	795	0,6

Kaynak: Adana ili Tarım İl Müdürlüğü kayıtlarından düzenlenmiştir.

Sertifikalı ve kontrollü tohumluk kullanımı 1989-1990 döneminde buğdayda 1,3 kg/da, arpada 0,1 kg/da, pamukta ise 0,6 kg/da dır. Son yıllarda sertifikalı buğday ve arpa tohumluk kullanımında bir azalma sözkonusudur.

Tarımsal İlaç Kullanımı

Adana ilinde tarımsal ilaç kullanımının gelişimi Çizelge 3.53'de verilmiştir.

Çizelge 3.53. Adana İlinde Tarımsal İlaç Kullanımının Gelişimi (Ton)

Yıllar	Insektisit		Fungisit		Herbisit		Yağ		Toplam	
	Ton	%	Ton	%	Ton	%	Ton	%	Ton	%
1985	4.003	78,6	535	10,5	399	7,9	155	3,0	5.092	100,0
1986	2.509	73,3	403	11,8	249	7,2	263	7,7	3.424	100,0
1987	2.279	70,6	433	13,4	282	8,7	234	7,3	3.228	100,0
1988	2.975	69,9	616	14,5	429	10,1	234	5,5	4.254	100,0
1989	2.698	73,2	411	11,2	304	8,2	271	7,4	3.684	100,0
1990	1.888	68,0	362	13,0	329	11,9	196	7,1	2.775	100,0

Kaynak: Adana ili Tarım İl Müdürlüğü kayıtlarından düzenlenmiştir.

İlin tarımsal ilaç kullanımı genelde azalma eğilimindedir. Ancak bu azalış ilaçların etkili maddelerinin artmasını dikkate alarak değerlendirmek gerekir. İlde en çok kullanılan ilaç grupları sırasıyla insektisit, fungusit ve herbisitlerdir. 1990 yılı

itibariyle toplam ilaç kullanımında insektisitler %68,0; fungusitler %13,0; herbisitler %11,9 oranında pay alırken yağlar %7,1 oranında pay almıştır.

İnsektisitler ve fungusitler 1990 yılı itibariyle toplam ilaç kullanımında ilin toplam tarımsal ilaç kullanımının %81,0'ini oluşturmaktadır.

İlde birim alana kullanılan tarımsal ilaç miktarları Çizelge 3.54'de verilmiştir.

Çizelge 3.54. Adana İlinde Dekara İlaç Kullanımı(kg/da)

Yıllar	Insektisit	Fungisit	Herbisit	Yağ	Toplam
1988	0,4407	0,0913	0,0636	0,0347	0,6302
1989	0,3997	0,0609	0,0450	0,0401	0,5458
1990	0,2797	0,0536	0,0487	0,0290	0,4110

Kaynak: Adana ili Tarım İl Müdürlüğü kayıtlarından düzenlenmiştir.

İlde 1988-1990 döneminde dekara ortalama toplam tarımsal ilaç kullanımı 0,5290 kg olup GAP illerine göre oldukça yüksek düzeydedir.

3.7. GAP İllerinde ve Adana'da Bazı Girdilerin Kullanımının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi

GAP İllerinde ortalama olarak kullanılan alet-makina, gübre ve ilaç miktarları Adana ili ile karşılaştırmalı olarak incelenmiştir (Çizelge 3.55).

Çizelge 3.55. GAP İlleri ve Adana'da Bazı Üretim Girdilerinin Kullanımının Karşılaştırılması

		GAP(Beş İl Ort.)	Adana
Alet-makina Değişim Oranı $\frac{1988-1990}{1981-1983} \times 100-100$	Karasaban Traktör	-9,6 52,5	-46,1 23,5
1988-1990 Döneminde Bir Alet -Makinaya Düşen Arazi Varlığı (ha)	Karasaban Traktör	46,0 107,0	75,0 30,5
	Azotlu	11,6	35,6
	Fosforlu	8,8	14,7
1991 Yılı İtibariyle Gübre Kullanımı (Kg/da)	Potashlı	0,1	0,6
	Toplam	20,5	50,9
1990 Yılı İtibariyle Toplam İlaç Kullanımı (Kg/da)		0,0675	0,4110

Adana ilinde karasaban miktarındaki azalma GAP illerine göre yaklaşık 5 kat daha yüksek oranlardadır. Buna karşılık GAP illerinin traktör kullanımındaki gelişme hızı Adana iline göre 2 kattan daha yüksektir. GAP illerinde karasaban miktarındaki azalma oranının düşük çıkmasına Mardin ilinde karasaban miktarının artması (%38,7) etkili olmuştur.

1988-1990 döneminde karasaban başına düşen işlenen arazi varlığı GAP illerinde Adana'ya göre yaklaşık 1,5 kat daha azdır. Buna karşılık aynı rakam traktörde 3,5 kat daha fazladır. Bu durum GAP illerinde traktör kullanımının Adana'ya göre çok geri düzeyde olduğunu ve gelecekte traktör kullanımında hızlı bir artış olacağını göstermektedir. Benzer gelişmeleri modern üretim girdileri sayılan tüm alet-makinalar da görmek olasıdır.

Adana ilinde gübre kullanımı GAP illerine göre oldukça yüksektir (2,48 kat). Adana ilinde kullanımı yüksek olan bir diğer girdi ise tarımsal ilaçtır. İlde GAP illerine göre ortalama 6 kat daha fazla tarımsal ilaç kullanılmaktadır.

4. GAP İLLERİNDE KREDİ KULUŞLARININ YAPISI VE KREDİ KULLANIMI

4.1. T.C. Ziraat Bankası

4.1.1. T.C. Ziraat Bankası Kredileri *)

T.C. Ziraat Bankası tarafından üreticilere verilen krediler Kısa Vadeli ile Orta ve Uzun vadeli tarımsal krediler olmak üzere iki grupta incelenebilir.

4.1.1.1. Kısa Vadeli Tarımsal Krediler

T.C. Ziraat Bankası tarafından üreticilere verilen Kısa Vadeli tarımsal krediler;

Bitkisel Üretim,

Hayvancılık,

Su Ürünleri kredileridir.

Diğer yandan T.C. Ziraat Bankası tarafından Tarım Kredi Kooperatifleri, Tarım Satış Kooperatifleri ve Kamu Kurum ve Kuruluşlarına açılan, kısa vadeli tarımsal krediler de bitkisel, hayvansal ve su ürünleri üretimi için verilmektedir.

T.C. Ziraat Bankası tarafından verilen kısa vadeli tarımsal kredi miktarı 1992 yılı itibariyle 16,5 trilyon TL. dir (Çizelge 4.1). Bu kredinin %12,6'sı Adana'ya verilirken, %3,2'si GAP illeri toplamına verilmektedir.

T.C. Ziraat Bankası tarafından verilen kısa vadeli kredilerin bitkisel, hayvansal ve su ürünleri üretimi ile kooperatiflere ve kamu kurumlarına açılanlarının oransal dağılımı Çizelge 4.2'de incelenmiştir.

*) T.C. Ziraat Bankası Kredileriyle ilgili tüm bilgiler T.C. Ziraat Bankasından alınmıştır. Rakamlarda görülebilecek ufak hatalar bilgisayarda yapılan rakam yuvarlamalarından kaynaklanmaktadır. T.C. Ziraat Bankasından alınan bilgiler tablolarda aynen kullanıldığından düzeltme yapılmamıştır.

Çizelge 4.1. T.C. Ziraat Bankası Tarafından 1992 Yılında Açılan Kısa Vadeli Tarımsal Krediler (1.000.000 TL)

İLLER	Bitkisel Üretim	Hayvancılık	Su Ürünleri	Kanun ve Karama- melere Göre Açılan	Tohumluk İşletme	Tarım Kredi Kooperatiflerine Açılan Krediler	Tarım Satış Kooperatiflerine Açılan Krediler	Tarım Satış Kooperatiflerine Açılan Destekleme Kredileri	Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Açılan Krediler	Diğer	Toplam
TÜRKİYE	2.298.576	1.722.096	23.678	25	300.737	4.994.022	165.999	6.600.511	175.639	209.489	16.490.772
ADANA	55.085	15.871	285	-	11.534	156.460	4.647	1.823.039	-	15.094	2.082.015
ADİYAMAN	27.105	5.402	-	-	656	54.805	-	-	-	78	88.046
DIYARBAKIR	15.652	2.842	-	-	5.998	26.685	-	-	-	1.243	52.420
GAZİANTEP	19.285	2.901	-	-	6.757	61.725	13.025	84.378	-	2.971	191.042
MARDİN	15.144	908	-	-	1.990	12.853	-	-	-	1.138	32.033
SIİRT	483	1.313	-	-	1.690	4.002	-	-	-	1.182	8.670
ŞANLIURFA	62.082	4.981	-	-	27.849	44.161	-	-	-	2.739	141.812
BATMAN	11.751	136	-	-	372	5.106	-	-	-	2	17.367
ŞIRNAK	1.621	152	-	-	1.154	-	-	-	-	16	2.943
GAP TOPLAMI	153.123	18.635	-	-	46.466	209.337	13.025	84.378	-	9.369	534.333

Çizelge 4.2. T.C. Ziraat Bankası Tarafından 1992 Yılında Açılan Tarımsal Krediler (%)

İLLER	Bitkisel Üretim	Hayvancılık	Tohumluk İşletme	Tarım Kredi Kooperatiflerine Açılan Krediler	Tarım Satış Kooperatiflerine Açılan Krediler	Tarım Satış Kooperatiflerine Açılan Destekleme Kredileri	Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Açılan Krediler	Diğer	Toplam
TÜRKİYE	13,9	10,5	1,8	30,3	1,0	40,0	1,1	1,4	100,0
ADANA	2,6	0,8	0,6	7,5	0,2	87,6	-	0,7	100,0
ADİYAMAN	30,8	6,1	0,7	62,3	-	-	-	0,1	100,0
DİYARBAKIR	29,9	5,4	11,4	50,9	-	-	-	2,4	100,0
GAZİANTEP	10,1	1,5	3,5	32,3	6,8	44,2	-	1,6	100,0
MARDİN	47,3	2,8	6,2	40,1	-	-	-	3,6	100,0
SİİRT	5,6	15,1	19,5	46,3	-	-	-	13,6	100,0
ŞANLIURFA	43,8	3,5	19,6	31,2	-	-	-	1,9	100,0
BATMAN	67,7	0,8	2,1	29,4	-	-	-	-	100,0
ŞIRNAK	55,1	5,2	39,2	-	-	-	-	0,5	100,0
GAP TOPLAMI	28,6	3,5	8,7	39,2	2,4	15,8	-	1,8	100,0

Ülkemizde T.C. Ziraat Bankası tarafından verilen kısa vadeli kredilerin büyük bir oranı %40'ı Tarım Satış Kooperatiflerine açılan destekleme alımları kredilerine ayrılmaktadır. Tarım Kredi Kooperatiflerine açılan kısa vadeli krediler ise %30,3 oranında pay almaktadır. Bitkisel üretime doğrudan Ziraat Bankası'na açılan kısa vadeli kredi oranı ise %13,9'dur. Bu oran hayvancılıkta %10,5'dir. Hayvansal üretimin yapısı gereği daha çok orta ve uzun vadeli kredi kullanıldığını unutmamak gerekir.

Adana ilinde verilen kısa vadeli kredilerin büyük bir oranı (%87,6'sı) destekleme alımları için kullanılırken doğrudan hayvancılığa ayrılan pay oldukça düşük (%0,8) düzeydedir.

İllere göre değişmekle birlikte GAP illeri ortalamasına göre T.C. Ziraat Bankası tarafından açılan kısa vadeli kredilerin %39,2'si Tarım Kredi Kooperatifleri aracılığıyla verilmektedir.

Kısa Vadeli Bitkisel Üretim Kredileri

T.C. Ziraat Bankası tarafından bitkisel üretim için açılan kısa vadeli kredilerin miktarı ve bunların işletme ve kimyevi gübre, ilaç, tohum vb. dağılımı Çizelge 4.3'de verilmiştir.

Çizelge 4.3. T.C. Ziraat Bankası Tarafından 1992 Yılında Açılan Kısa Vadeli Bitkisel Üretim Kredileri (1000 TL)

İLLER	Nakit İşletme	Kimyevi Gübre	Diğer	Toplam
TÜRKİYE	1.708.144.127	198.351.168	392.081.643	2.298.576.938
ADANA	35.710.752	17.907.936	1.466.687	55.085.375
ADİYAMAN	20.425.486	5.835.558	844.093	27.105.137
DIYARBAKIR	6.413.434	9.221.707	17.108	15.652.249
GAZİANTEP	10.741.897	3.897.657	4.646.410	19.285.964
MARDİN	9.490.305	5.612.439	42.233	15.144.977
SİİRT	295.558	44.702	143.028	483.288
ŞANLIURFA	44.327.497	17.629.486	125.707	62.082.690
BATMAN	-	1.813.010	9.938.910	11.751.920
ŞIRNAK	821.110	161.562	638.557	1.621.229
GAP TOPLAMI	92.515.287	44.216.121	16.396.046	153.127.454

Türkiye'de T.C. Ziraat Bankası tarafından doğrudan tarıma ayrılan kısa vadeli bitkisel üretim kredisi 2,3 trilyon TL dir. Adana ili bu krediden %2,4 oranında pay alırken GAP illeri toplamı %6,7 oranında pay almaktadır. Sadece

Şanlıurfa ilinin T.C. Ziraat Bankası tarafından doğrudan tarıma verilen kısa vadeli bitkisel üretim kredisinden aldığı pay Adana ilinden daha yüksek düzeydedir.

Kısa Vadeli Hayvancılık Kredileri

T.C. Ziraat Bankası tarafından hayvansal üretim için açılan kısa vadeli kredi miktarı ve bunların Adana ile GAP illerine göre dağılımı Çizelge 4.4'de verilmiştir.

Çizelge 4.4. T.C. Ziraat Bankası Tarafından 1992 Yılında Açılan

Kısa Vadeli Hayvancılık Kredileri (1000 TL)

İLLER	Nakit İşletme	Diğer	Toplam
TÜRKİYE	1.512.494.418	209.602.089	1.722.096.507
ADANA	15.411.905	460.070	15.871.975
ADIYAMAN	5.073.954	328.834	5.402.788
DIYARBAKIR	2.825.478	16.726	2.842.204
GAZİANTEP	2.586.357	315.610	2.901.967
MARDİN	569.610	338.991	908.601
SİİRT	-	1.313.828	1.313.828
ŞANLIURFA	4.805.799	175.851	4.981.650
BATMAN	136.671	-	136.671
ŞIRNAK	152.589	-	152.589
GAP TOPLAMI	16.150.458	2.489.840	18.640.298

Türkiye'de T.C. Ziraat Bankası tarafından doğrudan tarıma ayrılan kısa vadeli hayvansal üretim kredisi 1,7 trilyon TL'dir. Adana ili bu krediden %0,9 oranında pay alırken GAP illeri toplamının payı %1,1'dir.

Kısa Vadeli Fon Kaynaklı Kredileri

T.C. Ziraat Bankası tarafından açılan kısa vadeli fon kaynaklı kredilerinin Adana ve GAP illerine göre dağılımı Çizelge 4.5'de verilmiştir.

Çizelge 4.5. T.C. Ziraat Bankası Tarafından 1992 Yılında Açılan Kısa Vadeli
Fon Kaynaklı Krediler (1.000.000 TL)

İLLER	Bitkisel Üretim	Hayvansal Üretim	Özel İskan Fonu	Tarım Kredi Koope- ratifleri	Diğer	Toplam
TÜRKİYE	27.489	32095	827	102.824	7.860	171.095
ADANA	1.124	-	-	-	43	1.167
ADİYAMAN	-	-	-	1055	-	1.055
DİYARBAKIR	238	166	-	-	60	464
GAZİANTEP	-	-	-	-	-	-
MARDİN	-	-	-	-	4	4
SIİRT	-	-	-	-	-	-
ŞANLIURFA	-	-	-	-	-	-
BATMAN	-	-	-	-	-	-
ŞIRNAK	-	-	-	-	11	11
GAP TOPLAMI	238	166	-	1.055	75	1.534

Çizelgeden de görüldüğü gibi 1992 yılında T.C. Ziraat Bankası tarafından açılan Fon kaynaklı kredi miktarı 171 milyar TL olup bu krediden Adana ili %0,7, GAP illeri ise %0,9 oranında pay almaktadır.

4.1.1.2. Orta ve Uzun Vadeli Tarımsal Krediler

T.C. Ziraat Bankası tarafından üreticilere verilen orta ve uzun vadeli tarımsal krediler;

Bitkisel Üretim,

Hayvancılık,

Su Ürünleri,

Tarım Araç ve Gereçleri,

Tarımsal Sanayi Kredileridir.

Diğer yandan T.C. Ziraat Bankası tarafından Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri, Tarım Kredi Kooperatifleri, Tarım Satış Kooperatifleri aracılığıyla üreticilere orta ve uzun vadeli tarımsal krediler açılmaktadır.

T.C. Ziraat Bankası tarafından verilen orta ve uzun vadeli tarımsal krediler toplamı 1992 yılı itibarıyla 4,9 trilyon TL dir (Çizelge 4.6).

Çizelge 4.6. T.C. Ziraat Bankası Tarafından 1992 Yılında Açılan Orta ve Uzun Vadeli
Tarımsal Krediler (1.000.000 TL)

İLLER	Bitkisel Yatırım	Hayvancılık	Su Ürünleri	Kanun ve Kararn- melere Göre Açılan	Tarımsal Kalkınma Kooperatifle- rine Açılan Krediler	Tarım Araç ve Gereçleri Kredileri	Tarım Kredi Koope- ratiflerine Açılan Krediler	Tarım Satış Koope- ratiflerine Açılan Kredileri	Tarımsal Sanayi	Diğer	Toplam
TÜRKİYE	40.828	139.665	14.244	1.530	248	187.317	634.811	3.811.969	3.555	21.275	4.855.442
ADANA	326	163	266	80	8	3.243	14.627	3.811.969	-	845	3.831.527
ADİYAMAN	261	724	-	20	-	2.311	5.324	-	-	2	8.642
DIYARBAKIR	343	74	-	-	-	1.692	1.527	-	-	601	4.237
GAZİANTEP	54	333	-	-	-	1.329	4.897	-	-	696	7.309
MARDİN	31	70	-	-	-	306	901	-	-	32	1.340
SİİRT	-	93	-	-	-	-	6	-	138	1	238
ŞANLIURFA	392	170	-	-	-	2.947	3.093	-	-	48	6.650
BATMAN	-	22	-	-	-	1.427	209	-	-	88	1.746
ŞIRNAK	-	-	-	-	-	276	-	-	-	-	276
GAP TOPLAMI	1.081	1.486	-	20	8	10.288	15.957	-	138	1.468	30.438

T.C. Ziraat Bankası tarafından verilen toplam 4,9 trilyon TL. orta ve uzun vadeli tarımsal kredinin %78,9'unu Adana ili kullanmaktadır. GAP illeri ise bu krediden %0,6 oranında pay almaktadır.

T.C. Ziraat Bankası tarafından verilen orta ve uzun vadeli kredilerin Adana ve GAP illerine göre oransal dağılımı Çizelge 4.7'de verilmiştir.

Çizelge 4.7. T.C. Ziraat Bankası Tarafından 1992 Yılında Açılan Orta ve Uzun Vadeli
Tarımsal Krediler (%)

İLLER	Bitkisel Yatırım	Hayvancılık	Tarım Araç ve Gereçleri Kredileri	Tarım Kredi Koope- ratiflerine Açılan Krediler	Tarım Satış Koope- ratiflerine Açılan Kredileri	Tarımsal Sanayi	Diğer	Toplam
TÜRKİYE	0,9	2,9	3,9	13,1	78,4	0,1	0,7	100,0
ADANA	-	-	0,1	0,4	99,5	-	-	100,0
ADYAMAN	3,0	8,4	26,8	61,6	-	-	0,2	100,0
DIYARBAKIR	8,1	1,8	39,9	36,0	-	-	14,2	100,0
GAZİANTEP	0,7	4,6	18,2	67,0	-	-	9,5	100,0
MARDİN	2,3	5,2	22,8	67,3	-	-	2,4	100,0
SIİRT	-	39,1	-	2,5	-	58,0	0,4	100,0
ŞANLIURFA	5,9	2,6	44,3	46,5	-	-	0,7	100,0
BATMAN	-	1,3	81,7	12,0	-	-	5,0	100,0
ŞIRNAK	-	-	100,0	-	-	-	-	100,0
GAP TOPLAMI	3,6	4,9	33,8	52,4	-	0,5	4,8	100,0

T.C. Ziraat Bankası tarafından açılan orta ve uzun vadeli tarımsal kredilerin büyük bir çoğunluğu (%78,4) Tarım Satış Kooperatiflerine açılan kredilerdir. Bu oran Adana ilinde %99,5'dir. GAP illerinde ise Tarım Kredi Kooperatifleri ile tarımsal araç ve gereç kredileri oransal olarak daha yüksek pay almaktadır. GAP bölgesinde tarımsal araç ve gereç için açılan orta ve uzun vadeli krediler oransal olarak Adana iline göre çok yüksek düzeydedir. Bu da Bölgede tarımsal alet ve makina gelişimine katkıda bulunmaktadır. Benzer gelişme illerin alet makina sayılarında da gözlenmektedir. Bu eğilimin belirli bir süre devam etmesi beklenmelidir. Yine GAP illerinde orta ve uzun vadeli T.C. Ziraat Bankası kredilerinde Adana ve Türkiye ortalamasına göre oransal olarak daha çok hayvancılık sektörüne yatırım yapılmaktadır.

Orta ve Uzun Vadeli Bitkisel Yatırım Kredileri

T.C. Ziraat Bankası tarafından bitkisel üretim için açılan orta ve uzun vadeli kredilerin Adana ve GAP illerine göre dağılımı Çizelge 4.8'de verilmiştir.

Çizelge 4.8. T.C. Ziraat Bankası Tarafından 1992 Yılında Açılan
Orta ve Uzun Vadeli Bitkisel Yatırım Kredileri (1000 TL)

İLLER	Zirai Krediler	Özel Tarımsal Krediler	Toplam
TÜRKİYE	10.411.520	30.416.564	40.828.084
ADANA	179.453	147.244	326.697
ADIYAMAN	15.287	246.059	261.346
DİYARBAKIR	343.935	-	343.935
GAZİANTEP	-	54.194	54.194
MARDİN	31.880	-	31.880
SİİRT	-	-	-
ŞANLIURFA	391.293	1.440	392.733
BATMAN	-	-	-
ŞIRNAK	-	-	-
GAP TOPLAMI	782.395	301.693	1.084.088

Türkiye'de T.C. Ziraat Bankası tarafından doğrudan tarıma ayrılan orta ve uzun vadeli bitkisel üretim kredileri 40,8 milyar TL. dir. Adana ili bu krediden %0,8 oranında pay alırken, GAP illeri toplamı %2,7 oranında pay almaktadır. Şanlıurfa ili Adana ili ile hemen hemen aynı miktarda orta ve uzun vadeli tarımsal kredi kullanmaktadır.

Orta ve Uzun Vadeli Hayvancılık Kredileri

T.C. Ziraat Bankası tarafından hayvansal üretim için açılan orta ve uzun vadeli krediler miktarı ile bunların Adana ve GAP illerine göre dağılımı Çizelge 4.9 da verilmiştir.

Çizelge 4.9. T.C. Ziraat Bankası Tarafından 1992 Yılında Açılan Orta ve Uzun Vadeli Hayvancılık Kredileri (1.000 .000TL)

İLLER	Kurulu İşletmelere Açılan	Projeli Hayvancılık	İthal Süt Hayvancılığı	Anaflı Projesi	Diğer Projeli	İpek Böcekçiliği Kredileri	Toplam
TÜRKİYE	30.970	21.712	76.069	3.734	7.154	23	139.662
ADANA	33	124	4	-	2	-	163
ADIYAMAN	147	351	224	-	2	-	724
DIYARBAKIR	5	-	69	-	-	-	74
GAZİANTEP	246	-	87	-	-	-	333
MARDİN	-	-	70	-	-	-	70
ŞİİRT	68	-	-	-	25	-	93
ŞANLIURFA	52	54	63	-	1	-	170
BATMAN	-	-	22	-	-	-	22
ŞİRNAK	-	-	-	-	-	-	-
GAP TOPLAMI	518	405	535	-	28	-	1.486

Türkiye'de T.C. Ziraat Bankası tarafından doğrudan tarıma ayrılan orta ve uzun vadeli hayvansal üretim kredileri 139,7 milyar TL. dir. Adana ili bu krediden %0,1 oranında pay alırken GAP illeri toplamının payı %1,1 dir.

Orta ve Uzun Vadeli Su Ürünleri Kredileri

T.C. Ziraat Bankası tarafından açılan orta ve uzun vadeli su ürünleri kredilerinin kullanımı Çizelge 4.10'da verilmiştir.

Çizelge 4.10. T.C. Ziraat Bankası Tarafından 1992 Yılında Açılan Orta ve Uzun Vadeli Su Ürünleri Kredileri (1000 TL)

İLLER	Projeli Krediler	Sanayi	Su Ürünleri Kooperatifleri	Su Ürünleri Araç ve Gereç Kredileri	Diğer	Toplam
TÜRKİYE	7.395.528	-	227.021	5.767.706	854.697	14.244.952
ADANA	-	-	-	266.925	-	266.925
ADİYAMAN	-	-	-	-	-	-
DİYARBAKIR	-	-	-	-	-	-
GAZİANTEP	-	-	-	-	-	-
MARDİN	-	-	-	-	-	-
SİİRT	-	-	-	-	-	-
ŞANLIURFA	-	-	-	-	-	-
BATMAN	-	-	-	-	-	-
ŞIRNAK	-	-	-	-	-	-
GAP TOPLAMI	-	-	-	-	-	-

Çizelgeden görüldüğü gibi 1992 yılında T.C. Ziraat Bankası tarafından açılan orta ve uzun vadeli su ürünleri kredileri 14,2 milyar olup bu kredilerden Adana İli %1,9 oranında pay almaktadır. GAP illerinde doğrudan orta ve uzun vadeli T.C. Ziraat Bankası kredisi kullanılmamaktadır.

Orta ve Uzun vadeli Tarımsal Araç ve Gereç Kredileri

T.C. Ziraat Bankası tarafından açılan orta ve uzun vadeli tarımsal araç ve gereç kredilerinin Adana ve GAP illerine göre dağılımı Çizelge 4.11'de verilmiştir.

Çizelge 4.11. T.C. Ziraat Bankası Tarafından 1992 Yılında Açılan Orta ve Uzun Vadeli Tarım Araç ve Gereç Kredileri (1000 TL)

İLLER	Traktör ve Biçer Döver	Özel Tarımsal Krediler	Diğer	Toplam
TÜRKİYE	173.919.116	4.944.532	8.454.297	187.317.945
ADANA	3.033.115	175.794	35.073	3.243.982
ADİYAMAN	2.311.454	-	-	2.311.454
DİYARBAKIR	1.692.308	-	-	1.692.308
GAZİANTEP	1.270.643	25.406	33.296	1.329.345
MARDİN	103.671	-	203.218	306.889
SIİRT	-	-	-	-
ŞANLIURFA	2.552.835	394.625	-	2.947.460
BATMAN	1.424.657	-	3.245	1.427.902
ŞIRNAK	276.362	-	-	276.362
GAP TOPLAMI	9.631.930	420.031	239.759	10.291.720

T.C. Ziraat Bankası tarafından açılan orta ve uzun vadeli tarımsal araç ve gereç kredileri 187,3 milyar TL'dir. Bu krediden Adana ili %1,7, GAP illeri toplamı ise %5,5 oranında pay almaktadır.

Orta ve Uzun Vadeli Tarımsal Sanayi Kredileri

1992 yılı itibariyle T.C. Ziraat Bankası tarafından açılan orta ve uzun vadeli tarımsal sanayi kredileri 3,6 milyar TL dir. 1992 yılında Adana iline T.C. Ziraat Bankası tarafından Orta ve Uzun vadeli tarımsal sanayi kredisi açılmaz iken GAP illerinde 138,7 milyon TL'lik kredi açılmıştır (Çizelge 4.12).

Çizelge 4.12. T.C. Ziraat Bankası Tarafından 1992 Yılında Açılan Orta ve Uzun Vadeli Tarımsal

Sanayi Kredileri (1000 TL)

İLLER	Tarım Endüstrisi Kredileri	Tarımsal Sanayi İşletme Kredileri	Tarımsal Sanayi Yatırım Kredileri	Diğer	Toplam
TÜRKİYE	-	48.397	-	3.507.525	3.555.922
ADANA	-	-	-	-	-
ADIYAMAN	-	-	-	-	-
DİYARBAKIR	-	-	-	-	-
GAZİANTEP	-	-	-	-	-
MARDİN	-	-	-	-	-
SİİRT	-	-	-	138.752	138.752
ŞANLIURFA	-	-	-	-	-
BATMAN	-	-	-	-	-
ŞIRNAK	-	-	-	-	-
GAP TOPLAMI	-	-	-	138.752	138.752

Orta ve Uzun Vadeli Fon Kaynaklı Krediler

Türkiye'de 1992 yılında T.C. Ziraat Bankası tarafından orta ve uzun vadeli fon kaynaklı krediler toplamı 1,4 trilyon TL'dir. Bu kredinin %1,0'ı Adana ilinde, %5,9'u ise GAP illerinde kullanılmıştır. GAP illeri T.C. Ziraat Bankasının orta ve uzun vadeli fon kaynaklı kredilerinden Adana'ya göre 6,2 kat daha fazla kullanmıştır (Çizelge 4.13).

4.1.1.3. İdari ve Kanuni Takipteki Tarımsal Krediler

İdari ve Kanuni Takipteki Kısa Vadeli Krediler

T.C. Ziraat Bankası tarafından açılan kısa vadeli kredilerden idari ve kanuni takipte olan miktarları Çizelge 4.14 ve 4.15'de verilmiştir.

Çizelge 4.13. T.C. Ziraat Bankası Tarafından 1992 Yılında Açılan Orta ve Uzun Vadeli

Fon Kaynaklı Krediler (1000.000 TL)

	Bitkisel Üretim	Hayvansal Üretim	Su Ürünleri	Tarım Araç ve Gereçleri	Özel İskan Fonundan Açılan Yatırım Kredileri	Tarım Kredi Kooperatiflerine Açılan Krediler	Tarımsal Sanayi Kredileri	Diğer	Toplam
İLLER	109.503	355.413	113	514.287	56.570	213.969	33.006	150.543	1.433.404
ADANA	593	754	-	9.908	17	2054	49	220	13.595
ADİYAMAN	535	1.261	-	7.265	-	-	-	339	9.400
DIYARBAKIR	-	826	-	6.320	648	249	-	59	8.102
GAZİANTEP	383	961	-	5.117	17.434	14	24.609	203	48.721
MARDİN	-	426	-	1.637	-	-	-	163	2.226
SİİRT	11	65	-	365	-	-	-	224	665
ŞANLIURFA	1	776	-	8.377	-	-	-	3.074	12.228
BATMAN	-	108	-	1.443	-	373	-	497	2.421
ŞIRNAK	43	-	-	-	20	-	-	-	63
GAP TOPLAMI	973	4.423	-	30.524	18.102	636	24.609	4.559	83.826

Çizelge 4.14. T.C. Ziraat Bankasının İdari Takipteki Kısa Vadeli Kredileri

(1.000.000 TL)

İLLER	Bitkisel Üretim	Hayvansal Üretim	Su Ürünleri	Kanun ve Kararname- lerle Açılan	Tarım Satış Koope- ratiflerine Açılan Normal Krediler	Tarım Satış Koope- ratiflerine Açılan Destekleme Krediler	Kamu Kurum ve Kuruluşları- na Açılan Krediler	Fon Kaynaklı Bitkisel Üretim Kredileri	Fon Kaynaklı Hayvansa l Üretim Kredileri	Diğer Fon Kaynaklı Krediler	Diğer	Toplam
TÜRKİYE	386.991	268.567	4770	219	6.092.963	10.039.793	-	6.855	7.673	1160	5	16.808.996
ADANA	28.517	2.996	71	-	874.432	2.643.689	-	585	461	-	2	3.550.753
ADIYAMAN	6.226	544	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6.770
DIYARBAKIR	6.730	3.031	-	-	-	-	-	359	137	-	2	10.259
GAZİANTEP	4.150	393	-	-	436.904	319.045	-	-	-	-	2	760.494
MARDİN	7.298	624	-	-	-	-	-	-	-	-	1	7.923
SIĞIRCI	592	246	-	-	-	-	-	-	-	-	-	838
ŞANLIURFA	26.690	757	-	-	-	-	-	-	-	-	1	27.448
BATMAN	5.955	1.645	-	-	-	-	-	-	-	-	1	7.601
ŞIRNAK	1.653	345	-	-	-	-	-	220	-	-	1	2.219
GAP TOPLAMI	59.294	7.585	-	-	436.904	319.045	-	579	137	-	8	823.552

Çizelge 4.15. T.C. Ziraat Bankasının Kanuni Takipteki Kısa Vadeli Bitkisel ve Hayvansal Kredileri (1000 TL)

İLLER	Bitkisel ve Hayvansal Üretim Kredileri	Fon Kaynaklı Bitkisel Üretim Kredileri	Fon Kaynaklı Hayvansal Üretim Kredileri	Diğer Fon Kaynaklı Krediler	Diğer	Toplam
TÜRKİYE	515.835.098	20.863.803	15.336.271	525.857	113.667.207	666.228.236
ADANA	27.236.711	394.305	282.412	-	2.263.514	30.176.942
ADIYAMAN	3.868.148	-	53.061	-	53.456	3.974.665
DIYARBAKIR	14.380.346	1.192.423	94.684	-	39.733	15.707.186
GAZİANTEP	13.961.714	6.245	-	-	3.475.657	17.443.616
MARDİN	12.044.756	1.850.861	127.916	-	21.563	14.045.096
SIİRT	9.968.118	-	-	-	980	9.969.098
ŞANLIURFA	28.115.813	5.039.016	534.143	-	107.268	33.796.240
BATMAN	10.796.900	18.147	-	-	1	10.815.048
ŞIRNAK	2.832.112	2.612.295	55.826	-	2.523	5.502.756
GAP TOPLAMI	95.967.907	10.718.987	865.630		3.701.181	111.253.705

T.C. Ziraat Bankasının İdari ve Kanuni takipteki kısa vadeli miktarı Türkiye genelinde 16,8 trilyon TL, Adana ilinde 3,6 trilyon TL, GAP illeri toplamında ise 823 milyar TL'dir. T.C. Ziraat Bankasının kanuni takipteki kredilerinin %16,7'si GAP illerinde açılmıştır.

İdari ve Kanuni Takipteki Orta ve Uzun Vadeli Krediler

T.C. Ziraat Bankası tarafından açılan orta ve uzun vadeli kredilerden idari ve kanuni takipte olan miktarları Çizelge 4.16 ve Çizelge 4.17'de verilmiştir.

Çizelge 4.17. T.C. Ziraat Bankasının Kanuni Takipteki Orta ve Uzun Vadeli Kredileri
(1.000.000 TL)

İLLER	Bitkisel ve Hayansal Üretim Kredileri	Fon Kaynaklı Bitkisel Yatırım Kredileri	Fon Kaynaklı Hayvancılık Kredileri	Fon Kaynaklı Tarımsal Sanayi Kredileri	Fon Kaynaklı Tarım Araç ve Gereçleri Kredileri	Diğer Fon Kaynaklı Krediler	Toplam
TÜRKİYE	173.380	9.661	31.488	3.849	66.117	717	285.212
ADANA	3.367	25	122	-	2.036	2	5.552
ADİYAMAN	1.136	59	259	-	465	1	1.920
DIYARBAKIR	2.720	-	771	-	1.995	2	5.488
GAZİANTEP	8.477	411	218	562	1.229	14	10.911
MARDİN	2.276	78	66	-	2.976	1	5.397
SIIRT	922	-	243	-	-	-	1.165
ŞANLIURFA	10.143	229	11	-	6.900	2	17.285
BATMAN	1.379	-	-	-	94	1	1.474
ŞIRNAK	835	-	41	-	583	1	1.460
GAP TOPLAMI	27.888	777	1.609	562	14.242	10	45.100

T.C. Ziraat Bankasının İdari ve Kanuni takipteki orta ve uzun vadeli kredi miktarı 503,3 milyar TL, Adana ilinde 7,0 milyar TL, GAP illeri toplamında ise 134,3 milyar TL dir.

4.1.1.4. Genel Değerlendirme

Türkiye'de T.C. Ziraat Bankası tarafından üreticilere açılan kısa ve uzun vadeli kredilerin genel bir değerlendirmesi Çizelge 4.18'de özetlenmiştir.

Çizelge 4.18. Türkiye, Adana ve GAP İllerinde T.C. Ziraat Bankası Tarımsal

Kredilerinin Kullanım Durumu

İLLER	Kısa Vadeli Tarımsal Krediler (1.000.000 TL) (KVTk)	Uzun Vadeli Tarımsal Krediler (1.000.000 TL) (KVTk)	Toplam (1.000.000 TL) (T)	İşlenen Alan (ha) (İA)	$\frac{KVTk}{T} \times 100$ (T)	$\frac{UVTK}{T} \times 100$ (T)	Toplam	KVTk/İA (TL/ha)	UVTK/İA (TL/ha)	T/İA (TL/ha)	Türkiye=100
TÜRKİYE	16.490.772	4.855.442	21.346.241	27.346.241	77,3	22,7	100,0	598.554	176.235	774.789	100
ADANA	2.082.015	3.831.527	5.913.542	675.000	35,2	64,8	100,0	3.084.467	5.676.336	8.760.803	1.131
ADIYAMAN	88.046	8.642	96.688	299.796	91,1	8,9	100,0	293.686	28.826	322.512	42
DIYARBAKIR	52.420	4.237	56.657	791.470	92,5	7,5	100,0	66.231	5.353	71.584	9
GAZİANTEP	191.042	7.309	198.351	482.659	96,3	3,7	100,0	395.812	15.143	410.955	53
MARDİN	32.033	1.340	33.373	385.479	96,0	4,0	100,0	83.099	3.476	86.575	11
SIİRT	8.670	238	8.908	98.471	97,3	2,7	100,0	88.046	2.417	90.463	12
ŞANLIURFA	141.812	6.650	148.462	1.102.971	95,5	4,5	100,0	128.573	6.029	134.602	17
BATMAN	17.367	1.746	19.113	106.976	90,9	9,1	100,0	162.345	16.321	178.666	23
ŞIRNAK	2.943	276	3.219	123.829	91,4	8,6	100,0	23.767	2.229	25.996	3
GAP TOPLAMI	534.333	30.438	564.771	3.391.651	94,6	5,4	100,0	157.544	8.974	166.518	21

T.C. Ziraat Bankası tarafından tarım sektörüne açılan tarımsal krediler toplamı çoğunlukla (%77,3) kısa vadeli olmak üzere toplam 21,3 trilyon TL dir. Adana ili bu kredinin %27,7'sini, GAP illeri toplamı ise %2,6'sını kullanmaktadır. İşlenen alan olarak oranlar aynı sıralamayla %2,4 ile %12,2'dir.

Kısa vadeli tarımsal kredilerin toplam krediler içerisindeki payı Türkiye genelinde %77,3 iken, Adana'da çok düşük (%35,2), GAP Bölgesinde ise çok yüksek (%94,6) düzeydedir.

T.C. Ziraat Bankası tarafından birim alana açılan kısa, orta ve uzun vadeli tarımsal krediler toplamı Türkiye genelinde 774.789 TL/ha iken Adana'da 8.760.803 TL/ha GAP illerinde ise 166.518 TL/ha'dır.

Türkiye genelinde birim alana açılan T.C. Ziraat Bankası kredisine 100 dersek Adana ilinde bu rakam 1131, GAP illerinde 21 dir. Başka bir deyişle birim alana kullanılan T.C. Ziraat Bankası kaynaklı kredi miktarı Türkiye ortalamasına göre Adana ilinde 11 kat daha fazla, GAP illerinde ise ortalamanın beştebiri oranındadır.

T.C. Ziraat Bankası tarafından açılan tarımsal kredilerden idari ve kanuni takipte olanlarının oransal dağılımı Çizelge 4.19'da incelenmiştir.

Çizelge 4.19. T.C. Ziraat Bankası Tarafından Açılan Tarımsal Kredilerin Geri

Dönüşü

İLLER	Kısa Vadeli Tarımsal Krediler (1.000.000 TL) (KVTK)	Uzun Vadeli Tarımsal Krediler (1.000.000 TL) (KVTK)	Toplam (1.000.000 TL) (T)	İdari ve Kanuni Takipteki Kısa Vadeli Krediler (1.000.000 TL)	İdari ve Kanuni Takipteki Uzun Vadeli Krediler (1.000.000 TL)	Toplam (1.000.000 TL)
TÜRKİYE	16.490.772	4.855.442	21.346.241	17.475.224	503.286	17.978.510
ADANA	2.082.015	3.831.527	5.913.542	3.580.753	6.958	3.587.711
ADIYAMAN	88.046	8.642	96.688	10.745	3.690	14.435
DIYARBAKIR	52.420	4.237	56.657	25.966	6.541	32.507
GAZİANTEP	191.042	7.309	198.351	777.938	90.765	868.703
MARDİN	32.033	1.340	33.373	21.968	6.070	28.038
SİİRT	8.670	238	8.908	10.807	1.317	12.124
ŞANLIURFA	141.812	6.650	148.462	61.244	19.227	80.471
BATMAN	17.367	1.740	19.113	18.416	4.178	22.594
ŞIRNAK	2.943	276	3.219	7.722	1.954	9.676
GAP TOPLAMI	534.333	30.438	564.771	934.806	133.742	1.068.548

T.C. Ziraat Bankası tarafından açılan kredilerin geri dönüş oranı oldukça düşüktür. Kredilerin büyük bir oranı İdari ve Kanuni takipte bulunmaktadır. Ziraat Bankasının kredilendirmede aldığı yüksek orandaki teminatlara (arazi ipoteği) rağmen böyle bir yapının ortaya çıkması düşündürücüdür. İdari ve kanuni takipteki kredilerin büyük bir oranını Tarım Satış Kooperatiflerine açılan normal krediler ile destekleme kredileri oluşturmaktadır (Bakınız Çizelge 4.14).

Kredi Türü	İdari ve Kanuni Takipte	Normal Krediler	Destekleme Kredileri	Toplam	Oran (%)
1. Ziraat Bankası	1.100.000	2.200.000	3.300.000	6.600.000	100
2. Ziraat Bankası	1.200.000	2.400.000	3.600.000	7.200.000	100
3. Ziraat Bankası	1.300.000	2.600.000	3.900.000	7.800.000	100
4. Ziraat Bankası	1.400.000	2.800.000	4.200.000	8.400.000	100
5. Ziraat Bankası	1.500.000	3.000.000	4.500.000	9.000.000	100
6. Ziraat Bankası	1.600.000	3.200.000	4.800.000	9.600.000	100
7. Ziraat Bankası	1.700.000	3.400.000	5.100.000	10.200.000	100
8. Ziraat Bankası	1.800.000	3.600.000	5.400.000	10.800.000	100
9. Ziraat Bankası	1.900.000	3.800.000	5.700.000	11.400.000	100
10. Ziraat Bankası	2.000.000	4.000.000	6.000.000	12.000.000	100
11. Ziraat Bankası	2.100.000	4.200.000	6.300.000	12.600.000	100
12. Ziraat Bankası	2.200.000	4.400.000	6.600.000	13.200.000	100
13. Ziraat Bankası	2.300.000	4.600.000	6.900.000	13.800.000	100
14. Ziraat Bankası	2.400.000	4.800.000	7.200.000	14.400.000	100
15. Ziraat Bankası	2.500.000	5.000.000	7.500.000	15.000.000	100
16. Ziraat Bankası	2.600.000	5.200.000	7.800.000	15.600.000	100
17. Ziraat Bankası	2.700.000	5.400.000	8.100.000	16.200.000	100
18. Ziraat Bankası	2.800.000	5.600.000	8.400.000	16.800.000	100
19. Ziraat Bankası	2.900.000	5.800.000	8.700.000	17.400.000	100
20. Ziraat Bankası	3.000.000	6.000.000	9.000.000	18.000.000	100

4.2. Tarım Kredi Kooperatifleri

4.2.1. Tarım Kredi Kooperatifleri Tarımsal Kredileri

Tarım Kredi Kooperatifleri tarafından ortaklara verilen krediler Kısa Vadeli Tarımsal Krediler ile Orta Vadeli Tarımsal Krediler olmak üzere iki grupta incelenebilir.

4.2.1.1. Kısa Vadeli Tarımsal Krediler

Tarım Kredi Kooperatifleri tarafından ortaklara verilen kısa vadeli tarımsal krediler;

- Genel amaçlı,
- Tohumluk,
- Gübre,
- İlaç,
- Hayvancılık kredileridir.

Tarım Kredi Kooperatifleri tarafından ortaklara verilen kısa vadeli tarımsal kredilerin miktarı 1992 yılı itibariyle 3,6 trilyon TL dir(Çizelge 4.20). Bu kredinin %2,1'i Adana'ya verilirken, %3,0'ı GAP illeri toplamına verilmektedir(Çizelge 4.20).

Çizelge 4.20. Tarım Kredi Kooperatifleri Tarafından 1992 Yılında Açılan Kısa Vadeli Tarımsal Krediler (1.000.000 TL)

İller	Genel	Tohumluk	Gübre	ilaç	Hayvancılık	Toplam
TÜRKİYE	2.133.504	90.513	531.297	47.713	837.403	3.640.430
ADANA	17.630	18.583	32.830	1.099	4.770	74.912
ADİYAMAN	17.307	-	5.071	-	10.090	32.468
DİYARBAKIR	1.486	11	10.657	64	1.786	14.004
GAZİANTEP	15.305	240	4.941	102	4.486	25.074
MARDİN	1.506	-	2.635	7	285	4.433
SİİRT	941	-	35	-	1.491	2.467
ŞANLIURFA	13.961	-	6.913	67	6.644	27.585
BATMAN	851	2	161	-	1.062	2.076
ŞIRNAK	-	-	-	-	-	-
GAP TOPLAMI	51.357	253	30.413	240	25.844	108.107

Tarım Kredi Kooperatifleri tarafından verilen kısa vadeli tarımsal kredilerin genel, tohumluk, gübre, ilaç ile hayvancılık kredilerine göre oransal dağılımı Çizelge 4.21'de incelenmiştir .

Çizelge 4.21. Tarım Kredi Kooperatifleri Tarafından 1992 Yılında Açılan Kısa Vadeli Tarımsal Krediler(%)

İller	Genel	Tohumluk	Gübre	ilaç	Hayvancılık	Toplam
TÜRKİYE	58,6	2,5	14,6	1,3	23,0	100,0
ADANA	23,5	24,8	43,8	1,5	6,4	100,0
ADİYAMAN	53,3	-	15,6	-	31,1	100,0
DİYARBAKIR	10,6	0,1	76,1	0,4	12,8	100,0
GAZİANTEP	61,0	1,0	19,7	0,4	17,9	100,0
MARDİN	34,0	-	59,4	0,2	6,4	100,0
SİİRT	38,2	-	1,4	-	60,4	100,0
ŞANLIURFA	50,6	-	25,1	0,2	24,1	100,0
BATMAN	41,0	0,1	7,8	-	51,1	100,0
ŞIRNAK	-	-	-	-	-	-
GAP TOPLAMI	47,5	0,2	28,1	0,2	24,0	100,0

Ülkemizde Tarım Kredi Kooperatiflerince ortaklara açılan kısa vadeli tarımsal krediler içerisinde en büyük payı (%58,6) genel amaçlı krediler almaktadır. Hayvancılık kredileri olarak verilen kısa vadeli tarımsal kredilerin payı ise %23,0'dır.

İlaçlama amacıyla Tarım Kredi Kooperatiflerince verilen kısa vadeli tarımsal kredilerin oranı ise oldukça düşük (%1,3) düzeydedir.

Adana ilinde Tarım Kredi Kooperatiflerince ortaklara verilen kısa vadeli tarımsal kredilerden gübre kredileri %43,8 oranında pay almaktadır. Bu oran tohumluk kredilerinde %24,8, genel amaçlı kredilerde ise %23,5' dir.

İllere göre değişmekle birlikte GAP illeri ortalamasına göre Tarım Kredi Kooperatiflerince ortaklara verilen kısa vadeli tarımsal kredilerin büyük bir oranını (%47,5'ini) genel amaçlı krediler oluştururken, gübre kredileri %28,1, hayvancılık kredileri ise %24,0 oranında pay almaktadır.

4.2.1.2. Orta Vadeli Tarımsal Krediler

Tarım Kredi Kooperatiflerince ortaklara verilen orta vadeli tarımsal krediler;

- Alet ve Makina,
- Hayvancılık kredileri ve diğer donatım kredileridir.

Tarım Kredi Kooperatiflerince ortaklara verilen orta vadeli tarımsal krediler toplamı 1992 yılı itibarıyla 747,6 milyar TL'dir (Çizelge 4.22).

Çizelge 4.22. Tarım Kredi Kooperatifleri Tarafından 1992 Yılında Açılan Orta Vadeli Tarımsal Krediler (1.000.000 TL).

İller	Alet ve Makina	Hayvancılık	Diğer	Toplam
TÜRKİYE	537.266	146.434	63.870	747.570
ADANA	5.699	744	1.143	7.586
ADIYAMAN	2.376	-	163	2.539
DIYARBAKIR	1.163	-	5	1.168
GAZİANTEP	765	-	215	980
MARDİN	350	47	-	397
SIİRT	-	-	-	-
ŞANLIURFA	527	-	56	583
BATMAN	204	-	-	204
ŞIRNAK	-	-	-	-
GAP TOPLAMI	5.385	47	439	5.871

Tarım Kredi Kooperatiflerinin orta vadeli tarımsal kredilerinin %1,0 'ını Adana ili kullanmaktadır. GAP illeri ise bu krediden %0,8 oranında pay almaktadır.

Tarım Kredi Kooperatifleri tarafından ortaklara verilen orta vadeli tarımsal kredilerin oransal dağılımı Çizelge 4.23'de verilmiştir.

Çizelge 4.23. Tarım Kredi Kooperatifleri Tarafından 1992 Yılında Açılan Orta Vadeli Tarımsal Krediler (%)

İller	Alet ve Makina	Hayvancılık	Diğer	Toplam
TÜRKİYE	71,9	19,6	8,5	100,0
ADANA	75,1	9,8	15,1	100,0
ADIYAMAN	93,6	-	6,4	100,0
DIYARBAKIR	99,6	-	0,4	100,0
GAZİANTEP	78,1	-	21,9	100,0
MARDİN	88,2	11,8	-	100,0
SIİRT	-	-	-	100,0
ŞANLIURFA	90,4	-	9,6	100,0
BATMAN	100,0	-	-	100,0
ŞIRNAK	-	-	-	100,0
GAP TOPLAMI	91,7	0,8	7,5	100,0

Tarım Kredi Kooperatiflerince ortaklara verilen orta vadeli tarımsal kredilerin büyük çoğunluğu (%71,9) alet ve makina için açılan kredilerdir. Bu oran Adana ilinde %75,1, GAP illerinde ise %91,7 dir.

4.2.1.3. İdari ve Kanunu Takipteki Krediler

Tarım Kredi Kooperatiflerince açılan kredilerden İdari ve Kanunu takipte olanlarının miktarları Çizelge 4.24'de verilmiştir.

Çizelge 4.24. Tarım Kredi Kooperatiflerince Açılan Kredilerden 1992 Yılı
İtibariyle İdari ve Kanuni Takip Durumu (1.000.000 TL)

İller	İdari Takipteki Krediler	Kanuni Takipteki Krediler	Toplam
TÜRKİYE	2.132.120	597.737	2.729.857
ADANA	75.614	34.389	110.003
ADİYAMAN	13.674	23.693	37.367
DİYARBAKIR	15.573	2.365	17.938
GAZİANTEP	17.519	24.797	42.316
MARDİN	7.160	2.819	9.979
SİİRT	2.230	3	2.233
ŞANLIURFA	16.056	5.342	21.398
BATMAN	4.091	184	4.275
ŞIRNAK	-	-	-
GAP TOPLAMI	76.303	59.203	135.506

Tarım Kredi Kooperatiflerinin İdari ve Kanuni takipteki kredi miktarı Türkiye genelinde 1992 yılı itibariyle 2,7 trilyon TL, Adana ilinde 110 milyar TL, GAP illeri toplamında ise 135,5 milyar TL dir. Tarım Kredi Kooperatiflerinin Kanuni ve İdari takipteki kredilerinin %5,0'ı GAP illerine açılmıştır.

4.2.2. Tarım Kredi Kooperatiflerinin Ortak Sayısı, Kooperatif Sayısı ve Özkaynak Durumu

Tarım Kredi Kooperatiflerinin ortak sayısı, kooperatif sayısı ve özkaynak durumu Çizelge 4.25'de verilmiştir.

Çizelge 4.25. Türkiye'de ve GAP'da Tarım Kredi Kooperatiflerinin
Özkaynak Durumu Kooperatif Sayısı ve Ortak Sayısı
(1992)

İller	Özkaynak Katkıları (1.000.000)	Kooperatif Sayısı(Adet)	Ortak Sayısı(Adet)
TÜRKİYE	1.072.746	2.474	1.480.394
ADANA	10.233	61	18.985
ADIYAMAN	13.456	14	9.322
DİYARBAKIR	5.552	6	2.520
GAZİANTEP	244	32	20.401
MARDİN	115	5	1.447
SİİRT	679	1	1.004
ŞANLIURFA	540	25	11.064
BATMAN	779	1	392
ŞIRNAK	-	-	-
GAP TOPLAMI	21.365	84	46.150

Türkiye genelinde 1992 yılı itibariyle 2.474 adet Tarım Kredi Kooperatifi vardır. Bu Tarım Kredi Kooperatiflerinin 61 adedi (%2,5) Adana ilinde, 84 adedi ise (%3,4) GAP illerindedir.

Ülkemizde 1992 yılı itibariyle Tarım Kredi Kooperatiflerinin ortak sayısı 1,5 milyondur. Ortakların %1,3'ü Adana'da, %3,1'i GAP illerindedir (Çizelge 4.26).

Çizelge 4.26. Tarım Kredi Kooperatiflerinin 1992 Yılındaki Özkaynak
Durumu, Kooperatif Sayısı ve Ortak Sayısı(%)

İller	Özkaynak Katkısı	Kooperatif Sayısı	Ortak Sayısı
TÜRKİYE	100,0	100,0	100,0
ADANA	0,95	2,47	1,28
ADIYAMAN	1,25	0,57	0,63
DİYARBAKIR	0,52	0,24	0,17
GAZİANTEP	0,02	1,29	1,38
MARDİN	0,01	0,20	0,10
SİİRT	0,06	0,04	0,07
ŞANLIURFA	0,05	1,01	0,75
BATMAN	0,07	0,04	0,03
ŞIRNAK	-	-	-
GAP TOPLAMI	2,0	3,4	3,1

Türkiye genelinde birim kooperatif başına 598 ortak düşerken, Adana ilinde kooperatif başına 311, GAP illerinde ise 549 kişi düşmektedir.

Türkiye'de Tarım Kredi Kooperatiflerinin 1992 yılı itibariyle Özkaynak katkısı 1,1 trilyon TL dir. Adana ili bu özkaynağın %0,95'ini oluştururken, GAP illerinin payı %2,0'dır.

4.2.3. Tarım Kredi Kooperatiflerine Tahsis Olunan Plasmanlar

Türkiye genelinde Tarım Kredi Kooperatiflerine tahsis olunan plasmanlar 1992 yılı itibariyle 5,6 trilyon TL'dir. (Çizelge 4.27).

Adana ilinde Tarım Kredi Kooperatiflerince tahsis olunan plasmanlar 212 milyar TL olup, ortaklara kullanılan miktarın altındadır (182 milyar TL).

GAP illerinde de Tarım Kredi Kooperatiflerine tahsis olunan plasmanlar 231 milyar TL olup, ortaklara kullanılan miktarın altındadır (228 milyar TL).

Çizelge 4.27. Tarım Kredi Kooperatiflerinin 1992 Yılında Tahsis
Olunan ve Kullanılan Plasmanlar (1.000.000 TL)

İller	Tahsis Olunan	Kullanılan
TÜRKİYE	5.600.000	6.045.111
ADANA	212.041	182.267
ADIYAMAN	55.669	58.918
DİYARBAKIR	28.215	27.558
GAZİANTEP	68.072	68.126
MARDİN	15.716	14.924
SİİRT	3.800	4.021
ŞANLIURFA	54.374	49.026
BATMAN	4.859	5.776
ŞIRNAK	-	-
GAP TOPLAMI	230.705	228.349

4.2.4. Genel Değerlendirme

Türkiye'de Tarım Kredi Kooperatifleri tarafından ortaklara açılan kısa vadeli tarımsal krediler ile orta vadeli tarımsal kredilerin genel bir değerlendirmesi Çizelge 4.28'de özetlenmiştir.

Tarım Kredi Kooperatifleri tarafından ortaklara açılan tarımsal krediler toplamı çoğunlukla (%83,0) kısa vadeli tarımsal krediler olmak üzere toplam 4,4 trilyon TL dir. Adana ili bu kredinin %1,9'unu, GAP illeri toplamı ise %0,8'ini kullanmaktadır.

Kısa vadeli tarımsal kredilerin toplam krediler içerisindeki payı Türkiye genelinde %83 iken, Adana ilinde %90,8, GAP Bölgesinde ise %94,8 düzeyindedir.

Tarım Kredi Kooperatiflerince birim alana açılan kısa vadeli tarımsal krediler ile orta vadeli tarımsal krediler Türkiye genelinde 160.461 TL/ha iken Adana'da 122.218 TL/ha, GAP illerinde ise 33.605 TL/ha dır.

Türkiye genelinde Tarım Kredi Kooperatiflerince birim alana açılan kredi miktarına 100 dersek bu rakam Adana ilinde 76, GAP illerinde ise 21'dir. Başka bir ifadeyle Tarım Kredi Kooperatifleri kaynaklı kredi miktarı Adana ilinde Türkiye ortalamasının dörtte üçü, GAP illerinde ise beşte biri kadardır.

Tarım Kredi Kooperatifleri tarafından ortaklara açılan tarımsal kredilerden idari ve kanuni takipte olanlarının dağılımı Çizelge 4.29'da incelenmiştir.

Tarım kredi kooperatiflerinin idari ve kanuni takipteki kredilerinin toplam kredileri içindeki oranı %62,2'dir. Bu oran Adana ilinde %133,3'e yükselirken GAP illeri ortalamasında %118,9'dur. Ancak GAP illerinden Mardin ve Batman'da idari ve kanuni takipteki kredinin oranı oldukça yüksek düzeydedir. Bu da Bölgeye verilen kredilerde kontrolün yeterince sağlanamamasından kaynaklanmaktadır.

Çizelge 4.28. Türkiye, Adana ve GAP İllerinde TKK'nin Tarımsal Kredi Kullanım Durumu

İLLER	Kısa Vadeli Tarımsal Krediler (KVTK) (1.000.000)	Orta Vadeli Tarımsal Krediler (OVTK) (1.000.000)	Toplam(T) (1.000.000)	İşlenen Alan (ha) (İA)	$\frac{KVTK}{T} \times 100$	$\frac{OVTK}{T} \times 100$	Toplam	$\frac{KVTK}{T}$ (İA) (TL/ha)	$\frac{OVTK}{T}$ (İA) (TL/ha)	$\frac{T}{T}$ (TL/ha)	Türkiye = 100
TÜRKİYE	3.640.430	747.570	4.388.000	27.346.241	83,0	17,0	100,0	133.123	27.337	160.461	100
ADANA	74.912	7.586	82.498	675.000	90,8	9,2	100,0	110.979	11.239	122.218	76
ADİYAMAN	32.468	2.539	35.007	299.796	92,7	7,3	100,0	108.300	8.469	116.769	73
DIYARBAKIR	14.004	1.168	15.172	791.470	92,3	7,7	100,0	17.694	1.476	19.169	12
GAZİANTEP	25.074	980	26.054	482.659	96,2	3,8	100,0	51.950	2.030	53.980	34
MARDİN	4.433	397	4.830	385.479	91,8	8,2	100,0	11.500	1.030	12.530	9
SİİRT	2.467	-	2.467	98.471	100,0	-	100,0	25.053	-	25.053	16
ŞANLIURFA	27.585	583	28.168	1.102.971	97,9	2,1	100,0	25.010	529	25.538	16
BATMAN	2.076	204	2.280	106.976	91,1	8,9	100,0	19.406	1.907	21.313	13
ŞİRNAK	-	-	-	123.829	-	-	-	-	-	-	-
GAP TOPLAMI	108.107	5.871	113.978	3.391.651	94,8	5,2	100,0	31.874	1.731	33.605	21

Çizelge 4.29. Tarım Kredi Kooperatiflerindeki İdari ve Kanuni Takipteki
Kredilerin Dağılımı

İLLER	Kısa Vadeli Tarımsal Krediler (1.000.000)	Orta Vadeli Tarımsal Krediler (1.000.000)	Toplam (1.000.000)	İdari Takipteki Krediler (1.000.000)	Kanuni Takipteki Krediler (1.000.000)	Toplam (T2) (1.000.000)	$T_2/T_1 \times 100$
TÜRKİYE	3.640.430	747.570	4.388.000	2.132.120	597.737	2.729.857	62,2
ADANA	74.912	7.586	82.498	75.614	34.389	110.003	133,3
ADİYAMAN	32.468	2.539	35.007	13.674	23.693	37.367	106,7
DIYARBAKIR	14.004	1.168	15.172	15.573	2.365	17.938	118,2
GAZİANTEP	25.074	980	26.054	17.519	24.797	42.316	162,4
MARDİN	4.433	397	4.830	7.160	2.819	9.979	206,6
SİİRT	2.467	-	2.467	2.230	3	2.233	90,5
ŞANLIURFA	27.585	583	28.168	16.056	5.342	21.398	76,0
BATMAN	2.076	204	2.280	4.091	184	4.275	187,5
ŞIRNAK	-	-	-	-	-	-	-
GAP TOPLAMI	108.107	5.871	113.978	76.303	59.203	135.506	118,9

4.3. Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri

4.3.1. Tarım Satış Kooperatifleri Birliklerinin Yapısı, Amaçları ve Çalışma Konuları

Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri 8.5.1985 tarih ve 3186 sayılı kanun ve bu kanuna göre Bakanlar Kurulu kararı ile yürürlüğe konulan, kooperatif ve birlik ana sözleşmelerindeki, hükümler dahilinde kurulurlar ve faaliyette bulunurlar.

10 üreticinin biraraya gelmesiyle bir kooperatif, 3 kooperatifin biraraya gelmesiyle de birlik kurulabilmektedir. Kuruluş izni ekonomik gereklilik ve verimlilik bakımından yapılan incelemeler sonunda Ticaret Bakanlığınca verilmektedir.

Tarım Satış Kooperatifleri Birliklerinin organları; Genel Kurul, Yönetim Kurulu ve Denetim Kuruludur.

Esas amacı ortak ürünlerinin daha iyi değerlendirilmesi için çalışmalar yapmak olan birliklerin amaç ve çalışma alanları şunlardır:

- Faaliyet konusuna giren tarım ürünlerini üreticilerden satın almak, işlemek, standart haline getirmek ve ambalajlayarak iç ve dış pazarlarda pazarlamak,
- Üreticilerin tarımsal üretim faaliyeti ile ilgili gereksinmelerini (gübre, tarımsal ilaç vb.) karşılamak,
- Görev verilmesi durumunda devlet adına üreticilerden alım (destekleme alımı) yapmak ve dışalım yapmak.

4.3.2. Ülke Geneline Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri

Türkiye'de 13 adet Tarım Satış Kooperatifleri Birliği faaliyette bulunmaktadır. Bunlardan kuruluş tarihi en eski olanı TARİŞ olup 1937 yılında kurulmuştur. En son kurulan ise 1978 yılında kurulan KARADENİZBİRLİK'tir.

Türkiye'deki birliklere bağlı kooperatif sayısı 388 ve ortak sayısı 664.372'dir. Birliklerin faaliyet konusu olan ürünler çok çeşitli olup, faaliyetler hemen hemen tüm bölgelere dağılmıştır. Tarım Satış Kooperatifleri birliklerine ait bilgiler aşağıda özet olarak verilmiştir.

Birlik Adı	: TARIŞ
Kuruluş Yılı	: İncir Birliği 1937 Üzüm Birliği 1937 Pamuk Birliği 1949 Zeytinyağı Birliği 1949
Birlik Merkezi	: İzmir
Bağlı Koop. Sayısı	: 21
Ortak Sayısı	: 96.166 (İncir Birliği 8.417), (Üzüm Birliği 16.696) (Pamuk Birliği 56.234), (Zeytinyağı Birliği 14.819)

Faaliyet Konusu

Ürün : Kuru incir, Çekirdeksiz kuru üzüm, Pamuk,
Zeytin, Zeytinyağı

Çalışma Alanı : Aydın, Balıkesir, İzmir, Manisa, Denizli,
Muğla, Çanakkale

Birlik Adı : ÇUKOBİRLİK

Kuruluş Yılı : 1940

Birlik Merkezi : Adana

Bağlı Koop. Sayısı : 41

Ortak Sayısı : 55.101

Faaliyet Konusu

Ürün : Pamuk, Yerfıstığı, Soya
Zeytin, Zeytinyağı

Çalışma Alanı : Adana, İçel, Antalya, Hatay, Kahramanmaraş,
Diyarbakır, Şanlıurfa, Adıyaman, Gaziantep,
Mardin, Elazığ.

Birlik Adı : FİSKOBİRLİK

Kuruluş Yılı : 1938

Birlik Merkezi : Giresun

Bağlı Koop. Sayısı : 60

Ortak Sayısı : 201.000

Faaliyet Konusu

Ürün : Fındık

Çalışma Alanı : Artvin, Rize, Trabzon, Ordu, Giresun, Samsun,
Sakarya, Bolu, Zonguldak.

Birlik Adı	: TRAKYABİRLİK
Kuruluş Yılı	: 1966
Birlik Merkezi	: Edirne
Bağlı Koop. Sayısı	: 49
Ortak Sayısı	: 128.652
Faaliyet Konusu	
Ürün	: Ayçiçeği
Çalışma Alanı	: Edirne, Tekirdağ, Kırklareli, Bursa, Balıkesir, Çanakkale, İstanbul, Sakarya, Ankara, Kütahya, Afyon, Kocaeli, Aydın, Antalya.

Birlik Adı	: ANTBİRLİK
Kuruluş Yılı	: 1952
Birlik Merkezi	: Antalya
Bağlı Koop. Sayısı	: 7
Ortak Sayısı	: 23.864
Faaliyet Konusu	
Ürün	: Pamuk
Çalışma Alanı	: Antalya

Birlik Adı	: KARADENİZBİRLİK
Kuruluş Yılı	: 1978
Birlik Merkezi	: Samsun
Bağlı Koop. Sayısı	: 19
Ortak Sayısı	: 51.174
Faaliyet Konusu	
Ürün	: Ayçiçeği
Çalışma Alanı	: Samsun, Amasya, Çorum, Tokat, Kırıkkale, Yozgat, Kırşehir, Elazığ, Diyarbakır, Şanlıurfa, Kahramanmaraş, Muş, Van.

Birlik Adı	: GÜNEYDOĞUBİRLİK
Kuruluş Yılı	: 1940
Birlik Merkezi	: Gaziantep
Bağlı Koop. Sayısı	: 23
Ortak Sayısı	: 27.754
Faaliyet Konusu	
Ürün	: Üzüm, Antepfıstığı, Baklagiller, Kırmızı biber, Zeytinyağı.
Çalışma Alanı	: Gaziantep, Şanlıurfa, Adıyaman, Mardin, Diyarbakır, Siirt, Kahramanmaraş, Muş, Elazığ, Malatya, İçel, Hatay, Konya, Muğla.

Birlik Adı	: MARMARABİRLİK
Kuruluş Yılı	: 1954
Birlik Merkezi	: Bursa
Bağlı Koop. Sayısı	: 8
Ortak Sayısı	: 32.177
Faaliyet Konusu	
Ürün	: Zeytin
Çalışma Alanı	: Bursa, Balıkesir, Tekirdağ

Birlik Adı	: KOZABİRLİK
Kuruluş Yılı	: 1940
Birlik Merkezi	: Bursa
Bağlı Koop. Sayısı	: 6
Ortak Sayısı	: 15.498
Faaliyet Konusu	
Ürün	: İpek kozası
Çalışma Alanı	: Bursa, Bilecik, Eskişehir, Adapazarı, Edirne, Antalya

Birlik Adı : GÜLBİRLİK
Kuruluş Yılı : 1954
Birlik Merkezi : Isparta
Bağlı Koop. Sayısı : 13
Ortak Sayısı : 11.862
Faaliyet Konusu
Ürün : Gülçiçeği
Çalışma Alanı : Isparta, Burdur, Afyon

Birlik Adı : ANTALYABİRLİK
Kuruluş Yılı : 1968
Birlik Merkezi : Antalya
Bağlı Koop. Sayısı : 5
Ortak Sayısı : 1.238
Faaliyet Konusu
Ürün : Turunçgiller
Çalışma Alanı : Antalya

Birlik Adı : TİFTİKBİRLİK
Kuruluş Yılı : 1969
Birlik Merkezi : Ankara
Bağlı Koop. Sayısı : 25
Ortak Sayısı : 15.282
Faaliyet Konusu
Ürün : Tiftik
Çalışma Alanı : Afyon, Aksaray, Çankırı, Çorum, Bolu, Eskişehir,
Karaman, Kırıkkale, Kütahya, Yozgat.

Birlik Adı : TASKOBİRLİK
Kuruluş Yılı : 1958
Birlik Merkezi : Nevşehir
Bağlı Koop. Sayısı : 9
Ortak Sayısı : 4.604
Faaliyet Konusu
Ürün : Üzüm
Çalışma Alanı : Nevşehir, Konya, Karaman

4.3.3. GAP Bölgesinde Faaliyet Gösteren Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri

3.3.3.1. Teşkilat Yapısı

GAP bölgesinde 3 Tarım Satış Kooperatifleri Birliği faaliyet göstermektedir. Bunlar Güneydoğubirlik, Çukobirlik ve Karadenizbirlik'tir.

Güneydoğubirlik Türkiye genelinde 8 ilde 22 kooperatif ile faaliyetini sürdürmektedir. GAP bölgesinde 12 kooperatifi bulunmaktadır. Bu kooperatiflerin bulundukları yerler ve ortak sayıları Çizelge 4.30'da verilmiştir.

Çizelge 4.30. GAP Bölgesinde Güneydoğubirlik'e Bağlı
Kooperatifler ve Ortak Sayıları

<i>Kooperatifin Yeri</i>	<i>Ortak Sayısı</i>		
	<i>1990</i>	<i>1991</i>	<i>1992</i>
Gaziantep-Merkez	4.319	4.350	4.682
Gaziantep-Nizip	2.817	3.295	3.883
Gaziantep-Kilis	3.385	3.849	3.896
Gaziantep-İslahiye	1.009	1.667	1.277
Gaziantep-Araban	655	655	798
Gaziantep-Arıl	909	910	951
Gaziantep-Hıyran	973	975	1.100
Şanlıurfa-Merkez	1.943	1.943	1.616
Şanlıurfa-Suruç	327	327	368
Şanlıurfa-Birecik	333	333	665
Adıyaman-Besni	1.083	1.083	1.300
Mardin-Kızıltepe	1.021	1.021	1.021
Toplam	18.774	20.408	21.557

Kaynak: Güneydoğubirlik, Faaliyet Raporları, Gaziantep, Çeşitli Yıllar.

GAP bölgesinde Güneydoğubirlik'e bağlı 12 kooperatifin faaliyet alanına giren ürünler kooperatifler itibariyle Çizelge 4.31'de verilmiştir.

Çizelge 4.31. GAP Bölgesinde Güneydoğubirlik'e Bağlı Kooperatiflerin Faaliyet Alanına Giren Ürünler

<i>Kooperatifin Yeri</i>	<i>Ürünler</i>
Gaziantep-Merkez	Antepfıstığı, Baklagil (K.Mercimek) Zeytinyağı, Üzüm
Gaziantep-Nizip	Antepfıstığı, Baklagil (K.Mercimek) Zeytinyağı, Üzüm
Gaziantep-Kilis	Zeytinyağı Baklagil (K.Mercimek) Üzüm
Gaziantep-İslahiye	Kırmızıbiber, Baklagil (K.Mercimek)
Gaziantep-Arslan	Antepfıstığı
Gaziantep-Hıyam	Antepfıstığı
Gaziantep-Araban	Antepfıstığı, Baklagil (K.Mercimek)
Şanlıurfa-Merkez	Antepfıstığı, Baklagil (K.Mercimek) Üzüm
Şanlıurfa-Birecik	Antepfıstığı, Baklagil (K.Mercimek)
Şanlıurfa-Suruç	Antepfıstığı, Baklagil (K.Mercimek)
Adıyaman-Besni	Antepfıstığı, Baklagil (Fasulye-Nohut)
Mardin-Kızıltepe	Baklagil (K.Mercimek)

Kaynak: Güneydoğubirlik, 1991/92 İş Yılı Faaliyet Raporu, Gaziantep, 1992.

Çukobirlik'in GAP bölgesinde 11 kooperatif bulunmaktadır. Kooperatiflerin GAP bölgesindeki faaliyetleri kütlü pamuk ile sınırlıdır. Kooperatiflerin bulundukları yerler ve ortak sayılarının gelişimi Çizelge 4.32'de verilmiştir.

Çizelge 4.32. GAP Bölgesinde Çukobirlik'e Bağlı Kooperatifler ve Ortak Sayıları

<i>Kooperatifler</i>	<i>Ortak Sayısı</i>					
	<i>1987</i>	<i>1988</i>	<i>1989</i>	<i>1990</i>	<i>1991</i>	<i>1992</i>
Adıyaman	421	419	465	508	564	609
Batman *	-	-	-	-	-	11
Diyarbakır	272	286	318	400	483	588
Diyarbakır -Bismil*	-	-	-	-	-	10
Gaziantep-İslahiye	444	453	507	529	614	691
Gaziantep-Nizip	341	361	400	447	676	716
Mardin-Nusaybin	793	794	793	820	1.039	1.043
Mardin-Kızıltepe	317	323	371	418	522	575
Şanlıurfa	-	-	-	-	-	493
Şanlıurfa-Suruç	1.119	1.273	1.336	1.632	2.099	2.239
Şanlıurfa-Harran*	-	-	-	-	-	15
Toplam	3.707	3.909	4.190	4.754	5.997	6.990

(*) Kuruluş işlemlerini tamamlamış, ancak kooperatifçilik faaliyetlerini henüz yapamayan kooperatifler.

Kaynak: Çukobirlik, Faaliyet Raporları, Adana, Çeşitli Yıllar.

Karadenizbirlik'in GAP bölgesinde Diyarbakır merkez ilçede 1 kooperatifi bulunmaktadır. 2542 ortağı bulunan kooperatif yağlık ayçiçeği tohumu alımı yapmaktadır.

4.3.3.2. Tarımsal Girdi Dağıtımı

Tarım Satış Kooperatifi Birliklerinin amaçları arasında üreticilere tarımsal girdi temini de bulunmaktadır. Bu amaç doğrultusunda birliğe bağlı kooperatifler üreticilere gereksinme duydukları çeşitli tarımsal girdileri dağıtmaktadır.

GAP bölgesinde faaliyet gösteren Tarım Satış Kooperatifi Birliklerinden Güneydoğubirlik ve Çukobirlik gerek ortak sayısı, gerekse kooperatif sayısı bakımından bölgede büyük önem arz etmektedir.

Güneydoğubirlik'in 1992 yılı itibariyle GAP bölgesindeki 12 kooperatifine bağlı toplam 21.557 ortağı bulunmaktadır. Birlik 1970'li yılların sonlarına kadar ortak üreticilere tarımsal üretim girdisi dağıtımını yapmıştır. Ancak bu tarihten sonra karşılaşılan finansal güçlükler ve üretici borçlarının tahsilindeki gecikmeler nedeniyle girdi dağıtımını yapılamamıştır.

Çukobirlik'in 1992 yılı itibariyle GAP bölgesindeki 11 kooperatifine bağlı toplam 6.990 pamuk ortağı bulunmaktadır. Birliğin Suruç(Şanlıurfa) ve Nusaybin (Mardin) kooperatifleri ortak sayısı bakımından en büyükleridir. Batman, Bismil (Diyarbakır) ve Harran (Şanlıurfa) kooperatifleri ise kuruluş işlemlerini kısa süre önce tamamlayan ve henüz kooperatifçilik faaliyetlerini (ürün alımı, girdi dağıtım vb.) yürütemeyen kooperatiflerdir.

Çukobirlik ortaklarına uzun yıllardan beri tohumluk, tarımsal mücadele ilacı ve gübre dağıtmaktadır. Birlik 1992/93 faaliyet döneminde GAP bölgesindeki kooperatifleri aracılığıyla üreticilere 1.110 ton tohumluk çığit ve 6.056 ton gübre dağıtmıştır. Bu dönemde tarımsal ilaç dağıtımını yapılamamıştır. Çukobirliğin son 3 yılda dağıttığı tohumluk çığit miktarları kooperatifler itibariyle Çizelge 4.33'de verilmiştir.

Çizelge 4.33. GAP Bölgesinde Çukobirlik'in Tohumluk Çiğit Dağıtımı (Kg)

<i>Kooperatifler</i>	<i>1991</i>	<i>1992</i>	<i>1993</i>
Adıyaman	30.168	30.952	38.978
Diyarbakır	259.255	210.393	366.047
Gaziantep-İslahiye	40.260	30.000	106.640
Gaziantep-Nizip	40.460	35.000	92.280
Mardin-Nusaybin	123.107	99.996	198.120
Mardin-Kızıltepe	72.135	36.021	78.410
Şanlıurfa	-	-	111.000
Şanlıurfa-Suruç	82.807	32.550	119.000
GAP Toplamı	648.192	474.912	1.110.475

Kaynak: Çukobirlik Kayıtları

Çukobirlik GAP bölgesindeki kooperatiflerinden sekiz aracılığıyla ortak üreticilere 1990/91 üretim sezonunda 648 ton, 1991/92 sezonunda 475 ton ve 1992/93 sezonunda 1.110 ton tohumluk çiğit dağıtımı gerçekleştirmiştir. Ortak üreticilerin kooperatiften tohumluk alabilmek için, son kampanya döneminde kooperatife kütlü pamuk satmış olmaları ve kooperatife borçlarının bulunmaması gerekmektedir. Bu iki koşula sahip üreticiye verilecek tohumluk miktarının hesaplanmasında, son kampanya döneminde kooperatife satılan kütlü pamuk miktarı esas alınarak, her 100 kg kütlüye karşılık 5 kg tohumluk çiğit verilir. Birlik girdi dağıtımında kar etmeyi amaçlamadığı için ve büyük miktarlarda alım yaptığı için, uyguladığı tohumluk çiğit fiyatı genellikle piyasa fiyatından %10-20 daha ucuz olmaktadır. Örneğin, 1992 yılında tohumluk çiğit fiyatı piyasada 3.500 TL+KDV düzeyindeyken, Çukobirlik ortaklarına 3.200 TL+KDV fiyatından satış yapmıştır. Kooperatiften kredili (vadeli) alım yapan ortakların borcu, kampanya döneminde kooperatife sattığı ürün bedelinden tahsil edilir. Tohumluk çiğit kredi borcuna aylık %6,25 basit faiz uygulanır. Vade bitim zamanı, içinde bulunulan yılın ekim ayı sonudur. Bu tarihte pamuk hasatı tamamlanmış olmaktadır. 31 Ekimden sonra yapılacak borç ödemelerinde aylık %6,25 bileşik faiz uygulanmaktadır. Ortakların almış oldukları krediye karşılık kooperatife ürün satacaklarını taahhüt etmelerine karşılık, bu bir zorunluluk değildir. Ancak borcunu zamanında ödemediği durumda, borcu icra yoluyla tahsil edilir. Ayrıca borçlu ortak Birlik faaliyetlerine katılamaz. Genel Kurul'da seçme ve seçilme hakkına sahip olamaz.

Çukobirlik'in son 3 yılda GAP bölgesinde dağıttığı gübre miktarları Çizelge 4.34'de verilmiştir.

Çizelge 4.34. GAP Bölgesinde Çukobirlik'in Gübre Dağıtımı (Kg)

Kooperatifler	1991	1992	1993
Adıyaman	-	-	189.100
Diyarbakır	-	1.545.300	2.035.950
Gaziantep-İslahiye	-	183.500	216.000
Gaziantep-Nizip	-	31.950	456.450
Mardin-Kızıltepe	-	303.950	531.650
Mardin-Nusaybin	-	792.150	790.050
Şanlıurfa	-	-	928.200
Şanlıurfa-Suruç	-	1.359.950	908.600
GAP Toplamı	-	4.216.800	6.056.000

Kaynak: Çukobirlik Kayıtları

Çukobirlik GAP bölgesindeki kooperatifleri aracılığıyla ortak üreticilerine 1991/92 üretim sezonunda 4.217 ton ve 1992/93 sezonunda 6.056 ton gübre dağıtmıştır. 1990/91 sezonunda ise Birlik gübre satın almadığından hiç dağıtım yapamamıştır. Dağıtılan gübre çeşitleri 20.20.0, Nitrat ve Üredir. Kooperatifin gübre dağıtımından faydalanmak isteyen ortakların, tohumluk çığit dağıtımında olduğu gibi, son kampanya döneminde kooperatife ürün teslim etmiş olmaları ve borçsuz olmaları gerekmektedir. Bu koşullara sahip üreticilere verilecek gübre miktarı, son kampanya döneminde teslim edilen ürün miktarı esas alınarak belirlenmektedir. Buna göre, teslim edilen 100 kg ürün için 40 kg 20.20.0 gübresi, 35 kg Üre gübresi ve 50 kg Nitrat gübresi dağıtımı hesaplanmaktadır. Kredi vadesi 31 Ekim tarihinde bitmekte olup, aylık %7 basit faiz uygulanmaktadır. Vade bitiminden sonra yapılacak ödemelerde ise aylık %7 bileşik faiz uygulanmaktadır. Kredi borcu, kooperatife teslim edilen ürün bedelinden tahsil edilir.

Çukobirlik'in son 3 yılda GAP bölgesinde dağıttığı tarımsal mücadele ilacı miktarları Çizelge 4.35'de verilmiştir.

Çizelge 4.35. GAP Bölgesinde Çukobirlik'in Tarımsal İlaç Dağıtımı(Kg)

Kooperatifler	1991	1992	1993
Diyarbakır	4.875	4.745	-
Gaziantep-Nizip	752	780	-
Mardin-Nusaybin	3.320	1.784	-
Şanlıurfa	4.262	3.398	-
GAP Toplam	13.209	10.707	-

Kaynak: Çukobirlik Kayıtları

Çukobirlik GAP bölgesindeki kooperatifleri aracılığıyla ortaklarına 1990/91 üretim sezonunda 13,2 ton, 1991/92 sezonunda 10,7 ton çeşitli tarımsal mücadele ilaç dağıtmıştır. 1992/93 sezonunda Birlik ilaç satın alamadığından bölgeye ilaç gönderilememiştir. Kooperatifçe dağıtılan tarımsal ilaç fiyatları, perakendeci (bayi) marjı ortadan kalktığından, piyasaya göre yaklaşık %20 daha az olmaktadır. Verilecek ilaç miktarı, kooperatife satılan ürün miktarı dikkate alınarak belirlenmektedir. Ödeme koşulları tohumluk çığitte olduğu gibidir.

Üreticilerin Çukobirlik'e tarımsal girdi borçlarını geri ödeme oranı, yıllar itibariyle farklılık göstermekle birlikte, birlik yetkililerinin ifadesine göre yaklaşık %75-80 civarındadır.

4.4. Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO)

1938 yılında 3491 sayılı yasayla tahıl piyasasını düzenleme görevi ile faaliyete başlayan TMO, 8.6.1984 tarih ve 233 sayılı kanun hükümündeki kararname ile, tüzel kişiliğe sahip, faaliyetlerinde özerk ve sorumluluğu sermayesi ile sınırlı bir İktisadi Devlet Teşekkülü olarak yeniden tanımlanmıştır. Tarım ve Köyşleri Bakanlığına bağlıdır.

TMO Ana Statüsünde kuruluşun amacı şöyle belirtilmektedir. "Yurtta hububat fiyatlarının üreticiler yönünden normalin altına düşmesini ve tüketici halk aleyhine anormal derecede yükselmesini önlemek, bu ürünlerin piyasasını düzenleyici tedbirler almak ve gerektiğinde Bakanlar Kurulunun kararı ile hububat dışında bakliyat ve yağlı tohumlarla ilgili verilecek görevi yürütmek, afyon ve uyuşturucu maddelere konulan devlet tekeline işletmek".

Toprak Mahsulleri Ofisi görevlerini yapabilmek için 1984 yılına kadar Merkez Bankasından reeskont kredisi ve destekleme kredisi kullanmıştır. 1984 yılından itibaren destekleme alımı yapan kuruluşlara destekleme kredisi verilmesi uygulamasına son verilmesiyle, kuruluş kredi gereksinimini, serbest piyasa koşullarında geçerli ticari faiz oranı ile borç alarak gidermiştir. 1990 dan sonra ofis destekleme alımlarının finansmanında önemli darboğazlarla karşılaşarak yabancı kaynaklardan kredi almıştır. 1991-92 kampanya döneminde Merkez Bankası TMO'ya yeniden reeskont kredisi açmıştır.

Kuruluşun teşkilat yapısında genel merkez, merkeze bağlı bölgeler, şubeler ve ajanslar yer almaktadır. Bölge sayısı 10'dur. Bunlar İstanbul, İzmir, Afyon, Ankara, Konya, İskenderun, Samsun, Erzurum, Diyarbakır ve Kayseri bölgeleridir. Kayseri dışındakilerin kuruluş tarihi 1947 dir. Kayseri bölgesi ise 1986 da kurulmuştur.

GAP bölgesine giren iller Diyarbakır ve Şanlıurfa bölgelerinde bulunmaktadır. GAP illerinden Şanlıurfa, Gaziantep ve Adıyaman Şanlıurfa bölgesine; Diyarbakır, Mardin, ve Batman ise Diyarbakır bölgesine dahildir. TMO'nun GAP bölgesindeki işyerleri (şube, ajans, tesisli ekip, geçici ekip) Çizelge 4.36'da verilmiştir.

Çizelge 4.36. TMO'nun GAP Bölgesindeki İşyerleri

ŞANLIURFA BÖLGESİ	DİYARBAKIR BÖLGESİ
ŞANLIURFA (Şube)	DİYARBAKIR (Şube)
Akçakale (Ajans)	Ergani (Ajans)
Ceylanpınar (Ajans)	Seyran Tepe (Ajans)
Bozova (Ajans)	Hazro (Geçici Ekip)
Hilvan (Ajans)	Tepe (Ajans)
Mürşütpınar (Ajans)	Mermer (Ajans)
Siverek (Ajans)	Silvan (Ajans)
Viranşehir (Ajans)	Bismil (Şube)
GAZİANTEP (Şube)	Çınar (Ajans)
Nurdağı (Ajans)	MARDİN (Şube)
Araban (Ajans)	Akdoğan (Ajans)
Islahiye (Ajans)	Derik (Ajans)
Nizip (Ajans)	Nusaybin (Ajans)
Kilis (Ajans)	Silopi (Ajans)
ADİYAMAN (Şube)	Şenyurt (Ajans)
Besni (Ajans)	BATMAN (Şube)
Gölbaşı (Ajans)	Beşiri (Ajans)
Kahta (Ajans)	Kurtalan (Ajans)
Samsat (Geçici Ekip)	Şirvan (Tesisli Ekip)

Toprak Mahsulleri Ofisi tahıl ve baklagil piyasasını düzenlemek olarak özetlenen esas görevinin yanısıra, üreticilere tohumluk dağıtımı yaparak da hizmet vermektedir.

Kuruluş, 1980'li yılların ortalarından itibaren artan oranda üreticilere üstün vasıflı tohum sağlanmasında görev almıştır. Bu amaçla başta buğday, arpa ve mısır olmak üzere çeltik, sorgum gibi bazı ürünlerin tohumu temin edilerek üreticilere dağıtımı yapılmıştır. Tohumların temini; üreticiden satın alınıp hazırlama, TIGEM den sağlama ve ithalat yollarıyla gerçekleşmektedir. Tohum dağıtımı peşinatsız, yaklaşık 1 yıl vadeli ve müteselsil kefil esasına dayalı borç senedi ile yapılmaktadır. Tohum bedeli vadesinde ya da vadesinden önce ödenmesi durumunda faizsiz, vade bitiminden sonra ödenmesi durumunda ise faizi ile birlikte (aylık %4) ödenmektedir. Tohum bedeli yaklaşık bir yıl sonra ödendiği için, TMO nun tohumluk dağıtımı üreticilerin kredilendirilmesi olarak düşünülebilir. Bu tohumlukların yaygın olarak kullanılmasını teşvik amacıyla ayrıca sübvansiyon uygulanmaktadır. Dağıtımı yapılan tohumluk fiyatı Bakanlar Kurulu tarafından belirlenmekte, tür ve çeşitlere göre değişen oranlarda sübvansiyonu içermektedir. Son 3 yılda (1990-92) ise sübvansiyon uygulanmamıştır. Ofis tohum dağıtımında Tarım İl ve İlçe Müdürlükleri ile işbirliği yapmaktadır. Üreticinin başvurusu üzerine il veya ilçe müdürlükleri yaptıkları inceleme sonucunda, üreticiye bir belge vermektedir. Bu belgede üreticinin ihtiyacı olan tohumluk miktarı ve çeşidi belirtilmektedir. TMO bu belgeyi esas alarak üreticilere dağıtım yapmaktadır. Belgede belirtilen miktarın kimi durumlarda üreticinin gerçek ihtiyacının çok üzerinde olduğu, böyle bir durumda haksız kazanç olanağı yarattığı ofis yetkililerince ifade edilmektedir.

GAP bölgesinde son 4 yılda (1989-1992) dağıtılan tohumluk buğday ve arpa miktarları iller itibarıyla Çizelge 4.37 ve Çizelge 4.38 de verilmiştir. Çizelgeler incelendiğinde dağıtım miktarının yıldan yıla önemli oranda dalgalandığı görülmektedir. Örneğin 1989 yılında 61.566 ton buğday tohumu dağıtılırken, 1990 yılında bu miktar 5.749 tona gerilemiştir. Benzer durum arpa için de sözkonusudur.

TMO tarafından üreticiye doğrudan nakdi kredi dağıtımı yoktur. Bu görev T.C. Ziraat Bankasıncı yapılmaktadır.

Çizelge 4.37. GAP Bölgesinde TMO ve Tarım İl Müdürlükleri Aracılığıyla
Dağıtılan Tohumluk Buğday Miktarı (Ton).

İller	1989	1990	1991	1992
Adıyaman	6.300	200	-	254
Diyarbakır	10.809	482	270	2.445
Gaziantep	4.863	3.659	2.168	788
Mardin	8.396	269	1.006	631
Şanlıurfa	25.983	767	15.715	15.587
Siirt	5.215	372	38	906
Batman	-	-	-	102
Şırnak	-	-	-	297
Toplam	61.566	5.749	19.197	21.010

Kaynak: Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Kayıtları.

Çizelge 4.38. GAP Bölgesinde TMO ve Tarım İl Müdürlükleri Aracılığıyla
Dağıtılan Tohumluk Arpa Miktarı (Ton).

İller	1989	1990	1991	1992
Adıyaman	307	28	-	-
Diyarbakır	845	11	-	150
Gaziantep	668	250	-	800
Mardin	827	-	-	-
Şanlıurfa	787	2	-	-
Siirt	469	-	-	249
Batman	-	-	-	23
Şırnak	-	-	-	132
Toplam	3.903	291	-	1.354

Kaynak: Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Kayıtları.

4.5. Türkiye Süt Endüstrisi Kurumu (TSEK)

Türkiye Süt Endüstrisi Kurumu 30 Nisan 1963 tarih ve 227 sayılı kanunla bir İktisadi Devlet Teşekkülü olarak kurulmuştur. Daha sonra yapılan çeşitli yasal düzenlemelerle, tüzel kişiliğe sahip, ilgili mevzuat hükümleri dışında özel hukuk hükümlerine tabi, sorumluluğu sermayesiyle sınırlı bir KİT haline getirilen Türkiye Süt Endüstrisi Kurumunun Ana Statüsü 3.11.1984 tarih ve 18564 sayılı resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Esas amacı, Türkiye'de süt sanayinin

kurulma ve gelişmesini sağlamak olan kurumun görevleri arasında "Üreticinin desteklenmesi, ürün kalitesinin ve verimin yükseltilmesi için gerektiğinde üreticilere avans vermek" görevi de bulunmaktadır. Kurum çeşitli bölgelere dağılmış 33 işletme ve 2 süt toplama merkezi ile faaliyetlerini sürdürmektedir. TSEK' nun GAP bölgesinde Adıyaman ve Diyarbakır'da süt ve mamülleri işletmesi, Siverek'de (Şanlıurfa) ise süt toplama merkezi bulunmaktadır.

TSEK işletmeleri, işletme yöneticilerinin inisiyatifleri ile süt üreticilerine bir çeşit kredileme sayılabilecek uygulamalar yapabilmektedir. Bunlar nakdi ve aynı krediler şeklinde olmaktadır.

Nakdi kredi (avans), işletmeye sürekli ve düzenli olarak süt getiren, güvenilir üreticilere verilmekte olup, genellikle 1-2 ay içinde süt bedelinden tahsil edilerek geri alınmaktadır.

Aynı kredi ise, hayvan yemi tedariki şeklinde olmaktadır. Bu uygulamada işletme yönetimi, başvuruda bulunan üreticiler adına doğrudan yem fabrikalarından yem satın alarak, üreticilere çiftliklerinde teslim etmektedir. Yem bedeli genellikle 1,5 ayda ve 3 taksitte olmak üzere süt bedelinden tahsil edilerek geri alınmaktadır. Bu uygulamada üreticinin avantajları, satıcı marjının kalkması ve büyük miktarda alım yapılmasından dolayı doğacak fiyat indirimi ve tedarik için harcanacak zaman ve paradan yapılan tasarruflar şeklinde olmaktadır.